ἐλεύθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6β (ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 9 ΙΟΥΝΙΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡ. 100 —— ΑΡΙΘΜΟΣ 5

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: Οἱ ἀνιστόρητοι
Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ: Γλῶσσα καὶ λαός
ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΓΕΡΗ: Εὐγένιος Ο' Νὴλ
ΡΙΤΑΣ ΜΠΟΥΜΠΗ - ΠΑΠΠΑ: Ἀθήνα
Ρ. ΜΙΛΛΙΕΞ: Ἑλληνικὸ φῶς στὰ χρόνια τῆς δοκιμασίας
Ν. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ: Ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου»
ΗΛ. ΒΕΝΕΖΗ: Τουρκολίμανο
ΚΛ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ (ΡΑΜΠΑΓΑ): Λουφὲς καὶ γλέντι
Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: Ἀγωνιστικὴ τέχνη
ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ, ΣΟΦ. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ, ΧΡ. ΓΑΝΙΑΡΗ: Ποίηση
Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑ: «Ἰούλιος Καίσαρας»
ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑ: Ἡ Μάχη
Σελίδα τῶν νέων
ΡΟΖΑΣ ΙΜΒΡΙΩΤΗ: Τὰ παιδία δὲν παίζει
Γ. ΒΑΛΕΤΑ, Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ, Γ. Ν. ΜΑΚΡΗ: Κριτικὴ
ΣΟΛ. ΜΥΡΙΝΑΙΟΥ: Ἐξομολόγηση
Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Ἕνας-ἕνας στὴν ἄβυσσο

ΟΙ ΑΝΙΣΤΟΡΗΤΟΙ

Τοῦ Θρ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

Ἄνθρωπος συντηρητικός, ἀλλὰ ποὺ ξαίρει νὰ βλέπει τριγύρω του, μοῦ ἔλεγε:

— Ξυπνῶ τὴ νύχτα ἀπὸ τὸ φόβο μου ὄχι γιὰ τὸν «τρίτο γῦρο» ἀλλὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας. Ζοῦμε στὴν πιὸ ἱστορική μας ὥρα, κι ὡστόσο μᾶς κυβερνοῦν οἱ ἀνιστόρητοι. Αὐτοὶ ποὺ ἀγνοοῦν τὸ Χτὲς καὶ μάχουνται τὸ Αὔριο. Κυβερνοῦν σὰ νὰ ἐπρόκειτο νὰ ἐκλείψει ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, προτοῦ λαλήσει ὁ ἀλέκτωρ! Γιατὶ ἂν ἡ Ἑλλάδα δὲν ἐκλείψει πῶς θὰ ὑπάρξουν αὐτοί, πῶς θὰ σταθοῦν μέσα στὴν πλουσιώτερη ἱστορία τοῦ κόσμου;

Καὶ σὰ νὰ μὴν ὑπάρχει ἱστορία, κάνουν οἱ ἡγέτες τῆς δεξιᾶς μας ἀληθινὰ θαύματα γιὰ νὰ μισηθεῖ ἡ τάξη μας μέχρι θανάτου ἀπὸ τὸ λαό. Σ' ἄλλες χῶρες οἱ ὑπάλληλοι π. χ. εἶναι οἱ στυλοβάτες τοῦ ἀστισμοῦ. Ἐδῶ τοὺς δίνεται ἕνα σιτηρέσιο ποὺ οὔτε στὰ μεσαιωνικὰ λεπροκομεῖα ἐπιτρεπόταν. Ἀλλοῦ ἡ μικρὴ ἰδιοκτησία χαδεύεται καὶ περιθάλπεται. Ἐδῶ κεῖται χαμαὶ ἀπὸ τοὺς πολυεθνεῖς βομβαρδισμοὺς καὶ τὸ Κράτος χασμουριέται. Οἱ ξένοι, ποὺ τοὺς σώσαμε ἀπὸ τὴ λαίλαπα τῆς ἐγκατάλειψης καὶ τῆς ἥττας καὶ ποὺ τοὺς δώσαμε κάπου δυὸ ἑκατομμύρια τόννους καράβια, μᾶς ἐγκαταλείπουν σὰν πατημένες λεμονόκουπες καὶ δὲν ἔχει γιὰ μᾶς οὔτε ὁδὸ οὔτε βενζινόπλοιο! Καὶ τὸ Κράτος σιωπᾶ! Εἴχαμε τοὺς πιὸ αἰσχροὺς δοσίλογους, τοὺς πιὸ αἱμοβόρους, καὶ τὸ Κράτος τοὺς βάζει μέσα στὴ γυάλα, νὰ μὴν τοὺς πειράξει οὔτε ὁ ἥλιος! Ἐνῶ οἱ φυλακὲς γεμίζουν ἥρωες. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ἔλεγε: «Ὅταν ἀνοίγει ἕνα σχολεῖο, κλείνει μιὰ φυλακή». Ἐδῶ κλείνουν τὰ σχολειὰ γιὰ νὰ γίνουν φυλακές. Ὁ ζωτικὸς χῶρος τῆς τυραννίας παίρνει ἐδῶ ἀκόμη καὶ τ' ἀρχαιολογικό μας Μουσεῖο, ποὺ ἦταν τὸ ἐπίκεντρο τοῦ πανανθρώπινου πολιτισμοῦ καὶ τὸ μεταβάλει σὲ φυλακή.

Τί θὰ γίνει λοιπὸν μὲ τοὺς ἀνιστόρητους ποὺ κυβερνοῦν;

Τί θὰ γίνει ἡ ὑψηλότατη αὐτὴ χώρα τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἡρώων;

Μέσα ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀνιστόρητων ξεκινᾶ ἡ ἀναρχία καὶ τὸ χάος, ὅπου τελειώνουν οἱ Πατρίδες. Κι ὅταν οἱ Πατρίδες λείψουν, ξεφτάει καὶ σβήνει ὁ πολιτισμός.

Ἡ ἱστορία σταματάει μὲ τοὺς ἀνιστόρητους.

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΑΟΣ

Τοῦ Γιώργη ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

Ἀπὸ χρόνους πολλούς, περισσότερο ἀπὸ ἕναν αἰώνα τώρα, συνταράζει τὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους τὸ περιμάχητο πρόβλημα τῆς γλώσσας. Μὲ κέντρο τὴν ἀγωνιώδη προσπάθεια γιὰ τὴ λύση του, ὁ νεοελληνικὸς κόσμος χωρίστηκε σὲ ἀντίμαχα, λυσσαλέα ἀλληλομισούμενα στρατόπεδα. Ἀπὸ κεῖ ἡ καθαρεύουσα, ὁ ἀρχαϊσμός, ἡ μεγάλη ἰδέα, ἀπὸ δῶ ἡ Δημοτική, τὸ ζωντανὸ ρέμα τῆς ζωῆς, ὁ λαός.

Τὸ πρόβλημα ὑπάρχει ἀπὸ τότε ποὺ ζεῖ κι' ἀνασαίνει, σὰν ἱστορικὴ ὀντότητα, τὸ νεοελληνικὸ ἔθνος. Πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ Εἰκοσιένα, ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ τὴ μίζερη νίκη του, καὶ σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς ὡς τὰ σήμερα, ἡ μάχη συνεχίζεται ἄλλοτε ἀθόρυβη κι' ἄλλοτε σκληρή, ἀνελέητη, χωρὶς νὰ λέει νὰ φτάσει σ' ἕνα ὁριστικὸ καὶ ποθητὸ τέρμα. Καὶ λέω: ὡς τὰ σήμερα. Τὸ πρόβλημα δὲ βρῆκε τὴ λύση του καὶ παραμένει πρόβλημα.

Ὑπάρχει, λοιπόν, γλωσσικὸ ζήτημα σήμερα;

Ἂς δοθεῖ, ἀμέσως κιόλας, μιὰ ἐξήγηση. Ὅταν ἕνα ἔθνος συζητεῖ κεντρικὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς του, πολιτικό, κοινωνικὸ εἴτε πνευματικό, ὀφείλει νὰ δίνει τὴ λύση του καὶ νὰ τὴν ἐπιβάλει. Ἀπὸ τὸ πεδίο τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τῆς πειθοῦς περνάει στὸ πεδίο τῆς πολιτικῆς πραγμάτωσης. Ἔρχεται ἡ πολιτεία τότε καὶ θεσπίζει κανόνα ζωῆς. Λοιπόν, ἀπὸ τὴν πολύχρονη, κουραστική, ἀγωνιώδη συζήτηση τὸ ἔθνος στὴ συνείδησή του ἔλυσε τὸ πρόβλημα. Ἡ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ἔχει νικήσει. Μὲ ἡ νίκη εἶναι ἠθική. Μένει τὸ μεγάλο ἄλμα τῆς πολιτείας ποὺ θὰ τὴν ἐπιβάλει νόμο στὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους.

Τὸ ἄλμα τοῦτο δὲν ἔγινε ποτὲ καὶ δὲ γίνεται ὡς τὰ σήμερα. Τὸ πρόβλημα παραμένει ἄλυτο. Ὑπάρχει λοιπὸν γλωσσικὸ ζήτημα καὶ μάλιστα περισσότερο κρίσιμο ἀπὸ κάθε ἄλλη ὥρα στὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι ἁπλῆ ὑπόθεση γλωσσικῶν ἢ φραστικῶν τύπων. Εἶναι πλάσμα τοῦ ζωντανοῦ λαοῦ, πλάσμα τῆς ρέουσας ἐθνικῆς ζωῆς. Εἶναι ζήτημα ἐθνικό. Ἡ αἰώνια διαμάχη γύρω της ἔχει τὸ νόημα τῆς πάλης γιὰ τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ τῆς νέας Ἑλλάδας, τὸ νόημα τῆς πάλης γιὰ τὴν ἴδια τὴ ζωή, ὑλικὴ καὶ πνευματική, τοῦ τόπου μας. Καὶ ἂς τὸ ποῦμε καθαρά, ὠμά: ἡ καθαρεύουσα ποὺ πνίγει σήμερα τὴν παιδεία, τὸν τύπο, τὴν ἐπιστήμη,

(Συνέχεια στὴ σελίδα 2)

Α. ΚΟΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗ: Ἡ πεῖνα

Χρονικὰ

«ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ»

Τὸ δικαστήριο γιὰ τοὺς δοσιλόγους συνεδρίαζε μῆνες καὶ μῆνες, γιὰ νὰ ἐξακριβώσει ἂν ὁ Τσολάκογλου, ὁ Λογοθετόπουλος, ὁ Ράλλης, ὁ Τσιρονῖκος, ὁ Γκοτζαμάνης κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι ποὺ βοήθησαν τὸν ἐχθρὸ νὰ ἐξοντώσει ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἕλληνες καὶ νὰ καταληστέψει τὸν τόπο μας εἶναι ἢ ὄχι προδότες. Στὸ τέλος ἔβγαλε μιὰ ἀπόφαση. Μιὰ ἀπόφαση ποὺ στέκεται ὕβρη στοὺς νεκρούς μας. Μιὰ ἀπόφαση ποὺ παροτρύνει στὴν προδοσία. Μιὰ ἀπόφαση ποὺ ἀντιτίθεται πρὸς ὅλες τὶς διακηρύξεις τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν. Μιὰ ἀπόφαση ποὺ μᾶς τοποθετεῖ αὐτόματα ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν νικητῶν, στὸ στρατόπεδο τοῦ ἡττημένου Ἄξονα. Μιὰ ἀπόφαση ποὺ ἀτιμάζει τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς ξεσκίζει τὸ στεφάνι τῆς δόξας, ποὺ τῆς φόρεσαν μὲ τὴ θυσία τῆς ζωῆς τους τὰ ἡρωϊκά της παιδιά. Ἡ ἀπόφαση ὅμως αὐτὴ δὲν εἶναι τοῦ λαοῦ. Δὲν εἶναι ἀπόφαση τοῦ ἔθνους. Εἶναι ἀπόφαση τῆς ἁμαρτωλῆς ἐκείνης κλίκας ποὺ σ' αὐτὴ χρωστοῦμε ὅλες τὶς συμφορές μας. Τῆς κλίκας ποὺ κατέχεται ἀπὸ μιὰ καὶ μόνη ἐπιθυμία: Νὰ ἐντάξει τὴν Ἑλλάδα στὸ στρατόπεδο τοῦ Φράγκο, τώρα ποὺ ὁ μέγας πάτρωνας ὅλων τῶν δοσιλόγων, ὁ Χίτλερ, ἔπαψε νὰ ὑπάρχει.

Η ΑΝΕΜΟΖΑΛΗ

Ὁ λύκος χαίρεται στὴν ἀνεμοζάλη. Τὸ ἴδιο κι' οἱ μαυραγορίτες καὶ οἱ κάθε λογῆς δοσίλογοι. Ὁ πόλεμος, ποὺ κατάστρεψε ἑκατομμύρια σπιτικά, στάθηκε γι' αὐτοὺς ἡ «χρυσὴ» ἐποχή. Ὀνειρεύονται, λοιπόν, ἕνα καινούργιο πόλεμο. Τὸ ἴδιο ὅπως κ' ἡ ἀλεπού τοῦ μύθου, ποὺ ἤτανε σίγουρη πὼς θὰ βρέξει κοκορόπουλα. Κ' οἱ μάντεις αὐτοὶ τῶν κακῶν σὲ σταματοῦν σὲ κάθε γωνιὰ τοῦ δρόμου καί, μὲ ὕφος ὑπερπατριωτικό, σοῦ ἐκμυστηρεύονται ἐμπιστευτικά, πὼς αὔριο ἢ μεθαύριο ἡ θύελλα θὰ ξεσπάσει τὸ δίχως ἄλλο. Πὼς ὅλα θὰ γίνουν γῆς μαδιάμ. Πὼς ἀπὸ ἐδῶ θὰ περάσουν οἱ τάδε στρατοὶ κι' ἀπὸ ἐκεῖ οἱ τάδε στόλοι. Κι' ὅταν τοὺς πεῖς πὼς δὲν πρόκειται νὰ γίνει τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά, ἀμέσως σὲ θεωροῦν γιὰ «ὕποπτο». Ἀκοῦς νὰ εἶσαι αἰσιόδοξος! Θὰ εἶσαι, τὸ δίχως ἄλλο, «διεθνιστής». Μπορεῖ

νὰ μὴν εὐθύνεσαι γι' αὐτὸ τὸ ... «ἔγκλημα». Μὰ μιὰ καὶ δὲ θὲς νὰ χαρεῖς κ' ἐσὺ μὲ τὴν ἰδέα πὼς ἔρχεται ἡ ἀνεμοζάλη, γιὰ νὰ γλυτώσουμε ἔτσι ἀπὸ τὴ δημοκρατία, τότε ὁλοφάνερο πὼς εἶσαι... ἀναρχικός! Γιατὶ «νόμος καὶ τάξη» θὰ πεῖ, μιὰ μειονότητα κατεχόντων νὰ ἔχει τὸ ἐλεύθερο νὰ κάνει ὅ,τι θέλει.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ Κ' ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ

Οἱ φοιτητές μας βρίσκονται σὲ ἀναβρασμὸ γιὰ τὴν ἀστοργία καὶ τὴν ἐχθρότητα ποὺ τοὺς δείχνει τὸ Κράτος. Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, ὁρίζοντας ἕνα τεράστιο ποσὸ γιὰ ἐκπαιδευτικὰ τέλη, δημιουργεῖ μιὰ τέτοια κατάσταση ὥστε ἡ φοίτηση στὶς ἀνώτερες σχολὲς νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸ προνόμιο μόνον τῶν μαυραγοριτῶν καὶ ὀνειρο ἀνέφικτο γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οἱ ἡρωϊκοὶ φοιτητὲς μας ποὺ κίνησαν τὸν παγκόσμιο θαυμασμὸ στὸν ἀπελευθερωτικό μας ἀγῶνα, κινδυνεύουν τώρα νὰ μείνουν ἔξω ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, δηλαδὴ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τους, γιατὶ δὲν ἔχουν νὰ πληρώσουν τὶς 8.000 δρχ. ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν ἐγγραφή τους.

Παράλληλα, ἕνας καινοφύργιος νόμος ἔφερε στὸ κατακόρυφο τὴν ἀπόγνωσή τους:

Τὸ Κράτος ἀρνεῖται νὰ δώσει ἀναβολὴ κατατάξεως στοὺς φοιτητὲς ποὺ ἐπιστρατεύονται!

Δὲ νομίζει τὸ Κράτος πὼς εἶναι ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ δημιουργήσουμε νέα πνευματικὰ στελέχη, ὕστερα ἀπὸ τὰ τόσα χρόνια τοῦ σκοτεινοῦ ὅπου μᾶς κρατοῦσαν οἱ ἐχθροὶ τῆς Πατρίδας;

«ΑΝΩΤΕΡΟΙ» ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Τέως Διευθυντὴς τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας παραιτήθηκε θεληματικὰ τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς καὶ πῆγε δεξὶ χέρι τοῦ Βουλπιώτη στὴ δοσίλογη Α. Ε. Ρ. Ε. Τώρα σύμφωνα μὲ τὴ συντακτικὴ πράξη ποὺ δίνει τὸ δικαίωμα σ' ὅσους ἀπομακρυνθήκανε γιὰ «πολιτικοὺς λόγους» νὰ ζητήσουν τὴν ἐπαναφορά τους, ζητᾶει καὶ αὐτὸς νὰ γυρίσει στὴ θέση του, ἐλπίζοντας φαίνεται στὴν «πλατειὰ» ἐρμηνεία τοῦ νόμου. "Ενα ἀκόμη σημάδι πὼς ἡ σαπίλα εἶναι ἀγιάτρευτη στὴ λεγόμενη «ἰθύνουσα τάξη».

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΦΡΟΝΗΜΑΤΩΝ

Πληροφορηθήκαμε πὼς γιὰ νὰ διοριστεῖ κανεὶς σ' ἕνα ἰδιωτικὸ σχολεῖο χρειάζεται, ὅπως καὶ στὴν περίφημη ἐκείνη περίοδο τῆς 4ης Αὐγούστου, τὸ τρίτου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἢ ὅπως πολὺ σωστὰ τὸν χαρακτήρισε ἕνα ἀπ' τὰ μεγαλύτερα τότε λογοτεχνικὰ Γαλλικὰ περιοδικὰ χιτλερικοῦ πολιτισμοῦ, πιστοποιητικὸ κοινωνικῶν φρονημάτων.

Σὰν πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς χώρας, ποὺ ὁ λαός της ἔκανε τόσους ἀγῶνες, ὑπέστη τόσες θυσίες καὶ ἔχυσε τόσο αἷμα γιὰ τὶς ἐλευθερίες του, διαμαρτυρόμαστε μ' ὅλη τὴ δύναμή μας καὶ ζητᾶμε ἀπ' τὴν Κυβέρνηση νὰ καταργηθεῖ αὐτὸ τὸ ἀνελεύθερο καὶ ἀντιδημοκρατικὸ μέτρο ποὺ θυμίζει μονάχα δικτατορίες καὶ φασισμό.

«ΣΑΣ ΟΜΙΛΟΥΝ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ»

Ταλαίπωρος μισθωτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, τὶς μέρες ποὺ πῆρε προκαταβολὴ ἕνα χιλιάρικο γιὰ τὸ Πάσχα του ἔλαβε κι' ἕνα λογαριασμὸ τοῦ ραδιοφώνου—κρυφὴ παρηγοριὰ τῆς σκλαβιᾶς τὸ εἶχε ἀσφράγιστο καὶ δὲν τοῦ κάνει καρδιὰ νὰ τὸ ξεπουλήσει ἀκόμα—νὰ πληρώσει 600 δραχμὲς γιὰ τοὺς μῆνες Δεκέμβρη καὶ Νοέμβρη—ποὺ δὲν εἶχε ρεῦμα.

Γιὰ νἄχει τὴ συνείδησή του ἥσυχη—τοῦ φανήκανε λίγο πολλὰ—εἶπε νὰ παρακολουθήσει μιὰ ὁλάκερη μέρα νὰ δεῖ τί τοῦ προσφέρει τὸ Δημόσιο μὲ τὸ ραδιόφωνο. "Ωρα 6.45 τὸν ξυπνάει εὐχάριστη μουσική (χαβάγιες, ταγκό, Σουΐνγκ). 7 Ἀναμετάδοση ἀπὸ τὸ σταθμὸ τοῦ Λονδίνου (ἀὐ Μπονάμι ἔλαβε τηλεγράφημα συγχαρητήριο γιὰ τὶς θυσίες τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ στὸν κοινὸ συμμαχικὸ ἀγῶνα»). Συνέχεια μουσική. 7.30 Πρῶτο δελτίο εἰδήσεων ('Αναμετάδοση φωνοληψίας χθεσινῶν ἀνακοινώσεων τοῦ κ. Ζαχθηνοῦ. "Αρθρωση ἐξαίρετη). 8 Ἐπανάληψη τοῦ χθεσινοῦ ἀγγλικοῦ μαθήματος (εἶναι λίγο τζόρας στὶς ξένες γλῶσσες) καὶ πάλι μουσική (Σουΐνγκ, ταγκό, χαβάγιες). 12 τὸ μεσημέρι. Ψυχαγωγία ἀγγλικῶν δυνάμεων. Μουσική. Δελτίο εἰδήσεων («δὲν αὐξάνονται οἱ μισθοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων). Μουσική. Δελτίο σὲ ρυθμὸ ὑπαγορεύσεως («Δὲν ...αὐ-ξά-ι-ο-νται ...οἱ... μισθοὶ... τῶν... δη-μο-σίων... ὑπα-λλή-λων») 5 μ.μ. Μουσική γιὰ τὴν ὥρα τοῦ τσαγιοῦ. (Δὲν τὸ συνηθάει). Ψυχαγωγία 'Ηνωμένων δυνάμεων, ψυχαγωγία Ἀγγλικῶν δυνάμεων, ψυχαγωγία ἑνόπλων δυνάμεων, εἰδήσεις στὴν Ἀγγλική, εἰδήσεις στὴν 'Ελληνική... Μουσική. ...'Ελᾶτε μαζύ μας ἀπόψε στὸ Περοῦ καὶ στὴ Βολιβία... Χορὸς ὡς τὰ μεσάνυχτα. Σὰν τὸ ἔκλεισε σκέφθηκε πὼς τόσα ἔξοδα ποὺ κάνει τὸ Κράτος γιὰ τὴν ψυχαγωγία του ἀπὸ ποῦ θὰ τὰ βγάλει, ἔβαλε στὴν πάντα 600 δρχ. ἀπὸ τὸ χιλιάρικο καὶ τραγοῦδησε ὅπως τὸν παλιὸ καιρὸ ποὺ τὸν πιάνανε τὰ μεράκια του στὸ χωριό:

Κρέμεται ἡ κοπύτα στὴν ἀλυαγαριὰ ντέρι καὶ μαράζι δὲν βάνω στὴν καρδιά.

Η ΑΛΦΑΒΗΤΑ

'Ο Χρῆστος εἶναι δώδεκα χρονῶν καὶ γράφτηκε στὴ β' τάξη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολειοῦ σ' ἕνα συνοικισμό. Εἶναι ὀρφανὸς καὶ δὲν εἶχε κανένα νὰ τοῦ μάθει ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια τὴν ἀλφαβήτα. 'Η δασκάλα ἔρχεται μιὰ - δυὸ ὧρες, σηκώνει δυὸ - τρία παιδιὰ ποὺ ξέρουνε νὰ διαβάζουνε, λένε λίγο μάθημα κι' ὕστερα κάνουνε «ὠδική». 'Η δασκάλα ἔχει δίκηο. Λίγος ὁ μισθός, πολλὰ τὰ παιδιά, μεγάλος ὁ κόπος νὰ τὰ μάθει ὅλα γράμματα. Τὸ Κράτος καὶ κεῖνο ἔχει δίκηο. Λίγα τὰ λεπτά, πολλὲς οἱ ἀνάγκες γιὰ «παραγωγικὲς» πιστώσεις, ποῦ νὰ περισσέψουν νὰ διορίσει κι' ἄλλους δασκάλους. 'Ο Χρῆστος μόνο, ὁ ὀρφανὸς ποὺ εἶναι δώδεκα χρονῶν καὶ δὲν ξαίρει ἀκόμα τὴν ἀλφαβήτα καὶ θέλει νὰ τὴ μάθει, τί φταίει σ' ὅλα αὐτά;

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

Τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο, ὕστερα ἀπὸ ἄπειρα διαβήματα ποὺ ἔγιναν ἐκ μέρους τῶν λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν, ἀποφάσισε νὰ παραχωρήσει τὴν Κάζα νι' 'Ιταλία γιὰ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν.

Παράλληλα ἡ Ἑταιρία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν ζήτησε νὰ ἱδρυθεῖ ἕνα Ἐπαγγελματικὸ Ἐπιμελητήριο καὶ Ταμεῖο Συντάξεως γιὰ τοὺς λογοτέχνες καὶ τοὺς καλλιτέχνες. Τὸ Ὑπουργεῖο Ἐργασίας υἱοθέτησε τὴν πρόταση αὐτὴ καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ Οἰκονομικῶν εἶναι σύμφωνο.

Θέλουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι ἡ Κυβέρνηση δὲ θὰ ἔχει καμμιὰ ἀντίρρηση, μᾶλιστα θὰ ἐπισπεύσει τὴν ἵδρυση τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Ἐπιμελητηρίου ποὺ θὰ κατοχυρώσει ἐπαγγελματικὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης, ἀφοῦ σ' αὐτὸ θὰ ἀνήκουν ὅλοι οἱ ἄξιοι λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες καθὼς καὶ τοῦ Ταμεῖου Συντάξεως Λογοτεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν γιὰ νὰ ἔχουν οἱ πνευματικοὶ ἄθρωποι ὅπως ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι ἕναν πόρο ζωῆς στὰ γηρατειά τους.

Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΑΙ Η ΣΚΛΑΒΙΑ

'Αγαπητὰ «Ἐλεύθερα Γράμματα»,

Διαβάζοντας προχθὲς στὰ «Ἐλεύθερα Γράμματα», 3ο τεῦχος τὴν ἀνάλυση τοῦ 'Εθνικοῦ μας "Ὑμνου ἀπὸ τὸν Φωτιάδη, στὴν 4η στήλη ποὺ γράφει: «"Αν ζοῦσε ὁ Σολωμὸς καὶ ἂν ξανάγραφε ἕνα νέο "Ὑμνο...» θυμήθηκα κάτι: "Οτι ἂν ζοῦσε ὁ Σολωμὸς τὸ 1941 — 1944 ἀσφαλῶς τὰ ἴδια θἄγραφε μὲ τὴν ἐξῆς διαφορά, ὅτι τὸ τέταρτο τετράστιχο θὰ τὄγραφε ἔτσι ἀδί, ὅπως τὸ τραγουδοῦσαμε μεῖς οἱ μελλοθάνατοι τοῦ Χαϊδαριοῦ ὰάν κατεβαίναμε στὸν Πειραιᾶ καὶ στὰ Φάληρα γιὰ καταναγκαστικά:

"Αργε νἄρτει κεῖν' ἡ μέρα
καὶ δὲν ἤσαν σιωπηλὰ
καὶ δὲν τἄσκιαζ' ἡ φοβέρα
κι' ἀς τὰ πλάκων' ἡ σκλαβιά.

Δὲν ἔερω νὰ σᾶς πῶ ποιὸς μεταστιμάτισε αὐτὸ τὸ τετράστιχο στὸ Χαϊδάρι. Πάντως εἶμαι βέβαιος πὼς ὁ Σολωμὸς ἂν ζοῦσε κι' ἔβλεπε αὐτὴ τὴ μετατροπὴ καθόλου δὲ θὰ τὸ τραγοῦδαγε λιγώτερο ἀπὸ μᾶς τοὺς μελλοθανάτους τῶν Ες-Ες.

Μὲ φιλικὰ αἰσθήματα
ΑΡΙΣΤ. ΣΙΩΡΗΣ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΑΟΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

τὴ δημόσια ζωή, εἴτε ἀρχαΐζουσα εἴτε «ἁπλῆ», ἀποτελεῖ τὸ σηκωμένο λάβαρο τῆς ἀντίορασης καὶ τοῦ πνευματικοῦ συσκοτισμοῦ γιατὶ εἶναι ἐχθρικὴ μὲ τὸ λαό, καὶ τὰ πλάσματά του. 'Η Δημοτικὴ εἶναι τὸ ἔξαλλο λάβαρο τοῦ λαοῦ ποὺ προχωρεῖ καὶ ζητάει νὰ πυργώσει, στὴν ὥριμη τούτη ἱστορικὴ ὥρα ποὺ περνᾶμε, τὶς ἀξίες τῆς νέας ζωῆς καὶ τοῦ νέου πολιτισμοῦ του.

'Η ὥρα ἀληθινὰ εἶναι ὥριμη κι' ἀληθινὰ εἶναι κρίσιμη. Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ κρίνεται ὁριστικὰ ἂν θ' ἀνοιχτεῖ πλατὺς ὁ δρόμος τῆς προκοπῆς ἢ θὰ γυρίσουμε πίσω στὴν πνευματικὴ λέπρα ἑνὸς μασκαρεμένου καὶ συγχρονισμένου νεολογιωτατισμοῦ, θλιβεροῦ Δονκιχώτου στὶς μάχες μὲ τοὺς μεγαλοϊδεατικοὺς ἀνεμόμυλους.

Ἀπάνω ἀκριβῶς στὴν κρίσιμη καμπή, ὀφεῖλουμε νὰ διακηρύξουμε τὴν πίστη μας: πιστεύουμε στὴ νίκη γιατὶ πιστεύουμε στὸ λαό. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ λαὸς ποὺ παλεύει σκληρὰ σ' ὅλη τὴν ἱστορία του γιὰ τὴν προκοπή του. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ λαὸς ποὺ ἐδεῖξε τὴν ἀνίκητη δύναμή του καὶ τὶς ὑψηλὲς ἀρετές του στὸ μεγαλούργημα τῆς 'Αντίστασης. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ λαὸς ποὺ ἔλυσε μόνος του, μὲ μιὰ σπαθιὰ τὸ γόρδιο δεσμὸ τοῦ αἰώνια ἄλυτου γλωσσικοῦ ζητήματος: ἀπάνω στὰ ἐλεύθερα βουνά, ρίχνοντας τὰ θεμέλια τῆς νέας δημοκρατικῆς ζωῆς του, καθιέρωσε τὴ λαϊκὴ γλῶσσα σὰν ἐπίσημη στὴ δημόσια ζωή, στὴν παιδεία, τὸν τύπο. Ἦσαν τὰ θεμέλια τῆς νεοελληνικῆς ἀναγέννησης. Τὸ ἔθνος ἔβρισκε τὸ δρόμο του.

Ὅμως ἡ στιγμὴ εἶναι ἀνάποδη. Οἱ τύχες τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας βρίσκονται, προσωρινὰ ἔστω, στὰ χέρια τῶν θλιβερῶν Δονκιχώτων τῆς μεγάλης ἰδέας. "Ενας 'Υπουργὸς τῆς Παιδείας, τωρινός, ἐξοστρακίζει τὴ Δημοτικὴ ἀπὸ τὰ σκολειά. Τὰ ἴα καὶ τὰ ὠὰ εἰσβάλουν πανηγυρικὰ στὴ μάθηση τῶν παιδιῶν μας.

Ἂς σταθοῦμε ὀρθοί. Μέσα στὸ μεγάλο, τὸ ἀπέραντο μέτωπο τοῦ λαοῦ μας, ἂς ἔρθουν βοηθοὶ καὶ συμπαραστάτες οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τοῦ τόπου, νὰ κρατήσουν θαρρετὰ μαζύ του τὸ λάβαρο τῆς δημοκρατικῆς νεοελληνικῆς ἀναγέννησης, τοῦ λαϊκοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ.

'Ο λαὸς προχωρεῖ κι' ὁ λαὸς θὰ νικήσει. Μαζὺ καὶ ἡ γλῶσσα του, μαζὺ καὶ ὅλα τὰ πλάσματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ του. Καὶ τὸ χρέος τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων εἶναι τεράστιο.

Τώρα, περισσότερο ἀπὸ ποτέ. Τώρα, περισσότερο ἀπὸ πάντα.

ΖΗΤΗΜΑ ΗΘΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

'Ακυρώνονται οἱ ἐξετάσεις κι' οἱ προβιβασμοὶ τῶν παιδιῶν ποὺ ἔγιναν στὶς ἐλευθερωμένες περιοχὲς τῆς 'Ελλάδας ἐπὶ κατοχῆς!

Εἴμαστε βέβαιοι, πὼς τὸ ζήτημα δὲν τὸ ξέρει καλὰ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου κι' ἔσπευσε νὰ κάνει κάτι, ποὺ θἀχει θλιβερὴ ἀπήχηση στὰ 2)3 τῆς 'Ελλάδας. Τὶς ἐξετάσεις καὶ τοὺς προβιβασμοὺς αὐτοὺς τοὺς ἔκαναν οἱ ἴδιοι οἱ καθηγητὲς καὶ δάσκαλοι ποὺ εἶχε τὸ Κράτος διορίσει, καὶ μάλιστα μὲ βάση τὴν κείμενη νομοθεσία.

Κάθε χωριὸ καὶ κάθε πόλη μόλις ἐλευτερωνόταν ἀπὸ τὸ στρατὸ 'Αντίστασης ἀμέσως ἄνοιγε τὸ σχολεῖο του. "Ετσι λειτούργησαν κανονικὰ τὰ σχολειὰ στὴν ἐλεύτερη 'Ελλάδα. 'Η Πολιτικὴ 'Επιτροπὴ 'Εθνικῆς 'Απελευθέρωσης δὲν ἄφησε χωριὸ χωρὶς σχολεῖο.

Οἱ δάσκαλοι κι οἱ καθηγητὲς χωρὶς μιστό, πεινασμένοι καὶ γυμνοὶ συνδύαζαν τὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία μὲ τὴ διδαχτική. Τὸ ἴδιο ἔκαναν κι οἱ μαθητές. Πρόγραμμα, ὧρες, διαγωνισμοὶ ὅλα γίνηκαν κανονικὰ καὶ συχνὰ κυκλοφοροῦσαν σὲ κάθε περιοχὴ ἀνάλογες ἐγκύκλιες σὰν καὶ τούτη ποὺ μπορέσαμε καὶ σώσαμε.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ.
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

'Αριθ. πρωτ. 255.

ΠΡΟΣ τοὺς Διοικητικοὺς 'Αντιπροσώπους καὶ τὰ 'Επαρχιακὰ καὶ Κοινοτικὰ Συμβούλια Θεσσαλίας.

'Η Γραμματεία Παιδείας μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 185 ἐγκύκλιό της καθορίζει ὡς ἑξῆς τὸν χρόνο ἔναρξης τῶν ἐργασιῶν στὰ σχολεῖα α'. καὶ β'. βαθμοῦ Παιδείας. 'Η σχολικὴ χρονιὰ ἀρχίζει στὶς 10 τοῦ Σεπτέμβρη. Στὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ 10 ὡς 15 τοῦ Σεπτέμβρη ὁρίζεται νὰ γίνουν οἱ ἀπολυτήριες ἐξετάσεις, οἱ προαγωγικὲς καὶ τῶν ἐπανεξεταστέων στὰ Δημοτικὰ καὶ τὰ Γυμνάσια καὶ ἀπὸ 15—20 Σεπτέμβρη οἱ εἰσιτήριες ἐξετάσεις στὰ Γυμνάσια. Τὰ δὲ μαθήματα πρέπει ν' ἀρχίσουν στὶς 15 τοῦ Σεπτέμβρη στὰ Δημοτικὰ σχολεῖα καὶ τὴν 1 τοῦ 'Οκτώβρη στὰ Γυμνάσια.

Οἱ τύποι τῶν σχολείων, ποὺ θὰ λειτουργήσουν, θὰ εἶναι τὸ ἑξατάξιο δημοτικὸ καὶ τὸ ἑξατάξιο γυμνάσιο, ὅπως καὶ στὴν κατεχόμενη 'Ελλάδα.

Παρακαλοῦμε νὰ ληφθοῦν ἔγκαιρα τὰ ἀπαραίτητα μέτρα γιὰ νὰ λειτουργήσουν ταυτόχρονα ὅλα τὰ σχολεῖα στὴν περιοχή μας. Μὲ τὴν εὐκαιρία ἐτούτη σᾶς ὑπενθυμίζουμε καὶ τὴν μὲ ἀριθ. 135 ἐγκύκλιό μας.

Εἶναι ἀλήθεια, πὼς οἱ κατὰ τόπους αὐτοδιοικήσεις καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοί μας ἔχουν νὰ ὑπερτηθοῦν μεγάλα ἐμπόδια καὶ πολλὲς προσπάθειες πρὶν νὰ καταβληθοῦν ἀπὸ ὅλους μας γιὰ νὰ γίνει ζωντανὴ πραγματικότητα τὸ σύνθημα:

«Ν' ἀνοίξουν ὅλα τὰ σχολεῖα, ὅλα τὰ παιδιὰ στὰ σχολεῖα».

Πρέπει ὅμως καὶ σὲ τοῦτον τὸν τομέα δουλειᾶς γιὰ τὴ μόρφωση τῆς νέας γενιᾶς νὰ δώσουμε μάχη καὶ νὰ στὴν κερδίσουμε, ὅπως τόσες ἄλλες κερδίσαμε, ὡς τώρα, στὴν πορεία τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα.

"Οσον οἱ συνθῆκες οἱ πολεμικὲς δὲν ἐπιτρέπουν τὸ ἄνοιγμα τῶν σχολειῶν στὶς παραπάνω ἡμερομηνίες νὰ καταβληθεῖ κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ περιοριστεῖ, κατὰ τὸ δυνατόν, ἡ καθυστέρηση. 'Ο ἀγώνας μας δὲν πρέπει νὰ καθυστερήσει στὸ κεφάλαιο τῆς μόρφωσης τοῦ λαοῦ. "Ολοι μας μ' ὅλες μας τὶς δυνάμεις πρέπει νὰ βοηθήσουμε γιὰ νὰ μὴ μείνει οὔτε ἕνα σχολεῖο κλειστὸ στὴν 'Ελεύθερη Θεσσαλία. Κάθε θυσία, ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνει γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, πρέπει νὰ γίνει.

Καλοῦμε σὲ συναγωνιστικὴ ἁμιλλα τὰ 'Επαρχιακὰ καὶ Κοινοτικὰ Συμβούλια, καθὼς καὶ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς τῆς Περιοχῆς μας γιὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ τὴν κανονικὴ λειτουργία τῶν σχολειῶν. Τὸ ζητοῦν αὐτὸ ἐπιτακτικὰ τὰ ἑλληνόπουλα τῆς Θεσσαλίας.

Στὴν ἕδρα τῆς 'Επιτροπῆς 31-8-44

'Ο Πρόεδρος τῆς Διοικ. 'Επιτρ.
Θεσσαλίας
Δ. ΨΙΑΡΗΣ

Κοινοποίηση: Δασκαλικοὺς καὶ Καθηγητικοὺς Συλλόγους

"Ετσι κι ἔγινε! Μὲ τὴν κείμενη νομοθεσία μαθήτεψαν, ἐξετάστηκαν καὶ προβιβάστηκαν τὰ παιδιά. Γιὰ ποιὸ λόγο ἀκυρώνονται τώρα οἱ ἐξετάσεις; Ποιὸς θὰ τὸ ἐξηγήσει στὰ παιδιὰ καὶ στοὺς γονεῖς τους; Τί μωρία εἶναι; 'Εκδίκηση εἶναι; 'Αλλὰ γιατί; Μήπως γιατὶ ψηστικοὶ καὶ γυμνοὶ καὶ καταδιωγμένοι ἀπὸ τὸν καταχτητὴ ἔκαναν μαθητὲς καὶ δάσκαλοι τὸ καθῆκον τους;

Παίζουμε θαρρῶ «ἐν οὐ παικτοῖς».

Πιστεύουμε, ὅτι τὸ 'Εκπαιδευτικὸ Συμβούλιο κι ὁ κ. 'Υπουργὸς θὰ προλάβουν μιὰ τέτοια ἀδικία. Εἶναι ζήτημα ἠθικῆς τάξης.

Ρ. Ι.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο'ΝΗΛ

Τοῦ Μάρκου ΑΙΓΕΡΗ

'Η σύγχρονη ἀμερικάνικη λογοτεχνία παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρο, τόσο γιὰ τὰ ἰδεολογικά, ὅσο καὶ γιὰ τὰ μορφολογικὰ προβλήματα ποὺ ἀνακινεῖ· δείχνει τόλμη καὶ πρωτοτυπία, εἶναι ἀνήσυχη κ' ἐρευνητική, ἀγωνίζεται ν' ἀνοίξει καινούριους δρόμους καὶ νὰ βρεῖ τὴ δική της ἔκφραση. Τὸ ζωηρὸ πνεῦμα τῆς 'Αμερικῆς, τὸ μεγαλεπίβουλο κ' ἐπιχειρηματικό, ποὺ χαραχτηρίζει τὴν ἄλλη ζωή της, φανερώνεται καὶ στὴ λογοτεχνία της. Πλῆθος δοκιμές, ἐκφραστικοὶ τρόποι, τολμηρὲς καινοτομίες, πληθώρα ἀπὸ ἰδέες κι' ἀντίθετες τάσεις, διασταυροῦμενα ρεύματα ἀπὸ τὴν παγκόσμια πνευματικὴ ζωή, δημιουργοῦν ὁλοένα τὴν πολυσύνθετη αὐτὴ λογοτεχνία, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς πολυτιμώτερες συμβολὲς στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς μας.

"Αν ἐξαιρέσουμε τοὺς παλιούς, τὸν Πόου, τὸν "Εμερσον, τὸν Οὐΐτμαν, στὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια καὶ λίγο πρίν, ἡ 'Αμερικὴ ἀρχισε νὰ δίνει μιὰ σειρὰ ἀπὸ σπουδαίους τεχνίτες· ὁ Πτράϊζερ, ὁ "Αντερσον, ὁ Βάλντο Φράνκ, ὁ Σίνκλαιρ Λιούϊς, ὁ "Απτον Σίνκλαιρ, ὁ Φώλκνερ, ὁ Τζὼν Ντὸς Πάσσος, ὁ "Εμινγουαίη κ' ἕνα πλῆθος ἄλλοι εἶναι σήμερα συγγραφεῖς παγκόσμιας φήμης. 'Ο Λάγκστον Χιούζ, ὁ μαῦρος ποιητὴς τῆς 'Αμερικῆς, εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους συγγραφεῖς τῆς 'Αμερικῆς εἶναι ἀπὸ τοὺς καλύτερους τοῦ κόσμου κ' ἐνῶ δίνουν τὶς ποικίλες ὄψεις τῆς ἀμερικάνικης ζωῆς μ' ἐξαιρετικὴ δύναμη καὶ βαθύτητα, ἐκφράζουν σύγχρονα τὴν ψυχολογία καὶ τὴν προβληματικὴ ὄψη ὅλου τοῦ σημερινοῦ κεφαλαιοκρατούμενου πολιτισμοῦ.

'Ο Εὐγένιος Ο'Νὴλ παρουσιάστηκε στ' ἀμερικάνικα γράμματα σὰν ἐπαναστάτης· ἐπαναστάτης στὶς δραματικὲς ἰδέες, στὸν κόσμο ποὺ ἀνέβαζε στὴ σκηνή, στὴ θεατρικὴ τεχνική· σύχναζε στοὺς μπεμίκους καὶ πρωτοπορειακοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους, συνεργαζόταν στ' ἀριστερὰ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς καὶ στὴ ζωή του δὲ συμμορφωνόταν μὲ τὸν ἀμερικάνικο κοινωνικὸ κομφορμισμό. Κοινωνικὰ καὶ πνευματικὰ ἦταν ἕνας διαμαρτυρόμενος μ' ἀναρχούμενες ἰδέες.

Οἱ νέοι λογοτέχνες, ποὺ παρουσιάζονται στὶς ἀρχὲς τῆς δεύτερης δεκαετίας τοῦ αἰῶνα μας, εἶναι μιὰ γενιὰ ἀπὸ διανοούμενους ριζοσπάστες. 'Εκεῖνο ποὺ κύρια τοὺς χαραχτηρίζει εἶναι ἡ κοινωνικὴ δυσαρέσκεια ἢ ἡ κοινὴ ἠθικὴ στάση τους μπροστὰ στὴ ζωή· στάση ἰδεαλιστῶν, ἀπογοητεμένων ἀπὸ τὴ γύρω τους πραγματικότητα, ποὺ τὴν ἀντιμετωπίζουν μὲ κάποια ἀόριστα αἰτήματα, ἐξωταξικά, γιὰ τὴν ἀνεμπόδιστη ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας, γιὰ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς, γιὰ τὴν εἰρήνη. 'Η καταθλιπτικὴ δύναμη τοῦ μεγάλου κεφαλαίου ἄρχισε στὴν ἐποχή τους νὰ δημιουργεῖ γιὰ τοὺς πολλοὺς μιὰ κατάσταση ἀνυπόφορη· τὰ γιγάντια τράστ περνοῦσαν σὰν ἰσοπεδωτικὲς μηχανὲς ἀπάνω ἀπὸ τὶς μικρὲς καταστάσεις, τὰ μικρὰ κεφάλαια, τὶς μικρὲς ἐπιχειρήσεις· συντρίβανε τὶς μικρὲς περιουσίες, ξεσπιτώνανε τὶς μικροαστικὲς τάξεις, ποὺ ἀπὸ μιὰ ζωὴ χωρὶς μεγάλες διαταραχές, πέφτανε ἀπότομα στὸν πιὸ ἄγριο οἀλο τῆς καθημερινῆς βιοπάλης. 'Η κατάσταση αὐτὴ προκαλοῦσε τὴν ἠθικὴ ἐξέγερση τῶν διανοουμένων τῆς ἐποχῆς καὶ διαμόρφωνε τὴν ἰδεολογία τους, ἰδεολογία ἀπελπισμένων κι' ἀπαισιοδόξων.

Συχνὰ οἱ νέοι αὐτοὶ συγγραφεῖς περιγράφουν σκοτεινὲς πρωτόγονες ψυχές, τὴν ἐγωϊστικὴ ζωὴ τῶν ἐνστίχτων, τὸ ἀντικοινωνικὸ ζῶο μὲ τὰ ἀνομολόγητα πάθη του ποὺ σέρνεται στὰ βάθη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἕναν κόσμο ἀσυνείδητα ἀνήθικο, ποὺ τὸν δίνουν μὲ μιὰ μορφιὰ σκληρὴ καὶ δραματική. "Ολοι θὰ θυμοῦνται, νομίζουμε, τὸ Κλώντ Γουελ τὰ «Καπνοτόπια» ποὺ δημοσίευαν ἄλλοτε τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» σὰ μυθιστόρημα καὶ ποὺ τὸ «Θέατρο Τέχνης» ἔδωσε σὰ δρᾶμα· εἶναι τυπικὸ παράδειγμα γιὰ τὰ προβλήματα καὶ τὸν κόσμο ποὺ ἀπασχολοῦν συχνὰ τὴν ἀμερικάνικη τέχνη. 'Ο μηχανικὸς πολιτισμὸς ποὺ τοὺς τριγυρίζει μὲ τὸν Γίλιγγο καὶ τοὺς τιτανικοὺς κλονισμούς του, τοὺς κάνει νὰ βλέπουν τὸν κόσμο σὰ μιὰ τυφλὴ μηχανὴ κινούμενη ἀπὸ δαιμονικὲς δυνάμεις, ὅπου ὁ ἄνθρωπος συντρίβεται μαζὶ μὲ τὰ κόκκαλα καὶ τὴν ψυχή του. Σὲ πάρομοιες εἰκόνες μὲ μεγάλη ἔνταση δοσμένες διαπρέπουν ἰδιαίτερα ὁ Φώλκνερ ὡς μυθιστοριογράφος καὶ ὁ Ο' Νὴλ ὡς δραματικὸς συγγραφεάς· κ' οἱ δυὸ τους εἶναι ἴδια ἀνήσυχοι ἀναζητητὲς μιᾶς νέας πάντα ἔκφρασης, ἴδια πειραματιστὲς σὲ νέες τεχνικές, κάθε ἔργο τους εἶναι καὶ μιὰ καινούρια δοκιμή.

'Η θεατρικὴ δημιουργία τοῦ Ο' Νὴλ στὴν πρώτη της περίοδο στρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἰ

Α Θ Η Ν Α

(Ἀποσπάσματα)

Τῆς Ρίτας ΜΠΟΥΜΗ-ΠΑΠΠΑ

Εἶναι ἡ Ἀθήνα ἄρρωστη βαρειὰ
πρὶν λίγες ὧρες πέταξε τὸ κεφαλόδεσμό της
καὶ μὲ σαράντα πυρετὸ βάρεσε τὰ ταμποῦρλα τῆς ἐξέγερσης
στὶς πλατεῖες καὶ στοὺς ἐφτάψυχους γυμνοὺς συνοικισμούς της.
Ἀναμαλλιάρα ξέστηθη σὰν τἀγαλμα τῆς τρέλλας
φορώντας τὴ λευτεριὰ ἀπὸ πάνω ὡς κάτω
καὶ τὴν τρομερὴ σπάθα τῆς ἀποκάλυψης
προχωρεῖ μεσ' τοῦ ἱστορικοῦ δεκέμβρη τὴν ὁμίχλη
ποὺ σχίζουν τὰ μυβράλλια κι' οἱ μπόμπες.

Προχτὲς σκοτώσανε μὲ πολυβόλα
τὰ πιὸ λαμπρὰ κι' ἀγέλαστα παιδιά της
ὅσα ἀπομεῖναν ὄρθια μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια
γιατὶ φωνάζανε πολὺ γιὰ λευτεριὰ καὶ δίκηο
μὲ κεῖνα τὰ μεγάλα τους πεινασμένα στόματα
κλειδωμένα τέσσερα χρόνια στὰ στρατόπεδα
καὶ στὰ κελλιὰ τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου.

. . . . . .

Πάνω στὴ ματωμένη γῆ πατάει ξυπόλυτη
μὲ πόδια βαφτισμένα σὲ χιλιάδες ἤλιους
τἀρχαῖο της χῶμα ἀνάσκαψαν νέοι τύραννοι
μὲ σίδερο χτυπημένο τῆς Λευτεριᾶς τόνομα
ἀπ' τοὺς ξεγελασμένους λαοὺς
στὰ ἐργαστήρια τῆς θυσίας.
Ὅλμοι κυνηγᾶνε τἀγέρωχο βῆμα της
ζητώντας νὰ παγώσουν τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς της
νὰ δαμάσουνε τῶν μαλλιῶν της τὴν ἀστρένια χαίτη
νἀγοράσουν τὴν τιμή της μἔνα συμβόλαιο
ἐκεῖνοι ποὺ στέριωσαν τὴ δόξα τους
στὰ κόκκαλα τῶν κατοίκων τῆς γῆς
αὐτοὶ ποὺ φοροῦν πανωφόρια ἀπὸ ἀνθρώπινο δέρμα
καὶ πλένονται στῶν ὀρφανῶν κοριτσιῶν τὰ δάκρια.

. . . . . .

Παράτησαν τὶς ἐκκλησιὲς γεμάτες οἱ δεσποτάδες
οἱ μαθητὲς τὰ θρανία τους
τὰ τσαντήρια στὸν ἄνεμο οἱ γύφτοι
κι' ἔτρεξαν ὅλοι κοντά σὰ
Ἀθήνα ποὺ οὐρλιάζεις σὰ μαινάδα
κάτω ἀπ' τὰ φονικὰ ἀεροπλάνα ποὺ χειροκροτοῦσες
φωνάζοντας τὸ τρίτο ὄχι
μέσα στὸ σάλαγο τοῦ ἀνασκαμένου κόσμου.
Μὲ τὸν παράνομο δαυλὸ χύμηξες στῆς ντροπῆς τἀνάχτορα
μὲ τὰ ξόανα καὶ τὰ σκιάχτρα
νὰ βάλεις φωτιὰ στὶς φωλιὲς τῶν φιδιῶν
ποὺ πάγωσαν ἑκατὸ χρόνια τὸν κόρφο σου
γεμάτον ἄστρα!

. . . . . .

Λευτεριά, Λευτεριά, ἀφιόνι ἔχεις ποτίσει τοὺς ἐφήβους μας
ἐδῶ κάτω στὴν πολιτεία μὲ τὰ μικρὰ σύγνεφα
ἀφιόνι καὶ τὸ κορίτσι ποὺ φρουρεῖ τ' ὀδόφραγμα
κρατώντας τὸ ντουφέκι σὰ σκῆπτρο
μὲ τὰ μαλλιὰ βροχὴ μέσ' ἀπ' τὸ κράνος
πιὸ φωτεινὸ ἀπ' ὅλα τὰ κρύα ἀγάλματα
ποὕχουν ποτὲ στολίσει αὐτὴ τὴν πόλη.

. . . . . .

Ὁ κόσμος ὅλος ἄφωνος κυττάζει κατὰ δῶ
εἶν' ὀργισμένοι οἱ μακρινοὶ νέοι μὲ τἄσπρα μέτωπα
ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τρέξουν στὴν Ἑλλάδα
μὲ τὸ Μπάϋρον καὶ τὸ Γκαριμπάλντι
νὰ δοῦν προτοῦ γεράσουνε
τὴν τρέλλα ντυμένη στὰ γιορτινά της φορέματα
νὰ δοῦνε τῶν ματιῶν της τὶς χάντρες
τὸν πόλεμο τοῦ μπούστου της καθὼς πηδάει
κάτω ἀπ' τὴ γρηᾶ ἀκρόπολη
χορεύοντας σὰ γύφτισσα στὶς φωτιὲς τ' ἄη Γιάννη.
Τῆς Γαλλίας οἱ ποιητὲς σημαιοστόλισαν τὴν καρδιά τους
οἱ ρῶσσοι πολεμιστὲς τὰ τόξα τους
προσοχή, προσοχὴ φωνάξαν οἱ μεγάλες φωνὲς τοῦ κόσμου
κεῖ κάτω στὰ χωράφια μὲ τοὺς σταυροὺς
καὶ τὶς μάντρες μὲ τὶς κρεμάλες
ἡ γῆς κοιλοπονάει τὴ λευτεριά της.

. . . . . .

Τ' ὀδόφραγμα τῆς γειτονιᾶς
τὸ χτίσαν μὲ τραγούδια ἐπαναστατικὰ
ποὕστελναν οἱ ἀντάρτες ἀπ' τὰ βουνὰ μὲ τὰ γεράκια
καὶ ψιθυρίζαμε τέσσερα χρόνια μὲ τὴν προσευχή μας
τὄχτισαν μὲ πέτρες ἀπ' τἀδάκρυτο τετράψηλο σπίτι
ποὺ τίναξε ὁ ἐργάτης
μὲ τὸ ἴδιο χέρι ποὺ τὄχτισε
γιὰ νὰ δείξει πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόφασή του.
Σ' ὀδόφραγμα τῆς γειτονιᾶς χτυπᾶ ἡ καρδιὰ τῆς οἰκουμένης.

. . . . . .

Ἔτσι γινῆκαν τὰ σκολειὰ νοσοκομεῖα
στὰ θρανία ξαπλώσανε τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ
ποὺ κόψανε τὸ μάθημα καὶ χάθηκαν στοὺς λόγγους
μὲ τὰ τετράδια καὶ τὴ μπαρούτη στὴν τσέπη
στὰ θρανία αὐτὰ κοιλοπονάει ἡ Ἑλλάδα
σκίζουν οἱ ἀνύπαντρες τὸ κέντημά τους
οἱ παντρεμένες τὰ σεντόνια τους
ἡ μικρούλα τὴν κορδέλλα τῶν μαλλιῶν της
δὲν ὑπάρχουν ἐπίδεσμοι γιὰ νὰ λουφάξει τόσο αἷμα
ποὺ πηδάει ἀπ' τὶς τρελλὲς φλέβες στὰ καλντερίμια
γράφοντας μεγάλους κόκκινους σταυροὺς στὶς πόρτες.
Τυλίξτε τὰ ἡρωϊκὰ παιδιὰ μὲ τὰ φλογερὰ μάτια
ἐλᾶτε κορίτσια εὐωδιασμένα νὰ τὰ χαϊδέψετε
ἐλᾶτε ἀπ' τὰ ζεστὰ περιβόλια
στὴν κρύα στιγμὴ ποὕρχεται κατὰ πάνω τους.
Κοιμήσου μικρὸ ἀγόρι ποὺ δὲ φόρεσες ποτὲ παπούτσια
καὶ ποὺ τὸ βράδι ποὺ σκολνοῦσες ἀπ' τὸ μαγαζί
ἐμάθαινες σκοποβολὴ καὶ πολυβόλο
κρυφὰ ἀπ' τὴ χήρα μάνα σου
γραμμένος κι' ἐσὺ στὴν ἱερὴ συνωμοσία.

. . . . . .

Σὲ βρήκαμε γεμάτο δόξα κι' ἄοπλο
σ' ἕνα χαντάκι τῆς Καισαριανῆς
μ' ἕνα κομμάτι ψωμὶ γιὰ τρόπαιο
σφιγμένο φοβερὰ στὰ δάχτυλά σου.

. . . . . .

Εἶν' ὡραία μέσ' τὴν τρέλλα της ἡ Ἀθήνα
εἶναι ἡ πόλη ποὺ οἱ ποιητὲς ἔκαναν πιὰ πατρίδα
εἶναι ἡ πόλη ποὺ ὑπεράσπισε τὴν οἰκουμένη ὅλη
εἶναι ἡ πόλη μὲ τὰ χίλια νεκροταφεῖα
στὰ χαμόσπιτά της κρύφτηκε ἡ Ἑλλάδα τέσσερα χρόνια
τὶς συνοικίες της ἔκαψαν ἀλλεπάλληλοι τύραννοι
τὰ παιδιά της τἀσφαξε ἡ πεῖνα δίχως μαχαίρι
τοὺς ἄντρες της καταβροχθίζουν ἀκόμα λύκοι.

Εἶναι ὡραία μέσ' τὴν τρέλλα της ἡ Ἀθήνα
εἶναι ἡ πόλη ποὺ φορᾶμε δαχτυλίδι ἀπὸ ἔπαρση
ἡ κιβωτὸ τῶν ἱερῶν μας
τὸ κράνος τοῦ ἀγοριοῦ ποὺ προχτὲς θάψαμε
κάτω ἀπ' τὴν πορτοκαλιὰ τῆς αὐλῆς μας...
Ἐδῶ ποὺ κοιμᾶται ὁ καπετάνιος
κόκκινα δάση φυτρώνουν κάθε νύχτα
ὁ θυμὸς τοῦ δίκηου του ἀκόμα φωσφορίζει
τὸ κοντάρι του τὄχε πάρει ἀπ' τὸν ἄη Γιώργη
τὸ τραγούδι του ἀπ' τὸ Θανάση Διάκο
εἰκοσιδυὸ σπαθιὰ εἶχε τὸ θάρρος του
χτυπημένα σὲ φανατικὸ καμίνι
καὶ μιὰ ἀθηναΐΐσα μάνα ποὺ τὸν περιμένει
ἐκεῖ στὴν ἄλλη συνοικία
μἔνα στεγνὸ πουκάμισο ν' ἀλλάξει...

. . . . . .

Ἀθήνα, Ἀθήνα,
σκισμένα τὰ λάβαρά σου χάμω τὰ σπίτια σου
κοράκια τρῶνε τὰ σπλάχνα σου
χυμένα στὸ σφαγεῖο τῆς πόδιᾶς σου
οἱ γυναῖκες παράτησαν τὰ παιδιά τους καὶ χάθηκαν
τὰ παιδάκια κλαῖνε πίσω ἀπ' τοὺς ξένους στρατιῶτες
οἱ ξένοι στρατιῶτες κι' αὐτοὶ κλαῖνε
ὅλοι κρυώνομε δίχως ἀγάπη...

. . . . . .

Εἶναι δίχως στέγες τὰ σπίτια σου
μέσα ἔχουν χυμήξει οἱ λιωασμένοι σκῦλοι
τρῶνε ζωντανὸ τὸν παράλυτο παποῦ
ἀφησμένο ἀπ' ὅλους μας στὴν καρέκλα του
μιὰ τρελλὴ μὲ κόκκινα κουρέλια γυρίζει στοὺς δρόμους
καὶ λέει ἕνα παραμῦθι γεμάτο αἵματα
τὰ ὄργανα καὶ τὰ τούμπανα σώπασαν
ὁ κόκκινος ποταμὸς τραβάει κάτω
πάει νὰ ξυπνήσει τὸ μεγάλο κάμπο...

Ἀθήνα, Ἀθήνα,
μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ
σὲ μιὰ πλακοστρωμένη αὐλὴ μὲ κυπαρίσσι
μιὰ μικρομάνα νανούριζε στὴν καρυδένια κούνια
αὐτὸν πούπεσε δεκάξη χρονῶν στ' ὀδόφραγμα
φωνάζοντας γιὰ τὴν ἰδέα τῆς Λευτεριᾶς
σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες.

"Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ,,*

Μελέτη τοῦ Νίκου ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ

2.—

Ποῦθε βγαίνει μιὰ τόσο κατηγορηματικὴ διαθεβαίωση καὶ τόσο βαρειὰ κατηγορία; Ἀπὸ τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς ὅτι μέχρι σήμερα ἡ ἐπίσημη καὶ ἀνεπίσημη ἀντίδραση, ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ ἀγνόησε κάθε τι ποὺ ἀναφέρεται στὶς φιλοσοφικὲς του πεποιθήσεις, στὴν ἀρνητικὴ καὶ κριτική του θέση ἀπέναντι στὴν ἀρχαιοελληνικὴ καὶ βυζαντινὴ κληρονομιά. Ὅπως τουλάχιστον μᾶς τὴν ἐρμηνεύει καὶ μᾶς τὴ διοχετεύει ἡ ἀντίδραση αὐτή, κάθε τι ποὺ ἀναφέρεται στὴ νεοελληνικὴ ἐξέλιξη καὶ κατάντια, στοὺς δραματισμούς του γιὰ τὸ πάρα πέρα ξετύλιγμα, ὄχι μονάχα τοῦ λαοῦ μας, μὰ καὶ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας. Αὐτὰ τὰ ἐπίκαιρα καὶ ζωντανὰ προβλήματα, ποὺ τὸ εἰδικό τους βάρος εἶναι αὐτὸ ποὺ κυριαρχεῖ καὶ ἐπιβάλλεται στὴν ὅλη Παλαμικὴ δημιουργία καὶ ποὺ ὁ ποιητὴς τὰ ἀντιμετωπίζει μὲ λύσεις ποὺ ξεφεύγουν τὰ πλαίσια τῆς ἀντίδρασης, ποὺ ἔρχουνται σὲ ἀνοιχτὴ σύγκρουση μὲ τὶς ἐπίσημες ἀντιδραστικὲς ἑρμηνεῖες καὶ ποὺ ἀνταποκρίνονται ἀπόλυτα στὰ πραγματικὰ συμφέροντα τοῦ ἐργαζόμενου Ἕθνους καὶ τοῦ τόπου μας, τὰ προβλήματα αὐτά, ποὺ ἡ κάθε λογῆς ἀντίδραση τ' ἀποσιωπάει, τὰ ἐξοστρακίζει ἀπὸ τὴν ἐπίσημη «ἀκαδημαϊκὴ» ἀνάλυση καὶ «διαφώτιση» τῆς Παλαμικῆς ἐργασίας. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Παλαμᾶς δὲν κατηγορήθηκε γιὰ πρωτοπόρος, νεωτεριστής, «μαλλιαρὸς» κλπ. Τὸν ποιητὴ τόνε «κατηγόρησαν» μὲ ὅλ' αὐτὰ καὶ ἄλλα ἀκόμα. Μὰ καὶ στὶς «κατηγορίες» αὐτὲς ξεκαθαρίζουμε μιὰ καλομελετημένη σκοπιμότητα, ποὺ ἀποβλέπει σὲ ἄλλους ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

Ὅλη ἡ φωτιά, ὅλα τὰ χτυπήματα ἐνάντια στὸν πρωτοπόρο καὶ νεωτεριστὴ Παλαμᾶ, συγκεντρώνονται στὸ ζήτημα τῆς γλώσσας. Πᾶνε ν' ἀποδείξουν ὅτι, ἂν ὁ Παλαμᾶς πρωτοπορεῖ καὶ νεωτερίζει, αὐτὰ ἀναφέρονται μονάχα σιὰ ζητήματα τῆς γλώσσας καὶ πᾶνε ἔτσι ν' ἀποσιωπήσουν καὶ νὰ μᾶς κρύψουν τὸν πραγματικὸ πρωτοπόρο Παλαμᾶ, τὸν κοινωνικὸ πρωτεργάτη καὶ λαϊκὸ διαφωτιστή, ποὺ ἡ ἀντιμετώπισή του ἀνοιχτὰ καὶ παλληκαρίσια εἶναι πολὺ πιὸ δύσκολη, ἀκατόρθωτη κι' ἐπικίνδυνη. Ἐδῶ φτάσαμε σ' ἕνα ζήτημα, ποὺ ἔχει πλατύτερη καὶ γενικότερη σημασία, γι' αὐτὸ καὶ χρειάζεται πιὸ συστηματικὴ ἀνάλυση καὶ φώτισμα. Ποιὸ εἶναι τὸ μέχρι σήμερα γενικὰ δεχτὸ κριτήριο γιὰ τὴν κατάταξη τῆς νεοελληνικῆς διανόησης; Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, φυσικά, αὐτὸ ἀναφέρεται στὴν κάθε λογῆς φιλολογία, στὸ στρατόπεδο τῆς ἀντίδρασης, τῆς καθυστέρησης, τῆς πισωδρόμησης, εἴτε στὴν προοδευτικὴ πτέρυγα. Τὸ κριτήριο τῆς γλώσσας. Ἂν χρησιμοποιεῖς τὴν καθαρεύουσα, δὲν εἶσαι προοδευτικός. Καὶ τὸ ἀντίθετο: Ἂν μεταχειρίζεσαι τὴ δημοτική. Ὁ Παλαμᾶς καθιέρωσε πιὸ συγκεκριμένα τὸ χωρισμὸ αὐτό, κατατάσσοντας τοὺς τεχνίτες τοῦ λόγου σὲ δυὸ κύριες σχολές. Στὴ «Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν» τοποθετεῖ τοὺς καθαρευουσιάνους. Καὶ στὴ«Σχολὴ τῆς Ἑπτανήσου» τοὺς δημοτικιστές. Εἶναι ὅμως σωστό, εἴτε ἀρκετὸ τὸ γλωσσικὸ κριτήριο γιὰ τὸν ἀντιδραστικὸ ἢ τὸν προοδευτικὸ χαρακτηρισμὸ καὶ τὴν τοποθέτηση τῆς νεοελληνικῆς διανόησης;

Δὲν χωράει καμμιὰ ἀμφιβολία, πὼς τὸ γλωσσικὸ κριτήριο εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ σπουδαῖα. Τὸ ἴδιο ὅμως δὲν χωράει καμμιὰ ἀμφιβολία πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ βασικό, τὸ πρωταρχικό, τὸ ἀποφασιστικό. Ἡ ἑκατοντάχρονη — γιὰ νὰ μιλήσουμε μονάχα γιὰ τὰ χρόνια τῆς ὕπαρξης τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους — ἀκούραστη προσπάθεια τῆς ἀντίδρασης νὰ πνίξει τὴ δημοτικὴ καὶ ν' ἀφαιρέσει ἀπὸ τὸ λαὸ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ γερά — δίχως καμμιὰν ὑπερβολὴ θὰ μπορούσαμε ἀκόμα νὰ ποῦμε τὸ πιὸ γερὸ — ὅπλα του, τὴ ζωντανὴ γλῶσσα, δείχνει κατακάθαρα καὶ ἀναμφισβήτητα τὶς σκοτεινὲς ἐπιδιώξεις της, ποὺ ἀπόβλεπαν στὸ νὰ ξεκόψει ὅλους τοὺς δρόμους τῆς νεοελληνικῆς λαϊκῆς προόδου καὶ ἀνάπτυξης, γιὰ νὰ κρατηθεῖ ὁ λαὸς ἀλυσοδεμένος στὸ νεκρὸ καὶ στεῖρο παρελθὸν καὶ σκλάβος στὴ διάθεση τῶν ἐκμεταλλευτῶν του. Καὶ μονάχα ἡ συμπεριφορὰ πρὸς τὴ δημοτικὴ γλῶσσα καὶ τὴ δημοτικὴ ποίηση παραφτάνει γιὰ νὰ καταδικάσει τελειωτικὰ τὸν κοτζαμπασισμό, τὸ λογιωτατισμὸ καὶ ὅλη τὴν πλουτοκρατικὴ ἀντίδραση, σὰν τοὺς βασικοὺς δημιουργοὺς τῆς κατάπτωσης ποὺ σήμερα βρισκόμαστε. Ἡ καθαρεύουσα ἀποτέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ γερὰ φρένα, ποὺ ἀπαγορεύουν τὴν πρόοδο στὸν τόπο μας.

Ἀπὸ τὰ πιὸ πάνω βγαίνει μονάχο του τὸ συμπέρασμα, πὼς ὅποιος πολέμησε τὴν καθαρεύουσα καὶ πάλαψε γιὰ τὴ δημοτική, αὐτοδίκαια καὶ αὐτόματα καταχωρεῖται στὴ φάλαγγα τῶν προοδευτικῶν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι γιὰ ἕνα μακρὸ χρονικὸ διάστημα ὁ ἀγώνας γιὰ κάθε πρόοδο στὸν τόπο μας συνταυτιζότανε ἀπὸ πολλοὺς σχεδὸν ἀπόλυτα μὲ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ δημοτικὴ καὶ ὅτι, γιὰ ὁρισμένα χρόνια, κάθε προοδευτικὴ κίνηση τοποθετιόνταν, γιατὶ τὄβρισκε πιὸ βολικό, μέσα στὶς συνθῆκες τῆς πλουτοκρατικῆς φαυλοκρατίας, κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τῆς πάλης γιὰ τὴ δημοτική. Αὐτὸ οὔτε παλιὰ εἴτανε σωστό, οὔτε, πολὺ περισσότερο, σήμερα. Εἶναι ἀδύνατο, στηριζόμενοι μονάχα στὸν γλωσσικὸ παράγοντα, νὰ δώσουμε σωστὴ ἀνάλυση καὶ ἐξήγηση στὸ κοινωνικὸ νεοελληνικὸ ξετύλιγμα. Ἕνα τέτοιο πρᾶγμα θὰ μᾶς ἔφερνε σὲ μιὰ παραμόρφωση καὶ διαστρέβλωση τῆς πραγματικότητας τῆς ἀληθινῆς μας ἱστορίας.

Δὲν θέλω νὰ λιγοστέψω γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ τὴ σημασία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Καὶ πάλι κεῖνο ποὕχει ἐδῶ κυριαρχικὴ σημασία δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτὴ καθ' ἑαυτή, μὰ τὰ συμφέροντα ποὺ ἐξυπηρετεῖ: ἂν εἶναι ὄργανο διαφώτισης καὶ προόδου ἢ πισωδρόμηση γιὰ ἕνα λαὸ καὶ ἕναν τόπο. Καὶ φυσικὰ μόνο μιὰ γλῶσσα ποδναι ζυμωμένη μὲ τὸ λαό, ποὺ ἔχει βγεῖ ἀπὸ τὰ σπλάχνα του καὶ τοῦ εἶναι εὔκολη, κατανοητή, μητρική, μονάχα μιὰ τέτοια γλῶσσα μπορεῖ νὰ τὸν ἐξυπηρετήσει, νὰ τὸν βοηθήσει στὴν ἀνάπτυξή του. Ὥστε τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα δὲν εἶναι στενὰ τεχνικό, μὰ κοινωνικό, ἢ καλύτερα ἕνα κομμάτι τοῦ ὅλου νεοελληνικοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὡς τὰ τώρα δὲν μπορέσαμε νὰ λύσουμε τὸ ζήτημα αὐτό, δὲν εἶναι τυχαῖο, δευτερεῦον, μὰ ξεφανερώνει ὅλη τὴν ὀργανικὴ ἀρρώστεια καὶ ἐλαττωματικότητα τῆς λειτουργίας τῆς νεοελληνικῆς κοινωνικῆς μηχανῆς μὲ τὴ σημερινή της σύνθεση καὶ συγκρότηση.

Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲν τὸ δημιούργησε, οὔτε τὸ ἐφεύρηκε κανένας. Ξεπροβάλλει ζωντανὸ καὶ ἀπαιτητικὸ μέσ' ἀπ' ὅλη τὴν ἑκατόχρονη ἐξέλιξή μας καὶ ζητάει τὴ λύση του σὰν ἕνα κοινωνικὸ πρόβλημα ποδναι ἀδιατάραχτα δεμένο μ' αὐτὴ τὴν ὕπαρξη, τὴν κοινωνικὴ κατάσταση καὶ τὴν πιὸ πέρα κοινωνικὴ πορεία τοῦ λαοῦ καὶ τῆς χώρας. Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι, ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα, τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μιὰ μοναχὰ πλευρὰ ἀπὸ τὸ ὅλο κοινωνικὸ μας πρόβλημα. Ἔτσι γίνεται ὁλοφάνερο ὅτι ἀλλοῦ πρέπει νὰ ψάξουμε νὰ βροῦμε τὸ βασικὸ κριτήριο γιὰ τὴν τέτοια εἴτε ἀλλοιώτικη ἰδεολογικὴ κατάταξη τῆς νεοελληνικῆς διανόησης, μιὰ καὶ τὸ γλωσσικὸ δὲν εἶναι παρὰ δευτερεῦον καὶ παράγωγο.

(Τὸ παραπάνω κείμενο εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ συγγραφέα. Παραθέτουμε τώρα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ μελέτη του γιὰ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου»).

Ὁ ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς κατάχτησε ξεχωριστὴ θέση στὴ σύγχρονη νεοελληνικὴ διανόηση. Δούλεψε καὶ δημιούργησε τὸ φώτισμα μιᾶς καινούργιας ἐποχῆς στὸ διάστημα σοβαρῶν γεγονότων καὶ ἀποφασιστικῆς στροφῆς στὸ νεοελληνικὸ κοινωνικὸ ξετύλιγμα.

Ὁ Παλαμᾶς στάθηκε πάνω στὸ πέρασμα ἀπὸ τὸ παλιὸ σὲ κάτι καινούργιο. Ἡ ἐποχή του εἶναι ἐποχὴ ἀπὸ χαρακτηριστικὲς ἀλλαγές, γερὰ τραντάγματα καὶ βαθειὰ ὀργώματα στὸ νεοελληνικὸ κοινωνικὸ κράτος. Προικισμένος μ' ἐξαιρετικὰ δυνατὸ ποιητικὸ ταλέντο, δὲν μπόρεσε νὰ μείνει, οὔτε καὶ ἔμεινε ἔξω ἀπὸ τὰ ζητήματα αὐτά. Τὸ ἀντίθετο. Τὰ εἶδε, τἄνοιωσε, τἄζησε καὶ στὸ ἔργο του τὰ ἐξέφρασε ἔτσι εἴτε ἀλλοιῶς, πάντα ὅμως μὲ μιὰν ἀνώτερη ποιητικὴ πνοὴ δυνατή. Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς στὸν πρόλογο τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ Γύφτου» λέγει: «Εἶμαι ὁ ποιητὴς τοῦ καιροῦ μου καὶ τοῦ γένους μου κι' ὅ,τι μέσα μου κρατῶ δὲν μπορεῖ νὰ χωριστεῖ ἀπὸ τὴν ἔξω πλάση».

Τέτοια εἶναι ἡ θέση τοῦ Παλαμᾶ στὴ σύγχρονη ζωή μας καὶ τέτοιο τὸ ἔργο του, ποὺ κανένας ἐχθρὸς καὶ φίλος δὲν μπορεῖ νὰ τὰ προσπεράσει ἢ νὰ τ' ἀγνοήσει. Πάνω στὴν Παλαμικὴ δημιουργία ἔσκυψε καὶ σκύβει, μορφώθηκε καὶ μορφώνεται μεγάλο κομμάτι ἀπ' τὴ νεολαία μας κι' ἀπ' τὴ γενιά μας. Αὐτὸ τὸ εἶδε ἡ πολύχρωμη ἀντίδραση καὶ 'γι' αὐτὸ πάσχισε καὶ πασχίζει λυσσασμένα ἔτσι νὰ ἐρμηνέψει τὸν Παλαμᾶ, ὥστε νὰ τὸν κάνει ὄργανο τῆς διαστρέβλωσης καὶ τοῦ εὐνουχισμοῦ, σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά της τῆς πνευματικῆς διάπλασης τῆς νεολαίας μας. Αὐτὸ ὑποχρεώνει ἀκόμη πιὸ πολὺ τὴν ἐπιστημονικὴ κριτικὴ νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὸ Παλαμικὸ ἔργο, μὲ τὴ σωστὴ ἑρμηνεία του καὶ τὴ σωστὴ τοποθέτηση τοῦ ποιητῆ στὸ κοινωνικό μας ξετύλιγμα. Ἡ ποικιλόμορφη ἀντίδραση, ὅταν δὲν τὸν ἀγνόησε ὁλότελα, βασικὸ σκοπό της ἔταξε νὰ παρουσιάσει τὸν Παλαμᾶ στρατιώτη καὶ ἀγωνιστὴ τοῦ μεγαλοϊδεάτικου σωβινισμοῦ καὶ στυλοβάτη τῆς ἀστοτσιφλικάδικης κυριαρχίας καὶ λαϊκῆς ληστείας. Μὰ ὁ πραγματικὸς Παλαμᾶς, παρ' ὅλες τὶς ἐλλείψεις, τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὴν ἀναποφασιστικότητα καὶ συχνὰ τὴν ἀσυνέπειά του, δὲν εἶναι τέτοιος. Καὶ πρέπει νὰ τόνε φυλάξουμε, νὰ τόνε κρατήσουμε καὶ νὰ τόνε δείξουμε τέτοιον ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰν ἱερὴ ὑποχρέωση τῆς λαϊκῆς ἐπιστημονικῆς κριτικῆς στὴ χώρα μας. Γιατὶ αὐτὸ συμφέρει στὸ λαὸ καὶ στὸν τόπο καὶ βοηθᾶ στὴν πρόοδο.

. . . . . .

Τί εἶναι ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου»; Ἡ ἱστορία σὲ δώδεκα, καὶ ἕνας στερνός, δεκατρεῖς λόγους ἑνὸς «Γύφτου», τοῦ ποιητῆ, ποὺ ξεκινᾶ νὰ γκρεμίσει ὅσα παλιὰ εἶναι ἄχρηστα, τὰ σκιάχτρα τὰ μουχλιασμένα, ποὺ τόσες καταστροφὲς μαζέψανε καὶ νὰ χτίσει, πάνω στὴ βάση τῆς ζωντανῆς πραγματικότητας, τῆς γῆς, τοῦ ἥλιου, τῆς ζωῆς καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν ζωντανῶν λαϊκῶν δυνάμεων κάτι τὸ καινούργιο, τὸ ἀληθινό, τὸ ἱκανὸ νὰ ἐξησκώσει ψηλά, σὲ νέες μεγαλύτερες καταχτήσεις, σ' ἕναν πιὸ ἀνώτερο πολιτισμό. «Κανένα πόθο ἐξεχωριστὸ δὲν εἶχα νὰ πάρω κύριο σκοπὸ τοῦ τραγουδιοῦ μου τὸ ζωγραφικὸ ξανάδοσμα μιᾶς γύφτικης ζωῆς καὶ πλάσης».

«...Πρόφαση καὶ ἀφορμὴ τὸν ἤδρα τὸ γύφτο γιὰ νὰ ξεχύσω μ' ἐκεῖνον, μέσα σ' ἕναν τύπο ταιριαστὸ μὲ τὴν ψυχή, τὶς λαχτάρες μου τὶς διανοητικές, γιὰ νὰ ξαναπῶ καὶ γιὰ τὴ συγκίνηση τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ σὲ κάποια προβλήματα τῆς ζωῆς, τὴν ὑποταγή του ἢ τὴν ἐναντίωση, τὴ συγκίνηση τοῦ πολίτη καὶ τοῦ μελετητῆ μπροστὰ σὲ κάποια ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας τοῦ "Εθνους του». (Πρόλογος). Πρὶν προχωρήσουμε πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουμε ὅτι ἡ ἀνάλυση αὐτὴ θὰ στηριχτεῖ κυρίως πάνω στὰ ἴδια λόγια τοῦ ποιητῆ. Κι' ἔτσι οἱ παραθέσεις θἆναι ἀναγκαστικὰ πολλές. Αὐτὸ χρειάζεται τόσο γιὰ νὰ δοῦμε τὸ πραγματικὸ νόημα τοῦ βιβλίου μέσα στὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ ποιητῆ, ὅσο καὶ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ κατατοπιστεῖ ὅσο μπορεῖ πιὸ καλὰ καὶ ὁ ἀναγνώστης, ποὺ δὲ θὰ τοῦ εἶναι δυνατὸ νὰ μελετήσει στὸ πρωτότυπο ὁλόκληρο τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου».

Βασικὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ Γύφτου, ποὺ τὸ ἀνταμώνουν ἀδιάκοπα σ' ὅλο τὸ πέρασμά του, εἶναι ἡ ἀπόλυτη προσήλωσή του στὴ ζωντανὴ πραγματικότητα, στὶς ὑλικὲς γήϊνες δυνάμεις, ἡ ἄρνηση κάθε ψεύτικου, κάθε ἄρνηση τῆς ζωῆς στὸ ὄνομα τῆς προσήλωσης στὰ ξεφτισμένα καὶ ξεθωριασμένα ἰδανικά, σὲ φαντάσματα.

Μὲ τραντα χτερὰ σφυροκοπήματα γκρεμίζει ὁ Γύφτος τὴν ὑποταγὴ καὶ τὸ δέσιμο στὸ νεκρὸ παρελθόν, ποὺ δὲν ἀφήνουν νὰ ζήσουμε τὴ σημερινὴ ζωή, τὴν τωρινὴ πραγματικότητα καὶ νὰ δημιουργήσουμε κάτι καινούργιο πιὸ ἰσάξιο καὶ ἀνώτερο ἀπὸ τὸ παρελθὸν αὐτό. Ὁ σαρκασμός του εἶναι ἄφθαστος ἀπέναντι στοὺς μουμιολάτρες ποὺ δηλητηριάζουν καὶ πνίγουν τὴ ζωή. Μιὰ πίστη ἔχει ὁ «Γύφτος»: μονάχα ἀπ' τὸν ἀρραβῶνα τῆς φύσης μὲ τὴν ἐπιστήμη μπορεῖ νὰ βγεῖ ἡ ἀλήθεια.

* Μὲ τὸ σημερινὸ φύλλο μας τελειώνουμε τὴ δημοσίευση ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ Νίκου Ζαχαριάδη γιὰ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου». Ἡ μελέτη αὐτὴ θὰ κυκλοφορήσει ὁλόκληρη σὲ λίγες μέρες σὲ βιβλίο ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «Τὰ Νέα Βιβλία».

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΩΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΣ

Τοῦ Ρ. ΜΙΔΛΙΕΞ

Μ' αὐτὸ τὸν τίτλο προσπάθησα νὰ πῶ μὲ τὴ δική μου σειρὰ τί ἐξαίσιο φῶς στάθηκε γιὰ μᾶς ἐδῶ τοὺς φιλοξενουμένους της ἡ Ἑλλάδα σ' αὐτὰ τὰ τέσσερα χρόνια τῆς μεγάλης δοκιμασίας. Ὑποχρέωσή μας εἶναι νὰ τονίσουμε τώρα τὸ μοναδικὸ ἱστορικὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξε ἡ Ἑλληνική πατρίδα μέσα στὴν τιτανομαχία ποὺ μόλις τέλειωσε, νὰ τὸ τονίσουμε τώρα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἀναγκαστικῆς σιωπῆς καὶ μάλιστα τὴν ὥρα πού, καθὼς φαίνεται, ἡ χαρὰ τῆς εἰρήνης καὶ τὰ καινούργια ἐπίκαιρα, κάπως ἐπισκιάζουν τόσες ὑπηρεσίες, τόσες θυσίες, καὶ τὸ μεγαλεῖο ἑνὸς ἀγῶνα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ μείνει διαρκῶς στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς παγκόσμιας συνείδησης καὶ εὐγνωμοσύνης.

Ἂς χαιρόμαστε τοὐλάχιστο βλέποντας μερικοὺς ἐκλεκτοὺς ἀντιπροσώπους τῆς χώρας μας, σὰν τὸν ὑπουργό μας τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Bidaut ἢ τὸν Paul Boncour στὸ πολιτικὸ πεδίο, τὸ F. Mauriac στὸ πνευματικό, νὰ ὑπενθυμίζουνε μὲ θερμὰ λόγια τὸ χρέος τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ στὴν ἡρωϊκὴ Ἑλλάδα.

Μὲ τὴ μόνη εἰδικότητα τοῦ αὐτόπτη μάρτυρα, θὰ τολμήσω, ὕστερα ἀπ' αὐτὰ τὰ μεγάλα ὀνόματα, νὰ ὑπογραμμίσω κι' ἐγὼ τὴν εἰδικὴ καὶ παρήγορη σημασία ποὺ εἶχε γιὰ μᾶς τοὺς Γάλλους ἡ παλληκαρήσια στάση τῆς Ἑλλάδας, αὐτὸ· τὸ καινούργιο Ἑλληνικὸ θαῦμα, στὶς 28 τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 40.

Τότε εἴμαστε φιωμένοι καὶ μόνο οἱ Ἐλεύθεροι Γάλλοι εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ ἐκφράζουν δημόσια ὅτι αἰστανότανε γιὰ τὴ σύμμαχη Ἑλλάδα ὁλόκληρος ὁ σκλάβος γαλλικὸς λαός. Πραγματικὰ ἡ ἄρνησή της νὰ ὑποχωρήσει μπροστὰ στὴν ὑλικὴ δύναμη καὶ στὸν ἀριθμό, αὐτὴ ἡ ζωντανή της καὶ ἔμπρακτη διαμαρτυρία τῶν ὁλίγων καὶ τῶν γεννναίων, αὐτὸ τὸ ἔξοχο ἐαναζωντάνεμα τῆς τιμῆς, τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς πρόσφατης ἑλληνικῆς τιμῆς, κοντολογῆς αὐτὸ τὸ ἱερὸ ἑλληνικὸ φιλότιμο, πόσο ὅλ' αὐτὰ μᾶς εἴτανε πολύτιμα καὶ εὐεργετικά, πέντε μῆνες μετὰ τὴ συντριπτικὴ καταστροφὴ τῆς πατρίδας μας. Ὅπως τῶγραψε ὁ μεγάλος μας André GIDE σὲ κάποιο φίλο του "Ἕλληνα, πόσο αὐτὴ ἡ θαυμαστὴ στάση τῆς Ἑλλάδας ἀνύψωσε τὴν ταπεινωμένη μας ἀνθρωπιά, ξανὰδίνοντάς μας, μέσα στὴ γενικὴ ἀπόγνωση, μιὰ αἰτία νὰ ξαναβροῦμε τὴν πίστη μας στὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ ξαναπάρουμε κουράγιο.

Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα μίλαγε τὸ 40 ὁ ἀξέχαστος καὶ ἀκριβός μου δάσκαλος, ὁ ἐνθουσιώδης ἑλληνιστὴς René GUASTALLA ποὺ ἔνα χρόνο ὕστερα ἔπεσε θῦμα τοῦ φασισμοῦ. Τὰ ἑλληνικὰ κατορθώματα ἦταν τότε ἡ μόνη του παρηγοριὰ στὴν πατριωτική του ἀπελπισία καὶ ἔλεγε γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ νίκη: «εἶναι ἡ πρώτη δική μας νίκη». Γιὰ ἐκεῖνον τὸν πονεμένο Γάλλο πατριώτη 'καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους ὁ "Ἕλληνας φαντάρος ἔμοιαζε σὰν νὰ εἶχε μαζέψει τὸ ὅπλο ποὺ εἶχε πέσει ἀπὸ τὸ χέρι μας. Θυμᾶμαι πῶς διαβάζαμε στοὺς τοίχους τῆς Ἀθήνας, στοὺς βράχους της ἀκόμα, τὸ παλιὸ ἡρωϊκὸ σύνθημα ποὺ εἶναι μαζὺ γαλλικὸ καὶ ἑλληνικό: «Λευτεριὰ ἢ θάνατος» κι' ἔτσι φαίνονταν ἀκόμα μιὰ φορὰ ἡ δοκιμασμένη μας φιλελεύθερη καὶ ἐπαναστατικὴ συγγένεια.

Ὕστερα ἤρθανε οἱ μαῦρες μέρες καὶ πάλι ἡ Ἑλλάδα μὲ τὸ στωϊκισμὸ καὶ τὴν ἐγκαρτέρηση τῶν πιὸ ταπεινῶν, μὲ τὴν παραδειγματικὴ ἀκεραιότητα τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, μὲ τὸ φλογερὸ πνεῦμα αὐτοθυσίας τῆς νεολαίας, μὲ τὴν μαχητικότητα τῆς λαϊκῆς ἀντίστασης, μὲ τὸ ξαναζωντάνεμα τοῦ 21 καὶ τῆς θρυλικῆς κλεφτουριᾶς, ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔπαψε νὰ μᾶς διδάσκει, νὰ μᾶς ἐνθαρρύνει μὲ τὴν ἀτράνταχτη πίστη της στὴ νίκη. Στὴν ἀγωνιστικιὰ Ἑλλάδα χρωστᾶμε μιὰ διαρκῆ ἔξαρση ποὺ 4 χρόνια ὁλόκληρα δὲν μᾶς ἄφησε σ' αὐτὴ τὴν τιμητικὴ ἐξορία ποὺ βρισκόμαστε, νὰ νοσταλγήσουμε τὴν χώρα μας.

"Ἂν ἐμεῖς οἱ Γάλλοι τῆς Ἀθήνας ποὺ παρακολουθήσαμε μὲ θαυμασμὸ τὸν ἀγῶνά της καὶ τὸν ζήσαμε ἔντονα σ' ὅλες του τὶς φάσεις, αἰστανόμαστε ἕνα εἰδικὸ χρέος ἀπέναντί της, ὅμως αὐτὸ τὸ χρέος εἶναι κοινὸ χρέος ὅλης τῆς ἀπελευθερωμένης Εὐρώπης. Δὲν πρέπει νὰ ξεχαστεῖ ποτὲ πὼς τὸ 40 στὴν ἠπειρωτικὴ Εὐρώπη ἡ Ἀθήνα ὑπῆρξε τὸ μοναδικὸ κέντρο τοῦ ἐλεύτερου καὶ ἀντιφασιστικοῦ πνεύματος καὶ πὼς στὴν κατοχὴ κράτησε αὐτὴ τὴν ποωτοπροριακὴ θέση, παραμένοντας ἡ πρώτη μαχόμενη πρωτεύουσα τῆς ὑπόδουλης Εὐρώπης.

Στὴν ἱστορία τοῦ Θουκυδίδη διαβάζουμε μιὰ βαρυσήμαντη σελίδα: πρόκειται γιὰ τὸ λόγο ποὺ ο! Μηλιῶτες ἀπευθύνουνε στοὺς Ἀθηναίους ποὺ θέλανε τότε νὰ κατακτήσουνε. Γι' αὐτὴ τὴ διαμαρτυρία τῶν Μηλιωτῶν ἕνας σύγχρονος ἱστορικὸς ἔγραφε πὼς εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ χτυπητὲς διαμαρτυρίες τοῦ νομικοῦ προσώπου ἐνάντια στὸ δικαίωμα τοῦ πιὸ δυνατοῦ καὶ στὶς ὀρέξεις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος ἀποτελεῖ τὸ χάρτη τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὸ τὸ χάρτη τοῦ πολιτισμοῦ τὸν ἔχει ὑπογράψει ἡ Ἑλλάδα δυὸ φορές, στὶς 28 τοῦ Ὀχτώβρη τοῦ 40 καὶ στὶς 6 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 41. Γιὰ νὰ μιλήσουμε πάλι σὰν τὸ Θουκυδίδη, αὐτὴ ἡ ἁπλῆ ἱστορικὴ ἀπόφαση ἦταν ἕνα «κτῆμα ἐς ἀεί», ἕνα ἀδιάλυτο ἠθικὸ κεφάλαιο ἀπὸ θάρρος, θυσία, αὐτοπάρνηση ποὺ θὰ πρέπει ἡ ἱστορία νὰ τὸ λογαριάσει, ποὺ θὰ πρέπει αὔριο νὰ τὸ λογαριάσουν στὴν ὥρα τῆς Ἀνάστασης τῆς Ἑλλάδας, μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀνασυγκρότησης τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Αὐτὰ τὰ παραπάνω λόγια τὰ εἶπα στὴ Γαλλία τὸ χειμῶνα τοῦ 42, μπροστὰ σὲ ἑπτὰ μυστικὰ ἀλληλοδιάδοχα ἀκροατήρια. Τὰ ἐπαναλαμβάνω σήμερα χωρὶς ν' ἀλλάξω οὔτε μιὰ λέξη. Τὴν ἴδια χρονιὰ ὁ γνωστὸς Pierre BOURDAN τόνισε ἀπὸ τὸ Λονδίνο: «Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ θὰ φανεῖ πιὸ καθαρὰ ἀκόμα πὼς μετὰ τὴν ἀπελπισμένη ἀπόφαση τῆς Ἀγγλίας, τὸ Γιούνη τοῦ 40, σὲ τελευταία ἀνάλυση, εἶναι τὸ θάρρος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ποὺ θὰ ἔχει προφέρει τὸ περισσότερο στὴ διάσωση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ποὺ ὁ ἴδιος τὸν εἶχε δημιουργήσει, πᾶνε τώρα 2400 χρόνια.» Καὶ συνέχισε: «Αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ τὸ σκεφτοῦμε ἄμα ἐαναφκιάσουμε τὴν Εὐρώπη... Κάθε ἀχαριστία ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδας θὰ ἀποτελοῦσε καὶ μιὰ ἀχαριστία ἀπέναντι τῆς ἴδιας τῆς Εὐρώπης.»

Καιρὸς πιὰ εἶναι αὐτὲς ἡ εὐχὲς ποὺ κάναμε τότε γιὰ τὴν πολυβασανισμένη Ἑλλάδα, μέσα στὶς πιὸ φοβερὲς δοκιμασίες, νὰ πραγματοποιηθοῦν στὶς μέρες τῆς νίκης, μιᾶς νίκης ποὺ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τώρα παγκόσμια ἂν δὲν εἶχε φέξει πρῶτα στὸ πυκνὸ σκοτάδι τῆς καταστροφῆς, σὰν τὴν δᾶδα ποὺ προαναγγέλνει τὴ νίκη μέσα στὴ νύχτα στὰ μάτια τοῦ βιγλάτορα τοῦ Αἰσχύλου, τὸ παρήγορο φῶς τῆς πρωτοποριακῆς ἑλληνικῆς Ἀντίστασης.

ΓΙΑΤΙ ΕΠΙΜΕΝΟΥΝ οἱ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΙ

(Δημοσιεύουμε τὸ παρακάτω ἄρθρο γιατὶ μὲ τὶς πληροφορίες του ξεσκεπάζει μιὰν ἀκόμα σκοτεινὴ γωνιὰ τοῦ κούφιου μεγαλοϊδεατισμοῦ. Ἐκεῖνοι ἴσα-ἴσα ποὺ φωνάζουν γιὰ τὴν προγονικὴ κληρονομιὰ καὶ κόπτονται γιὰ τὰ πάτρια καὶ ποὺ τοὺς ἔχει τάξει ἡ Πολιτεία φρουροὺς καὶ ὑπηρέτες αὐτῆς τῆς ἰδέας, Ὑπουργοί, καθηγητάδες, τρανοὶ ὑπάλληλοι, ἐκεῖνοι εἶναι ποὺ πασκίζουνε χρόνια τώρα νὰ πετάξουνε στὸ δρόμο τ' ἀνεκτίμητα ἀπομεινάρια τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ νὰ βάλουν στὸ χέρι κτίριο καὶ οἰκόπεδο τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου. Τὰ «περίφημα ἀγάλματα» γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης εἶπε σὲ κάποιους στρατιῶτες «αὐτὰ καὶ δέκα χιλιάδες τάλαρα νὰ σᾶς δόσουνε νὰ μὴν τὸ καταδεχτεῖτε νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν Πατρίδα μας. Γι' αὐτὰ πολεμήσαμε», σήμερα, μ' ἕνα σμάρι καθηγητάδες τοῦ Πανεπιστημίου στὴν Κυβέρνηση, τ' ἀφήνουμε μὲ κλιδυνο ὁλοκληρωτικῆς καταστροφῆς, θαμμένα σὲ ὑπόγεια καὶ σπηλιὲς καὶ κάνουμε τὸ Μουσεῖο φυλακὴ μὲ σίγουρο σχέδιο ἀχρήστευσης τοῦ κτιρίου γιατὶ «πλημμυρήσανε» λέει, οἱ φυλακὲς καὶ οἱ κρατούμενοι πρέπει νὰ ζήσουν κάτω ἀπὸ ἀνθρωπινότερες συνθῆκες... «Νὰ σὲ κάψω, Γιάννη, νὰ σ' ἀλείψω λάδι.»)

Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης εἶναι ἕνας λεπταίσθητος ἄνθρωπος. Ἀγαπᾶει τὴν Τέχνη καὶ σέβεται τὰ μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ σὰν γνήσιος ἀνθρωπιστὴς δοεῖλει νὰ νοιάζεται περισσότερο γιὰ τὴν ἀνθοώπινη δυστυχία καὶ γιὰ τὴν τύχη τοῦ πληθυσμοῦ τῶν φυλακῶν του. ποὺ θέλει νὰ τοὺς ἐξασφαλίσει μιὰ πολιτισμένη μεταχείριση. Στὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς οἱ φυλακισμένοι εἶναι ἀνθοωποι καὶ διαμαρτύοονται, ἐνῶ τ' ἀγάλματα...

Τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ Ὑπουργείου του, σχετικὰ μὲ τὴ μετατοπὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου μας σὲ... φυλακές, ἐκτοσέοει φιλάνθοωοη αἰσθήματα καὶ ἡ ἀνωτεοότητά του διαλάοπει στὴν ἐπιεικῆ μεταχείοιση τῶν στενόψυχων ἀρχαιολόγων μας ποὺ δικαιώνονται μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ «πολὺ ἠνάπησαν» τὸν πέτοινο θησαυοό τους. "Αν ἦταν καὶ αὐτοὶ στὴ θέση του—λέει—τὰ ἴδια θὰ ἔκαναν "Ας φωνάζουν σήμερα' αὐτοὶ δὲν ξαίρουν...

Ἀλλὰ οἱ "Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι ἰσχυρίζονται ὅτι ξαίρουν. "Οτι δὲν εἶναι ρωμαντικοί, ἀνεδαφικοὶ ἢ μονόπλευροι σπεσιαλίστες ποὺ ὑπερτονίζουν τοὺς κυβόνους τῆς ποσωτάτας τους καὶ μένουν ἀσυγκίνητοι στὶς ἀνάγκες τῶν συνανθρώπων τους. Ξαίρουν κάτι ποὺ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης—ἐνδεχομένως—δὲν τὸ ξαίρει. Γιατὶ ἂν τὸ ξαίοει καὶ τὸ ἀποσιωπᾶ. τότε ὑκρωμίζεται ὅλος ὁ συνιπαθητικὸς ἀνθοωπισμός του. Καὶ τὸ κάτι αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ μάθει καὶ τὸ κοινό. Πρέπει νὰ μάθει ὅτι ὑπάρχουν χρόνια τόσα. ὅλτοι ἔραστές τοῦ νέου κτιοίου τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μας Μουσείου καὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ τοόκειται νὰ φυλακισθοῦν ἐκεῖ τιέπα. Ἡ μετατοοπὴ τοῦ Μουσείου σὲ φυλακὲς εἶναι ἕνα μέτοο καὶ ὄοιο ὁ ἀπώτεοος σκοπός.

Εἶναι πλάνη νὰ νομίζεται ὅτι ἡ ἐπιδοομὴ κατὰ τοῦ Ἐθνικοῦ μας Μουσείου ἔχει σὰν πρῶτο κίνητοο τὰ φιλανθοωπικὰ αἰσθήματα τοῦ κ. Ὑπουογοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Ἄλλος κινεῖ τὴν ὑπόθεση. Ἂς ἀφήσουμε κατὰ μέοος τὰ παλιότεοα σχέδια τοῦ Λογοθετόπουλου ν' ἀπομακούνει τὸ Μουσεῖο γιὰ νὰ χτίσει στὴ θέση του τὸ Δικαστικὸ μέγαοο, μποοστὰ ἀπὸ τὸν «λευκὸν οἶκον» του, καὶ ἂς σπεύσουμε πρὸς τὸν φατσεοιλισμὸ τοῦ Πολυτεχνείου μας μὲ τὴν ἀφάντασοη πολυπραγμοσύνη, τὴν ἀντάξια τοῦ τίτλου του. Ἤταν ἀκόμα τὰ χοόνια τῆς μαύοης κατοχῆς, ὅταν τὸ Πολυτεχνεῖο ἔκοινε κατάλληλη τὴ στιγμή, χοησιμοποιώντας τοὺς Ἰταλοούς, ν' ἀπαλλάξει τὸ κτίοιο ἀπὸ ἀνεπιθύμητους ἑνοίκους, ὅπως ἦταν ἡ Ἐθνική μας Πινακοθήκη καὶ τὸ Ἐθνολογικό μας Μουσεῖο. Ἐκινδύνευσε τότε καὶ ἡ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ πτέοουγες αὐτὲς δὲν εἶναι ἀρκετές. Ὑπῆρχε ἕνας καθηγητὴς τῆς πολεοδομίας καὶ ὁ καθηγητὴς αὐτὸς ποὺ ἦταν—τότε—καὶ ὑπουοκός διευθυντὴς τοῦ Σχεδίου Πόλεως, ἤξειρε ἕνα μυστικό: ὅτι οἱ ἀρχαιολόγοι εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπαν νὰ χτίζεται ἕνα νέο μεγάλο καὶ συγχοονισμένο Μουσεῖο, ἀντάξιο ὄχι μονάχα τοῦ πλούτου του, ἀλλὰ καὶ τῆς νέας περιόδου ἑλληνικῆς ζωῆς ποὺ θ' ἀνοίγονταν μὲ τὴ εἰοήνη καὶ ὅτι μόνο κατάλληλο ἐλεύθεοο γήπεδο γιὰ τέτοια δομὴοεία ἦταν τὸ γήπεδο τῶν Παραπηγμάτων. Ἀλλὰ τὰ Παραπήγματα εἶχαν περιέλθει στὸ Ταμεῖο Μονίων Ὀδοστρωμάτων γιὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέοτανε τότε ὁ κ. Γενικὸς Διευθυντὴς καὶ ἡ ὑπόθεση τοοπιλλίστηκε. Αὐτὰ γίνονταν τὸ καλοκαίοι τοῦ 42. Τὸ πεοσινὸ ὅμως καλοκαίοι, ἐνὸς ἀκόμα βοιόνοτουσαν ἐδῶ οἱ Γεομανοί, ἐκπληκτο τὸ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο λάδαινε ἕνα ἔγγοαφο τοῦ Πολυτεχνείου, ποὺ ἔγοαφε ὅτι αὐτὸ θὰ μποοοῦσε νὰ βοηθήσει τὴν ἀρχαιολογική ὑπηοεσία νὰ πάοει τὸ γήπεδο τῶν Παοαπηγμάτων ἂν ἔκανε ἀμέσως δεκτὸ τὸν ἐσώκλειστο νόμο. Καὶ ἰδοὺ τί ἔλεγε τὸ σχέδιο αὐτό:

"Αρθοο 4ο παράγοαφος 2: «Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παοόντος νόμου περιέρχεται εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου. ἐλεύθεοον οἱουδήποτε ἐλλοτρίου θάρους, ἀποτελοῦν ἐφεξῆς μέρος τῆς περιουσίας αὐτοῦ. τὸ γήπεδον τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Πατησίων, Τοσίτσα, Μπουμπουλίνας καὶ Ἡρακλείου, μετὰ πάντων τῶν ἐπ' αὐτοῦ κτισμάτων, πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ ἐν λόγῳ Πολυτεχνείου». Αὐτὸ τὸ γήπεδον «μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ κτισμάτων» εἶναι τὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ μας Μουσεῖο ποὺ ἔπρεπε νὰ προσαρτηθεῖ ἀμέσως στὸ Πολυτεχνεῖο, προτοῦ νὰ χτιστεῖ ἀκόμη κανένα καινούριο Μουσεῖο. Ἀλλὰ τί θὰ γινόντουσαν τ' ἀρχαῖα; Γιὰ τὴν ὑπόθεση αὐτὴ προνοεῖ κατὰ τὸν πιὸ παοαπηοιστικὸ τοόπο τὸ ἄρθοο 5 ποὺ λέει:

"Αρθοο 5. «Μέχοι τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου εἰς νέον κτίριον (δηλ. μέχοι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων) δύναται νὰ ἐξακολουθῇ τοῦτο λειτουογοῦν ἐν τῷ παλαιῷ κτιοίῳ ἐν ᾧ ἐλειτούογει καὶ πρὸ τοῦ πολέμου. Πάντα ὅμως τὰ λοιπὰ νέα κτίοια περιέοχονται εἰς τὴν ἄμεσον χοῆσιν τοῦ Πολυτεχνείου». Γίνεται, λοιπόν, σαφὲς ὅτι τὸ Πολυτεχνεῖο ἐνδιαφέοεται κυοίως γιὰ τὰ νέα κτίοια—αὐτὰ ποὺ προοοίζονται σήμεοα γιὰ φυλακὲς—γιατὶ ξαίοει ὅτι τὸ παλιὸ κτίοιο ποὺ εἶναι ἕνα ἀπαοάμιλλο σήμεοα μόνο του γιὰ Μουσεῖο ἔτσι κι' ἀλλοιῶς θὰ πέσει μιὰ μέοα στὰ χέοια του ἐὰν θέλει, ἂν μποοέσει νὰ ἐγκαταστασθεῖ στὰ νέα κτίοια. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἡ Ἀρχαιολογική Ὑπηοεσία ἔχτιξε ἐπὶ ὀκτὼ χοόνια τὸ νέο Μουσεῖο, γιὰ νὰ τὸ παοαδώσει στὸ Πολυτεχνεῖο, προτοῦ νὰ τὸ χοησιμοποιήσει αὐτή! Τὸ Μουσεῖο ἔπρεπε ν' ἀπομείνει ἀποθήκη!

Τὸ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο ἀπέρριψε τότε μὲ ἀγανάχτηση καὶ τὶς προτάσεις γιὰ τὸ νομοσχέδιο καὶ διακήρυξε ὅτι «καὶ τὸ χείριστον μουσειακὸν κτίριον εἶναι προτιμότερον ἀνυπάρκτου Μουσείου» καὶ ὅτι τὰ ὑπάρχοντα κτίρια εἶναι ἀναφαίρετον κτῆμα τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυοῶν μας καὶ δὲν ἐπιτοέπεται οὔτε διαρρυθμίσεις νὰ γίνουν πρὸς διάφοοον χοησιμοποίησίν του, ὥστε νὰ καταστεῖ ἀχοηστον διὰ τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ Μουσειακὸν προοοισμόνο. Καὶ τότε ἡ Κυβέρνησις ἐσεβάσθηκε τὴ γνώμη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τοῦ ὑπόδουλου Κράτους.

Ἀλλὰ ὅπως σὲ ἡμέρες δυστυχίας μᾶς γεμίζει ὀδύνη ἡ ἀνάμνηση εὐτυχισμένων στιγμῶν, ἔτσι, φαίνεται, μᾶς κεντρίζει πρὸς νέες ἐνέργειες ἡ ἀνάμνηση παλιᾶς ἀποτυχίας σ' εὐτυχισμένες ἡμέρες. Ὁ τότε Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ Σχεδίου Πόλεως καὶ Καθηγητὴς τῆς Πολεοδομίας, εἶναι σήμεοα ὁ κ. Ὑπουογὸς τῶν Δημοσίων Ἔογων καὶ τὸ Πολυτεχνεῖο ξαναγυοίζει ὁομητικώτεοο στοὺς παλιοὺς ἔοοτες. Γνωοίζει ἄοιστα ὅτι, ὄχι τοεῖς μῆνες, ἀλλὰ μόνον δεκαπέντε μέοες ἀν γίνει φυλακὴ τὸ νέο κτίοιο. θὰ γίνει τόσον ἀχοηστο γιὰ Μουσεῖο πλέον. ὥστε ἡ προσάοτησή του θὰ εἶναι εὐκολώτατη. ἀφοῦ θὰ τὸ συχαίνονται καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι οἱ ἰδιοι. Καὶ τώοα θὰ ὁλοκληοωθεῖ πιὰ τὸ μεγαλεπήβολο πολεοδομικὸ σχέδιο. Γιατὶ τὸ Πολυτεχνεῖο δὲν θέλει νὰ πάοει μόνον ὁλόκληοο τὸ τεοάγωνο τοῦ Μουσείου' τοῦ χοειάζεται ἀκόμη καὶ... ἡ ὁδὸς Τοσίτσα! Ἀμφιβάλλετε; Διαβᾶστε τὸ ἄρθοο 6 τοῦ περίφημου νομοσχεδίου:

"Αρθοον δον παοάγοαφος 3: «Τὸ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Πατησίων καὶ Μπουμπουλίνας τμῆμα τῆς ὁδοῦ Τοσίτσα ἐπιτοέπεται νὰ περιφοαχθῇ δι', ἐλαφοοῦ περιφοάγματος!».

Μετὰ τὴν ἀπελευθέοωση μάλιστα τὸ Πολυτεχνεῖο ἄπλωσε τὰ βλέμμα του καὶ στὴν ἀντίπεραν ὄχθη τοῦ Ρουβίκωνα. καὶ ἐπεσήμανε γιὰ πρῶτο προγεφύρωμα τὴν Κάζα ντ' Ἰτάλια. ποὺ ἀκόμα ἀγωνίζονται οἱ λογοτέχνες καὶ οἱ καλλιτέχνες μας νὰ τὴν ἀποχτήσουν γιὰ Στέγη Γοαμμάτων καὶ Τεχνῶν. Τὴν θέλει κι' αὐτὴ τὸ Πολιτεχνεῖο!

Μεταξὺ ὅμως τοῦ Πολυτεχνείου καὶ τοῦ Μουσείου ὑπάρχουν στοατοπεδευκιένοι οἱ "Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι καὶ ἐμποδίζουν τὴν ἐπέκταση τοῦ πρώτου καὶ ἀγωνίζονται νὰ προφυλάξουν τὸ δεύτεοο, σώζοντας τοὺς θησαυοοὺς τοῦ ἀρχαίου πνεὐματος καὶ τὴν τιὴὴ αὐτῆς τῆς χώρας. ποὺ εἶναι ἡ Πατρίδα μας. Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ ἐπὶ Γεομανικῆς κατοχῆς μὲ κίνδυνό τους. χωρὶς νὰ πάοουν καὶ χωρὶς νὰ θέλουν γιὰ ὅ.τι ἔκαναν κανένα παοάσημο. Ἡ Κυβέονηση μποοεῖ ν' ἀπαλλαγεῖ εὐκολα ἀπὸ τοὺς λίγους αὐτοὺς ὁχλητοὺς ἀρχαιολόγους κοινοποιώντας τους μιὰν ἀπόλυση. Ἡ κοινὴ συνείδηση εἶναι μὲ τὸ μέοος τῶν ἀρχαιολόγων. Καθένας κάνει τὸ χοέος του ὅπως νομίζει. Καὶ καθένας φέοει τὶς εὐθύνες του. Μὲ τὴ διαφοοὰ ὅτι: ὄλλοι τὶς φέοουν μὲ ὑπεοηφάνεια καὶ ὄλλοι μὲ ντοοπή.

ΕΛΛΗΝΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ

Τὸ ἑλληνικὸ ἀφήγημα

ΤΟΥΡΚΟΛΙΜΑΝΟ

Τοῦ Ἠλία ΒΕΝΕΖΗ

5.—

Στάθηκε λίγο. Κ' ἔπειτα:

— Κ' ἐμεῖς ἐδῶ... Κ' ἐγώ... πρόσθεσε.

Λίγη σιωπὴ ἔγινε. Πάλι ὁ ψαρᾶς:

— Ποιὰ χαρά, βρέ; Τί τσαμπουνᾶς αὐτοῦ; σήκωσε ἀργὰ τὸ κεφάλι του καὶ τὸν κοίταξε ὁ καπετάνιος.

— Αὔριο δὲν εἶναι νὰ ρίξουν στὸ γιαλὸ τὸ καινούργιο καΐκι;

—"Ε, καί; Τί πάρε-δῶσε ἔχεις ἐσὺ μὲ τὸ καΐκι;

—Ἐγὼ μὲ τὸ καΐκι; Τίποτα! Ὅμως κοίταξέ τον!

"Ἔδειξε πλάϊ σὲ μιὰ κασόνα ποὺ βάζαν τὰ ψάρια. Εἶχε σταλιάξει ἐκεῖ καὶ καθόταν ἀκούντος ὁ γλάρος του.

—"Ε, καί; εἶπε πάλι ὁ καπετάνιος σὰ νὰ μούγκριζε.

— Σήμερα τὸν εἶδα ποὺ πέταξε ἴσαμε τὸ σαντάρδο, τόσο ψῆλος! εἶπε θαμάζοντας. Τὰ φτεοά του μεγάλωσαν πιά. Τὸ λοιπὸν ταχιά...

Ναί. Λοιπὸν ταχιά, λέει, αὔριο θὰ τὸν ταξιδέψει. Θὰ τὸν πάρει μὲ τὴ βάρκα του καὶ θὰ τὸν πάει ἴσαμε τὸ νησὶ τοῦ Κουμουντούρου, στὴν πίσω μεριά. Καὶ κεῖ θὰ τὸν ἀμολήσει. «"Αει στὸ καλό, Τζανή. "Αει στὸ καλὸ κ' ἐσύ»... Ναί, αὐτὸ θὰ γίνει αὔριο, μαζὶ μὲ τὸ καινούργιο καΐκι ποὺ θὰ πέσει στὸ γιαλό, μέρα σημαδιακή.

— Θὰ μᾶς πάρει κ' ἐμᾶς μὲ τὴ βάρκα! φωνάζουν τὰ παιδιὰ χαρούμενα. Θὰ πᾶμε κ' ἐμεῖς νὰ τὸν μπαρκάρουμε τὸ Τζανή!

Ὁ καπετάνιος ἀκούει. Βλέπει κατάματα τὸν ψαρά, σκαλίζει τὴ χαρὰ ποὺ λάμπει στὰ μάτια του, ὕστερα βλέπει τὰ παιδιά του, ὕστερα τὴ γυναίκα του ποὺ στέκεται σωπαίνοντας σὰ Μοίρα, ὕστερα τὸ πουλί, τὸ γλάρο. "Α, λοιπὸν θὰ γίνει κι' αὐτὸ αὔριο... Αὔριο, λοιπόν, ὅλοι στὸ Τουρκολίμανο θάχουν χαρὰ καὶ θὰ ξεπροβοδίζουν!..

Ὁ δαίμονας ταράζει μέσα του τὰ ἔνστιχτα, γεμίζει φωτιὰ τὰ μάτια του.

—"Α, καλά, μουρμουρίζει μὲς στὰ δόντια.

Σωπαίνει, μὴν προδώσει τὴ σκοτεινὴ σκέψη ποὺ ἔδωσε τὴ φωτιὰ στὰ μάτια του.

Ἀκόμα δὲν ἔχει φέξει. Ὁ καπτὰ-Βασίλης ἀνοίγει τὴν πόρτα τοῦ καλυβιοῦ. Βγαίνει στὴ στεργιά, μὲ προφύλαξη, σὰ νὰ μὴ θέλει νὰ τὸν μυριστοῦν πὼς φεύγει.

Στὴν ἀκρογιαλιὰ ὅλα εἶναι ἔρημα. Ὁ «Ἅγιος Κήρυκος», βασιλιὰς τοῦ χώρου, στέκεται ἐκεῖ στὸ σκοτάδι, περιμένοντας. Ὁ καπτὰ-Βασίλης προσπερνᾶ τὸ καΐκι ποὺ εἶναι νὰ πέσει σήμερα στὴ θάλασσα, πάει ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, στέκεται λίγο. Ἀργὰ ἀνοίγει τὶς χοῦφτες του. Σὰν κάτι ν' ἀφήνει μὲς στὸν ἀλαφρότατο ἄνεμο ποὺ φέρνει τὸ πέλαγο.

—"Ἐ, καπτα-Βασίλη! Ἐσύ εἶσαι; ἀκούει ξαφνικὰ μιὰ φωνὴ πλάϊ του.

Τινάχτηκε τρομαγμένος σὰ νὰ τὸν πιάσαν σὲ ὥρα κακή.

—Ποιὸς εἶναι; ἔκαμε.

Ὁ ἄλλος εἶπε τ' ὄνομά του. Ἦταν Ἕνας ψαράς.

—'Ακόμα δὲ χάραξε, εἶπε στὸν

Ἡ ποιητική μας κληρονομιά

ΛΟΥΦΕΣ ΚΑΙ ΓΛΕΝΤΙ

Τοῦ Κλ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ (ΡΑΜΠΑΓΑ)

Σὲ μούλκι ματοπότιστο καὶ κοκκαλοσπαρμένο
ἀφεντικὸ μὲ βάλανε μ' ἕνα λουφὲ μεγάλο,
ξένος γιὰ τοῦτο ἤμουνα κι' αὐτὸ γιὰ μένα ξένο,
μὰ ρίζες πρόφθασα πολλὲς στὸ χῶμα του νὰ βάλω..
Οἱ ρίζες βγάλανε κλωνιὰ καὶ τὰ κλωνιὰ μπουμπούκια
καὶ τὰ μπουμπούκια τὸν καρπὸ θὰ δέσουνε μιὰ μέρα.
Ὡς τώρα πήδησα πολλὰ μέσα σ' αὐτὸ παλούκια,
μὰ σ' ὅλους τοὺς κολλήγους μου ἐπῆρα τὸν ἀγέρα.
Λουφὲς καὶ γλέντι! Τί ζωή! Κουκούτσι δὲ μὲ μέλλει.
πῶς πάνε τὰ ζωντόβουλα ποὺ μ' ἔχουνε γι' ἀφέντη!
Ὀργώνουν ἄλλοι, μὰ ἐγώ, ἐγὼ τρυγῶ τ' ἀμπέλι,
τὸ ξεζουμιάζω καὶ τραβῶ... Τραβῶ μεγάλο γλέντι.
Λογαριασμὸ δὲν μοῦ ζητοῦν, λογαριασμὸ δὲν δόνω,
κι' ἂν μέσα στὸ μεθύσι μου ἢ κανενοῦ κεφάλι,
ἢ πιάτα, τζάμια σπάσουνε, τὸ κέφι μου δὲ χάνω...
Ὑγεία νὰ 'χω μοναχὰ καὶ τὰ πλερώνουν ἄλλοι.
Μέσα στὸ κτῆμα μου πολλοὶ δουλεύουνε κολλήγοι
τοὺς στύβω σὲ χρονιάτικο μεγάλο γηομοίρι,
δόξες, ταξίδια καὶ λουτρά, ραχάτι καὶ κυνήγι
τὰ βγαίνω ἀπ' τὸν ἱδρω τους—ψυχή μου πανηγύρι!
Ἐδῶ καὶ καμμιὰ φορὰ μαλώνουν μεταξύ τους
βριζοκοποῦνται, κλέβονται, κλωτσιῶνται, κουτουλιῶνται,
λυοῦνε τὶς μύτες, γδέρνονται... εἶναι δουλειὰ δική τους
σώνει μονάχα τοῦ λουφὲ λεφτὰ νὰ μὴ χαλιῶνται...
Ἀπὸ ψηλά, πολὺ ψηλὰ τοὺς βλέπω σὰ μυρμήγκια,
ποὺ σέρνουνε κουκὶ - κουκὶ στὴν τρύπα τους τὸ στάρι,
γιὰ νὰ τὸ φάνε μονομιᾶς ἀχόρταγα ποντίκια
καὶ πάλι βγαίνουν παγανιὰ γιὰ πόντικα θρεφτάρι...
Ἂν ἀγριεύουν στὰ κρυφὰ καὶ τὸ μουστάκι στρίβουν
ἂν μουρμουρίζουνε πολλοὶ γιὰ τὴν ἀναμελιά μου
Αἴ! τί μὲ μέλλει!... Μέσα τους βεζούβιο κι ἂν κρύβουν...
Λουφὲς καὶ γλέντι δυνατό! Αὐτή 'ναι ἡ δουλειά μου.
1881

ΝΤΡΟΠΗ ΚΑΠΕΤΑΝΙΕ

Οἱ ἰραδέδες τώρα κυβερνᾶνε
κατὰ τὸ κέφι τοῦ Σουλτάνου τὴν Ἑλλάδα
γιὰ τοῦτο, βλέπεις, δὲν περνᾶ βδομάδα
κι' ἀπὸ τὸ Ἴσιο στὸ στραβὸ μᾶς πᾶνε.

Μὰ καπετάνιε! τί ντροπή! κυβέρνα
κράτα στὸ χέρι σὰ λεβέντης τὸ τιμόνι!
Κι' ἂν ὁ βοριᾶς ψυχρὸς τὸ χέρι σου παγώνει
στ' ἀμπάρι κάτω γιὰ σαβοῦρα πέρνα.
1879

ΚΑΡΑΝΤΙΝΑ

Ἐπῆραν ὅλοι πράτιγο
χοιροβοσκοὶ καὶ βλάχοι
καὶ τὰ παιδιὰ τῆς γκάϊδας
ποὺ τάχαμε τζορτζίνα.

Καὶ μόν' ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες
οἱ Μαραθωνομάχοι
ἀπ' τὴν Εὐρώπη μείναμε
ἀρρέστο, καραντίνα.

1879.

ΤΑΞΙΔΙ

Ποῦ ταξιδεύσομε; Σὲ τί θ' ἀράξουμε λιμάνι;
Ἀγριεμένα κύματα χτυπᾶνε τὸ καράβι
καὶ πρῦμα - πλώρη πέλαγο ἡ θάλασσα τὸ κάνει
ὁ μαῦρος μαῦρος οὐρανὸς ἀστέρι δὲν ἀνάβει...
Ὁ τιμονιέρης δένεται ἀπάνω στὸ τιμόνι
μάϊνα γάμπιες! μάϊνα μαΐστρα, παπαφίγκο!
Δὲς τὸ πομπρέσσο, μὲ θυμὸ τὴ θάλασσα ὀργώνει
καὶ ναῦτες μοῦδες πιάνουνε στὸν τρελλαμένο τρίγκο!
Ἐχάσαμε τὴν πούσουλα, ἐχάσαμε τὴ ρότα!
Τῆς τραμουντάνας δὲ φωτὰ τρεμουλιαστὰ τ' ἀστέρι,
μὲ θλιβερὴ νεκρώσιμη τὸ κῦμα παίζει νότα
καὶ τὸ σταυρό του κάνει πιὰ ὁ ναύτης, τὸ ξεφτέρι...
Ἀπάνω κάτω ἄβυσσος καὶ ἄβυσσος στὸ νοῦ του!
Χιλιάδες ἄλογα, θαρρεῖς μαζὶ χιμιλιντρᾶνε!
Θυμᾶται τοῦ πατέρα του, τῆς μάνας, τοῦ σπιτιοῦ του,
τοῦ φαίνονται τὰ κύματα, καρδιὲς ὁποῦ βογγᾶνε...

* * *

Νὰ μὲς στὸν τόσο χαλασμὸ στὴ φοβερὴ ἀντάρα,
ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ σὲ ζεστὸ λουσάτο καμαρίνι
γιὰ τρικυμία, γιὰ χαμὸ δὲν δόνει, λές, πεντάρα
κι ὅσο ἡ θάλασσα βογγᾶ, ἐκεῖνος τρώει καὶ πίνει;
Στὴν ὄψη ροδοκόκκινος καὶ λαιμοτεντωμένος
γιὰ τὸ καράβι δὲν πονεῖ;... Γι' αὐτὸν μὴν εἶναι ξένο;
Ἢ ἀπὸ γλέντι δυνατὸ γερὰ σαβουρωμένος
δὲν τὸ σαστίζει; Ὄχι δά!... τὸ ἔχει ἀσφαλισμένο!
Ἀσφαλισμένο μὲ γερὴ ἀσφάλεια μεγάλη
καὶ πάει γυρεύοντας νὰ βρεῖ μιὰ ξέρα νὰ τὸ ρίξει,
μὰ πουθενὰ δὲν φαίνονται ρηχὰ ἢ ἀκρογιάλι...
Καταμεσὶς στὸ πέλαγο, ἀλοί του, ἂν ἀνοίξει!
1831

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τοῦ Γιάννη ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες καὶ στοὺς ἀγῶνες τῶν τάξεων, ἡ τέχνη ἔπαιξε πάντα ἕναν κύριο καὶ πρωταρχικὸ ρόλο. Μὲ τὴν πρωθόρμητη καὶ ἐνθουσιαστικὴ ὁμιλία της, μὲ τὴ ζεστή της φωνή, μπῆκε συχνὰ μπροστὰ ἢ στάθηκε στὸ πλάϊ τοῦ ἀγωνιζόμενου λαοῦ ἢ καὶ ἀκολούθησε, σπάνια ὅμως ἔμεινε μακριὰ—ἐκτὸς ἀπὸ μικρὲς ἐξαιρέσεις — οὐδέτερη, ἀδιάφορη, ἀσυγκίνητη, προδοτική, κι' ἂν ἔμεινε κάποτε, γιατὶ φυσικὰ δὲν ἔλειψαν τὰ τέτια φανερώματα, τοῦτο χρωστιέται σὲ ἀφορμὲς καὶ σὲ περιστατικὰ μιᾶς ἄλλης σημασίας.

Καὶ λέγοντας τέχνη, δὲν ἐννοῶ μονάχα τὸ ἔργο ἀλλὰ καὶ τὸ δημιουργό, τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ζεῖ τοὺς παλμοὺς αὐτῆς τῆς μεγάλης καὶ ἐπικίντυνης στιγμῆς.

Μέσα στοὺς τρεῖς κυριώτερους σταθμοὺς τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς μας ἱστορίας τῶν τελευταίων χρόνων: στὸν πόλεμο τῆς Ἀλβανίας, στὴν γερμανοϊταλικὴ κατοχή, καὶ στὰ Δεκεμβριανα, οἱ λογοτέχνες, οἱ καλλιτέχνες καὶ γενικὰ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἀπέδειξαν, ὄχι μόνο μὲ τὸ λόγο ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ αἷμα τους, πὼς δὲν εἶναι μονάχα ἀδιάφοροι οὐραγοὶ τῶν γεγονότων ἀλλὰ καὶ συμπαραστάτες καὶ ὁδηγοὶ τοῦ λαοῦ στὶς ἐθνικὲς καὶ κοινωνικὲς του ἐξορμήσεις, καὶ συνακόλουθοί του στὶς συμφορές.

Σ' ὁλάκερη τὴν Εὐρώπη ἡ ἀντίσταση τῶν πνευματικῶν πρωτοπόρων ἐνάντια στὴ βία τοῦ ἀξονικοῦ φασισμοῦ εἶταν ἀφάνταστη καὶ παροιμιώδης. Στὴ Γαλλία μάλιστα πολέμησαν στοὺς δρόμους οἱ ποιητὲς καὶ γράψανε θούρια γιὰ τὴ δικιά τους καὶ γιὰ ὁλάκαιρη τὴν ὑπόθεση τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀντίστασης, ἐνάντια στὴν καταχτητικὴ θουλημία τοῦ ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ καὶ τῶν συμμάχων του.

Τραγούδησαν λοιπὸν τὴν ἀντίσταση καὶ τὴν ἐλευθερία ποιητὲς ἀπὸ τοὺς πιὸ φευγαλέους καὶ παράδοξους, ἀπὸ τοὺς πιὸ φαινομενικὰ ἀδιάφορους, ποιητὲς «φυγῆς», ὅπως τοὺς λέγανε, ποιητὲς ὑπερρεαλιστὲς καὶ φουτουριστές, ὁ Ἐλυάρ, ὁ Ἀραγκόν, καὶ τόσοι ἄλλοι. Τραγούδησαν γιατὶ ξύπνησε μέσα τους ἕνα ἄλλο τραγούδι, ἕνα τραγούδι ποὺ βγῆκε μεσ' ἀπὸ τὸν πόνο καὶ ἀπὸ τὸν πόθο τῆς λευτεριᾶς.

Στὴν Ἑλλάδα ἡ στάση τῶν λογοτεχνῶν, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες ἐπονείδιστες ἐξαιρέσεις, εἶναι χωρὶς προηγούμενο. Λογοτέχνες καταδιώχτηκαν, φυλακίστηκαν, ξορίστηκαν, πέθαναν ἀπὸ πεῖνα, ἀπὸ φθίση, τουφεκίστηκαν: ὁ Κορνάρος, ὁ Λαμπρινός, ὁ Βενέζης, ὁ Ζάρκος, ὁ Ρῶτας, ὁ Αὐγέρης, ὁ Δούκας, ὁ Βαλέτας, ὁ Δρίβας, ὁ Σαραντάρης, ὁ Ἄγρας, ὁ Ἀηδονόπουλος, ὁ Φῶτος Πασχαλινὸς κ. ἄ.

Ποιητὲς καὶ πεζογράφοι ξεκινῶντας ἀπὸ τὴν ἐθνική μας ὑπόθεση γράφουν γιὰ τοὺς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ ἐνάντια στὸν καταχτητή. Δυὸ παραδείγματα, ἀλλὰ καὶ δυὸ δείγματα ἀγωνιστικῆς τέχνης: «Τὸ Αἷμα τῶν Ἀθώων» τοῦ Νίκου Παππᾶ καὶ τὸ «Χαΐδάρι» τοῦ Θέμου Κορνάρου, δυὸ βιβλία ποὺ ἀξίζει νὰ προσεχτοῦν γιατὶ ἀποτελοῦν ἡρωϊκὰ ξεκινήματα γιὰ τὸ καινούριο ἐθνικό μας ἔπος. Λυρικὸ ἐπικὸ τὸ πρῶτο εἶναι θαῦμα πὼς κατορθώνει στὰ περισσότερα μέρη νὰ ξεπεράσει τὸ θέμα καὶ τὸ ἐπίκαιρο καὶ νὰ σώσει τὴν ἰδέα μὲ τὴν ποίηση, ἀφηγηματικὸ τὸ δεύτερο μᾶς χαρίζει σελίδες ἀληθινὰ ἱστορικὲς γιὰ τὸ Χαϊδάρι μὲ τὸν ἀξέχαστο ἡρωϊκό μας φίλο τὸ Ναπολέοντα Σουκατζίδη ἐπὶ κεφαλῆς, τὸν νέο ποὺ πέταξε στὸ θάνατο τὸ ἀντρίκιο του κορμί, ὅπως πετάει καινεὶς ἕνα ροῦχο, σὰν ἐκεῖνες τὶς ἀρχαῖες σουλιώτισσες τοῦ Ζαλόγγου. Ὁ Ναπολέων εἶταν ἕνας ποιητής. Δὲν ἔγραφε, ὅπως μοῦ ἔλεγε κάποτε, γιατὶ νόμιζε πὼς ἡ δημιουργία εἶναι προνόμιο ποὺ δίνεται ἀπὸ τὴ φύση σὲ ὁρισμένα ἄτομα, καὶ αὐτὸς δὲν ἀνῆκε σ' αὐτὰ τὰ ἄτομα, δὲν ἔγραφε λοιπόν, ἀλλὰ ὅ,τι εἶχε νὰ πεῖ τὸ ἔβαλε μέσ' στὴ ζωή του καὶ μόλις τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία ἔγραψε μὲ τὸ αἷμα του τὸ ὡραιότερο ποίημα τοῦ βίου του.

***

Ἡ ἀγωνιστικὴ τέχνη εἶναι ἕνας ἄθλος καὶ ἕνα «πρόβλημα». Καὶ μιὰ καὶ μπαίνει τώρα συχνὰ αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἂς θυμηθοῦμε τί εἶπε ἕνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους τῆς γαλλικῆς ποίησης ὁ Πὼλ Βαλερὺ ὅταν τοῦ εἶπαν νὰ γράψει ἕνα θούριο γιὰ τὸν ἀγῶνα: «Δῶστε μου ἕνα τουφέκι, εἶπε, γιὰ τώρα». Μὲ ἄλλα λόγια, ἤθελε νὰ πεῖ πὼς, πιὸ εὔκολο εἶναι κάποτε νὰ πιάσει κανεὶς ἕνα τουφέκι, παρὰ νὰ γράψει ἕνα ποίημα. Ἤθελε νὰ πεῖ ἀκόμα πὼς «τώρα εἶναι ἡ στιγμὴ ποὺ μιλάει τὸ τουφέκι», κι' ἀκόμα πὼς ἕνα ποίημα, ἂς εἶναι καὶ θούριο, δὲ γίνεται ὅταν τὸ θέλουμε, ἀλλὰ ἔρχεται μόνο του, ἀναβρύζει αὐτοδύναμο ἀπὸ ἐσωτερικὰ κίνητρα καὶ ὄχι μονάχα ἀπὸ ἐπιταγὲς καὶ παραινέσεις. Χρειάζεται κοντολογῆς μιὰ προϋπόθεση: ἡ συγκίνηση, καὶ ἕνας ὅρος: ἡ πραγμάτωση. Καὶ τοῦτο φυσικά, γιὰ νὰ συγκινήσει καὶ νὰ πείσει. Γιατὶ ἂν τὸ γραμμένο, τὸ ποιημένο γεγονὸς μᾶς ἀφήνει ψυχροὺς ἐκεῖ ποὺ τὸ φυσικὸ περιστατικὸ ποὺ τὸ προκάλεσε μᾶς συγκινεῖ καὶ μᾶς θερμαίνει ἢ ἀλλιῶς, ἂν αὐτὸ τοῦτο τὸ πραγματικό, τὸ ἀποίητο γεγονὸς εἶναι ἀνώτερο, εἶναι δηλαδὴ ποίημα, τότε τί χρειάζεται νὰ γραφεῖ; Ὁ θάνατος τοῦ Λορέντζου Μαβίλη στὸ Δρίσκο εἶναι χωρὶς κυριολεξία ἰσότιμο πνευματικὸ γεγονὸς μὲ τὴ «Λήθη» μὲ τὴν «Ἐλιά», μὲ τὸ «Μούχρωμά» του, γιατὶ ὁ Μαβίλης εἶταν ποιητής, ὅμως ἂν ὁ Μαβίλης δὲν εἶταν ποιητής, τὸ πιὸ μεγάλο του ποίημα θάταν ὁ πατριωτισμός του, ποὺ τὸν πλήρωσε μὲ τὴ ζωή του. Ὁ Αἰσχύλος γράφοντας τοὺς «Πέρσες» ὕψωσε σὲ Μῦθο καὶ σὲ θρῦλο τὸ φυσικὸ περιστατικὸ τῶν Περσῶν, εἰδεμὴ τοῦτο τὸ περιστατικὸ ἀπὸ μόνο του, ἀπὸ φυσικοῦ του θάταν τὸ πιὸ μεγάλο ποίημα. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς συγκαιρινούς του θὰ διάβαζε τὸ ποίημα τῶν «Περσῶν» ἐφ' ὅσον ἐντονότερα, ψυχικότερα καὶ πιὸ αἱματηρὰ ζοῦσε τὸ πραγματικὸ γεγονὸς τοῦ Μαραθῶνα καὶ τῆς Σαλαμίνας;

Ὅσο κι' ἂν λέμε πὼς ἡ ἀγωνιστικὴ τέχνη δὲ χρειάζεται νὰ ἔχει τέχνη—ἀλλὰ ἔτσι δίνουμε μιὰ στενὴ μορφολογικὴ μονάχα ἑρμηνεία στὴν τέχνη—ὅμως ἄμα σκεφτοῦμε πὼς κι' ἕνα ψωμὶ γιὰ νὰ γίνει καὶ νὰ εἶναι φαγώσιμο, χρειάζεται καὶ μαγιὰ καὶ πλάσιμο, καὶ θερμοκρασία ἀλλὰ καὶ διάθεση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὸ φτιάχνει, δὲ μοῦ φαίνεται νὰ στέκεται καὶ ν' ἀξιώνει κῦρος ἡ συν-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 15)

"ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΑς,

Θέατρο Λυρικὸ - Ἑνωμένοι Καλλιτέχνες

Τοῦ Λέοντα ΚΟΥΚΟΥΛΑ

Οἱ «Ἑνωμένοι Καλλιτέχνες», ὁ θίασος ποὺ ἐμφανίστηκε τὴν περασμένη Δευτέρα στὸ «Λυρικὸ» μὲ τὸν «Ἰούλιο Καίσαρα» τοῦ Σαίξπηρ, δὲν εἶναι ἕνας συνηθισμένος θίασος ποὺ ἔχει προορισμὸ νὰ ἱκανοποιήσει μιὰν οἰκονομικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ ἀνάγκη τῆς στιγμῆς. Ἂν αὐτὸς ἦταν ὁ σκοπός του, δὲ θὰ ἐγκαινίαζε καλοκαιριάτικα τὶς παραστάσεις του μὲ μιὰ σαιξπηρικὴ τραγωδία ποὺ τὸ ἀνέβασμά της ἀπαίτησε σύντονες προπαρασκευαστικὲς προσπάθειες καὶ οἰκονομικὲς θυσίες πολὺ μεγάλες. Εἶναι ἕνα καλλιτεχνικὸ συγκρότημα ποὺ φιλοδοξεῖ νὰ προσφέρει στὸν πολὺ λαὸ ἀληθινὴ τέχνη καὶ νὰ χαράξει μὲ τὴν εὐσυνείδητη καὶ αὐτοελεγχόμενη προσπάθειά του ἕναν ἀναγεννητικὸ δρόμο στὸ νεοελληνικὸ θέατρο ποὺ ὡς σήμερα τὸ καθοδηγεῖ, σ' ὅλα σχεδὸν τὰ φανερώματά του, εἴτε τὸ πνεῦμα μιᾶς στείρας συντήρησης, εἴτε τὸ ἐπιχειρηματικὸ συμφέρον. Τὸ τελευταῖο τοῦτο, καθὼς ὅλοι τὸ ξέρουμε, χρόνια καὶ χρόνια τώρα ἔδινε στὸ λαὸ τὴ χειρότερη πνευματικὴ τροφὴ καὶ διέφθειρε τὸ αἰσθητικὸ κριτήριο τοῦ κοινοῦ γιὰ νὰ μὴν εἶναι σὲ θέση ν' ἀπαιτήσει ἀπὸ τὸ θεατρικὸ κεφάλαιο νὰ ξεπληρώσει τὸ ἐθνικὸ χρέος του ἀπέναντι στὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ τοῦ τόπου μας.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του αὐτοῦ, τὸ νέο καλλιτεχνικὸ συγκρότημα στηρίζεται προπάντων στὶς ἠθικὲς δυνάμεις του καὶ στὴν ἐπιδοκιμασία κι ἀναγνώριση τοῦ μεγάλου κοινοῦ ποὺ καὶ στὶς καλὲς στιγμὲς τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου» καὶ σ' ἄλλες, δυστυχῶς πολὺ σπάνιες καὶ λιγόζωες καθαρτήριες θεατρικὲς προσπάθειες, ἔδειξε πὼς ξέρει νὰ τιμᾶ τὴν ἄδολη καλλιτεχνικὴ προσφορά. Ὅμως στηρίζεται ἀκόμα καὶ στὴν πίστη του, πίστη ποὺ τὴ στεριώνει ὁ κοινὸς πόθος καὶ ἡ ἰδεολογικὴ του ὁμοιογένεια, στὴν πίστη πὼς καθὼς γιὰ κάθε κοινωνικὴ πρόοδο καὶ κάθε πνευματικὴ κατάκτηση χρειάζεται ἀγώνας, ἔτσι κ' ἐδῶ θὰ χρειαστεῖ ἀγώνας γιὰ νὰ φτάσει σὲ κάποιο τέρμα, ἀγώνας σκληρὸς ἀκόμα καὶ μὲ τὸν ἑαυτό του τὸν ἴδιο, μὲ τὴ συνείδηση δηλαδὴ τῶν ἀμεσωτέρων συνεργατῶν του, ποὺ πρέπει νὰ λυτρωθοῦν ὁλότελα ἀπὸ τὰ θλιβερὰ κατάλοιπα τῆς κακῆς κληρονομιᾶς τοῦ Χτές. Μ' ἄλλα λόγια οἱ «Ἑνωμένοι Καλλιτέχνες», ποὺ ὑπηρετοῦνε ὑπὸ τὴ σημαία τους τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πιὸ δυναμικὰ στελέχη τῆς νεοελληνικῆς σκηνῆς, φιλοδοξοῦνε μέσα στ' ἄλλα νὰ ἐγκαινιάσουν καὶ νέα θεατρικὰ ἤθη χτυπώντας κατακέφαλα τὴν παράδοση τοῦ βεντετισμοῦ ποὺ μαζὶ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς στείρας συντήρησης καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸ συμφέρον συνέβαλε κι' αὐτὸς μὲ τὸ παραπάνω στὸ σημερινὸ κατάντημα τῆς θεατρικῆς τέχνης μας.

Μὲ τέτοια ἠθικὰ ἐφόδια καὶ μὲ τέτοιες ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἀξία τῆς ὁμαδικῆς προσπάθειας καὶ τοῦ «θεάτρου συνόλου», εἶναι πολὺ φυσικὸ οἱ «Ἑνωμένοι Καλλιτέχνες» νὰκολουθήσουν καὶ στὸ δραματολόγιό τους προοδευτικώτερη ταχτικὴ καὶ νὰ παίξουνε κ' ἔργα ὁμαδικῆς ψυχολογίας ποὺ ὡς τώρα πολὺ σπάνια ἐμφανίζονταν στὴν ἑλληνικὴ σκηνή. Τὰ νέα καλλιτεχνικὰ στελέχη τοῦ θιάσου θὰ παίξουνε σημαντικὸ ρόλο στὸ κεφάλαιο τοῦτο, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει πὼς δὲ θὰ δοθεῖ καὶ σ' αὐτὰ ἡ εὐκαιρία ν' ἀναδειχτοῦν καὶ σὲ ρόλους μεγαλύτερης διαρκείας καὶ πνοῆς, μιὰ καὶ θὰ ὀργανωθοῦν εἰδικὲς παραστάσεις μὲ σκοπὸ τὴ συστηματικώτερη καλλιέργεια τῶν νέων ταλέντων μὲ μιὰν ἀδιάκοπη πραχτικὴ ἄσκηση.

* * *

Γιὰ τὴν ἔναρξη τῶν παραστάσεων ἡ καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ τῶν «Ἑνωμένων Καλλιτεχνῶν» διάλεξε τὸν «Ἰούλιο Καίσαρα» τοῦ μεγαλείτερου δραματικοῦ ποιητῆ τῶν νεώτερων χρόνων. Πρῶτα πρῶτα γιατὶ τὸ ἔργο τοῦτο εἶναι ἀληθινὸ καὶ μεγάλο σὰν τὶς περισσότερες θεατρικὲς δημιουργίες τοῦ Σαίξπηρ. Ἡ ἀντίληψη μερικῶν τάχα πὼς ἡ ἔκλογὴ τοῦ ἔργου ὀφείλεται σὲ πολιτικὴ σκοπιμότητα, εἶναι τόσο ἁπλοϊκὴ ὅσο κ' ἡ γνώμη πὼς ὁ Σαίξπηρ συνέργησε συνειδητὰ στὸ γκρέμισμα τῆς φεουδαρχικῆς κοινωνίας. Ὁ Σαίξπηρ ἦταν πρὶν ἀπ' ὅλα ποιητής. Καὶ σὰν ποιητής, καὶ μάλιστα τόσο μεγάλος ὥστε νὰ καθρεφτίζει στὸ ἔργο του τοὺς πόθους καὶ τὶς ἀγωνίες ὄχι μονάχα τοῦ λαοῦ τοῦ μὰ καὶ ὁλάκερης τῆς ἀνθρωπότητας, ἦταν προοδευτικὸς καὶ φιλελεύθερος. Πίστευε δηλαδὴ πὼς ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι οἱ ὕπερτατες ἠθικὲς ἀξίες τῆς ζωῆς κι ἀκόμα πὼς ὁ λαὸς εἶναι μοιραῖο ν' ἀγωνίζεται καὶ νὰ θυσιάζεται γιὰ τὴν κατάχτησή τους. Ὡστόσο ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ποὺ μᾶς παρουσιάζει ὁ Σαίξπηρ στὴν τραγωδία του, ὁ ἄμαθος κ' ἐξαθλιωμένος, ὁ παρασυρόμενος ἀπὸ τὸ κέφι τῆς στιγμῆς κι ἀπὸ τὸ ἀφιόνι τῆς δημαγωγίας, δὲν παρέχει ἔδαφος σὲ κανενὸς εἴδους πολιτικὴ ἐκμετάλλευση, ἢ καλύτερα ἐξυπηρετεῖ ταυτόχρονα καὶ τὶς ἀντιφατικώτερες πολιτικὲς ἢ κοινωνικὲς ἀπόψεις. Ὥστε ἡ ἀντίληψη τῆς σκοπιμότητας εἶναι σφαλερὴ κ' ἡ ἔκλογὴ τοῦ ἔργου μονάχα στὴν ποιητική του ποιότητα πρέπει ν' ἀποδοθεῖ. Ἔπειτα, τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ Σαίξπηρ μὲ τὴν ἀφθονία καὶ τὴν ποικιλία τῶν χαραχτήρων του καὶ μὲ τὸ λαὸ ἀσύνειδο πρωταγωνιστή του, πρόσφερε στὸ νέο καλλιτεχνικὸ συγκρότημα μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ χρησιμοποιήσει γόνιμα ὅλες τὶς ἠθικὲς δυνάμεις του. Κ' οἱ δυὸ βασικοὶ αὐτοὶ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους προκρίθηκε ὁ «Ἰούλιος Καίσαρας» πιστοποιοῦν τὴ συνέπεια τῶν «Ἑνωμένων Καλλιτεχνῶν» ἀπέναντι στοὺς σκοποὺς ποὺ φιλοδοξήσανε νὰ πραγματοποιήσουν μὲ τὴν τίμια προσπάθειά τους.

Εἰδικώτερα μὲ τὸ ἔργο δὲ θἀσχοληθῶ. Τὸ νὰ διατυπώνει καινεὶς στὴν καθημερινὴ κριτική, προκειμένου γιὰ ἔργα ἱστορικὰ κ' αἰσθητικὰ καθιερωμένα ἀπὸ τὸ Χρόνο καὶ τὴ γενικὴ ἀναγνώριση, σχόλια καὶ κρίσεις, ποὺ δὲν προσθέτουν τίποτα νέο σὲ ὅ,τι κοινὸ γνωρίζει ὅλος ὁ κόσμος ἀκόμα κι' ἀπ' τὰ στοιχειωδέστερα γραμματολογικὰ ἐγχειρίδια, αὐτὸ εἶναι ἕνας ἀσυχώρετος ἀρχοντοχωριατισμός. Μποροῦμε, βέβαια, κ' ἔχουμε χρέος, κρίνοντας τὶς ἀντιδράσεις ποὺ προκαλοῦν τὰ τέτοια «αἰώνια» ἔργα στὶς διάφορες ἐποχές, νὰ ἐξετάζουμε φιλοσοφικὰ καὶ ἱστορικὰ τὶς αἰτίες ποὺ τὶς ἐξηγοῦν. Ὡστόσο ἡ τέτοια μελέτη δὲν εἶναι ἔργο τῆς καθη-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 15)

Σύγχρονη ποίηση

ΘΑ ΞΕΧΑΣΩ ΠΟΤΕ...

Τῆς ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ

Θὰ ξεχάσω ποτὲ τῆς σκλαβιᾶς τὸ χειμῶνα
μὲ τὸ τζάκι ποὺ πάγωσ' ἐκεῖ στὴ γωνιά του,
μὲ τοῦ λύχνου τὸ φῶς ποὺ ὅσο πάει καὶ χλωμιάζει
κι' ἡ ψυχὴ σὲ πηγμένο σκοτάδι βουλιάζει;

Θὰ ξεχάσω ποτὲ τῆς σκλαβιᾶς τὸν Ἀπρίλη
ποὺ σερνόταν μουγγὰ μὲς στὶς ἄχαρες στράτες,
τῶν πουλιῶν τὶς φωνὲς ὅπου ἠχοῦσαν τὸ δεῖλι
σάμπως κλᾶμμα πνιχτὸ ἀπ' ἀνθρώπινα χείλη;

Θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴ γυναῖκα ποὺ ἐβόγγα
μὲ τὸ βρέφος ἀπάνω στὸν ἄδειο μαστό της
καὶ κυττώντας μακριὰ μὲ μιὰν ἔκφραση τρόμου
ἐξεψύχαγε ἀργὰ σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ δρόμου;

Θὰ ξεχάσω ποτὲ τ' ἀμολόγητο δρᾶμα,
τὰ κορμιὰ ποὺ στὸ κάρρο τὰ σώριαζε ἡ πεῖνα,
τὰ σκυλιὰ ποὺ ἀπ' τὸ σπίτι τὰ διώχναν μὲ βία,
καὶ σὲ βλέπαν μὲ μάτια γεμᾶτα ἀπορία;

Γιὰ μιὰ στάλα ψωμὶ ποὺ εἶχε ἁπλώσει νὰ πάρει,
νηστικὸ καθὼς ἦταν τὸ δόλιο παιδάκι
τοῦ τὸ σπάσαν τὸ χέρι οἱ ὀχτροί· τέτοιο κρῖμα
θὰ τὸ πλύνει ποτὲ τῶν αἰώνων τὸ κῦμα;

Κι' ὅλα κεῖνα τὰ νιάτα ποὺ πῆρε τὸ ρέμμα
τόση φλόγα ποὺ ἐσβύστη ἀπ' τοῦ πόλεμου τ' ἄχτι,
τὶς καρδιὲς ποῦναι στόχος, θροφὴ τοῦ θανάτου,
κι' ἀπομένουν στὴ γῆς, λίγες στάλες αἱμάτου,

θὰ μπορέσω ποτέ, βλογημένη ὅταν φτάσει
κολυμπώντα στὸ ἐσβύστη ἀπ' τοῦ πόλεμου τ' ἄχτι,
θὰ μπορέσω τὶς φρίκες ποὺ ζῶ νὰ ξεχάσω,
νὰ γευτῶ τὴ χαρὰ καὶ Λαμπρὴ νὰ γιορτάσω;

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΓΡΑΜΜΑ

Τῆς Σοφ. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Γονιοὶ κι' ἀδέρφια ἔχετε γειά. Οὔτε ἕνα δάκρυ, μάνα.
Γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ, πεθαίνω ἡρωϊκά.
Κι' ὅταν ἀχήσει λευτεριᾶς χαρούμενη καμπάνα
πέστε: «Μὲ τ' ἄλλα θύματα κι' ὁ Σῶτος τὴ χτυπᾶ».

Ἀδέρφια μου περήφανα τὸ Σῶτο ἐκδικηθεῖτε.
Ἂς μὴ μοῦ κόψει ὁ θάνατος στὴ μέση τὴν ὁρμὴ
ἕνας πεθαίνω, τρεῖς ἐσεῖς στὴ θέση μου σταθεῖτε
μὴν ἀραιώσει ἡ φάλαγγα, ὡς τὴ στερνὴ στιγμή.

Γιὰ κάθε πίκρα μάνα μου ποὺ σοῦδωκα καὶ πόνο
συχώρα με. Κι' ὅσο γι' αὐτὴ ποὺ πίνεις τώρα δὰ
μίσος ἐνάντια στὴ σκλαβιὰ νὰ γίνει θέλω μόνο.
Γονιοὶ κι' ἀδέρφια, γειὰ χαρά. Πεθαίνω ἡρωϊκά.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Τοῦ Χρ. ΓΑΝΙΑΡΗ

I

Ὡς τὴ δροσὰ τ' ἄνυδρο χόρτο λαχταρᾶ
γαλούσας μάννας, τὸ μωρό, τὴν ὀγρὴ ρόγα,
ὡς τὴν ἀψὰ δαμάλα ὁ μόσκος καρτερᾶ
καὶ τὸ πουλάρι ἀναφρουμάζει τὴν ἀλόγα.

Ὡς λαγωνέβει ὁ στρατοκόπος γιὰ πηγὴ
κι' ὁ ναυαγὸς ὁ κουρασμένος σώστρα ξέρα,
ὡς νυχτολάτης νὰ χαράζει ἡ ροδαυγὴ
σὲ πρόσμενα στὴ φυλακὴ μου κάθε μέρα.

Μὰ ἕνα πρωῒ πικρό, πικρότατο ὠϊμέ!
δὲ φάνηκες καὶ μ' ἀνατρίχιασε τὸ σῶμα.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΣ

ΘΑΛΑΜΟΣ Νο 7

Κάτι τὸ πολὺ σοβαρὸ συνέβαινε. Ἡ κίνηση κι' ἡ φασαρία ἤτανε τόση ποὺ ξύπνησαν οἱ τραυματίες ἀπ' τὴ μαύρη νύχτα. Τὸ τσάϊ, ἦταν ἕτοιμο κιόλας λὲς κ' ἔβραζε ἀπὸ βραδίς. Ἡ ἀδελφὴ προϊσταμένη δὲν ἤξερε τὸ λόγο. Ἁπλῶς, εἶχε πάρει ἐντολὴ νὰ κάνει γενικὴ καθαριότητα. Τίποτ' ἄλλο. Σίγουρα θὰ γινόταν ἐπιθεώρηση, ἀλλὰ ἀπὸ ποιόν; Καὶ γιατὶ αὐτὴ ἡ σπουδή. Ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο εἴχανε περάσει κάν καὶ κὰν ἐπίσημοι. Καὶ στρατηγοί, καὶ ὑπουργοί, καὶ ξένοι. Ἕνα σωρὸ κόσμος. Κι' ὅμως, ὅλα πάντοτε γινόνταν μὲ ρέγουλα. Ἂς εἶναι. Δὲν τῆς ἔπεφτε δὰ καὶ λόγος. Αὐτὴ θἄκανε τὸ καθῆκον της. Φώναξε τὶς ἀδελφὲς κ' ἔδωσε αὐστηρὲς ὁδηγίες. Τὰ σεντόνια καὶ τὰ μαξιλάρια ν' ἀλλαχτοῦν. Ἄλλωστε καιρὸς ἤτανε. Ἕνα μῆνα τώρα τὰ ἴδια, εἴχανε βρωμήσει πιά. Σφουγγάρισμα, καθάρισμα σ' ὅλους τοὺς θάλαμους, τοὺς διάδρομους καὶ τὶς σκάλες. Ἀκόμα καὶ τὸ δρόμο νὰ καθαρίσουνε. Οἱ ἀδελφὲς κι' οἱ καθαρίστριες πέσανε μὲ τὴ μούρη στὴ δουλειὰ καὶ σὲ λίνο, ἦταν ὅλα στὴν ἐντέλεια. Ὁ θάλαμος ἄστραφτε. Ὅταν ὅλα ἑτοιμάστηκαν, ἔσκασ' ἡ μπόμπα.

Τοὺς τὸ εἶπε ὁ ἴδιος ὁ κύριος Γενικὸς Διευθυντής. Αὐτοπροσώπως!

Φοροῦσε μάλιστα τὴ μεγάλη στολὴ μὲ τὰ παράσημα καὶ τὶς «ἐξαμηνίες». Καλοθρεμμένος, ροδοκόκκινος, φρέσκος, γεμάτος καυάρι, λεβεντιά, πεοηφάνεια, μπῆκε στὸ θάλαμο, στάθηκε ἀνάμεσα στοὺς τραυματίες καὶ μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χείλη τοὺς τὸ εἶπε, καθαρὰ καὶ ξάστερα. Σήμερα, «μεγάλη τιμὴ γιὰ σᾶς» θὰ ρχότανε ἡ πριγκήπισσα νὰ ἐπισκεφθεῖ τοὺς τραυματίες. Ἔβγαλ' ἕνα συγκινητικὸ πατριωτικὸ λόγο, γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ φεοθοῦμε καὶ τὰ τέτια. Νὰ ποῦνε πὼς εἶναι «πολὺ εὐχαριστημένοι ἀπ' τὴ Διεύθυνση» κι' αὐτὸς σὲ ἀντάλλαγμα, θὰ ἔβινε ἐντολὴ νὰ τοὺς δώσουν σήμερα γλυκό! Τοὺς εἶπε ἀκόμα νὰ χειροκροτήσουνε δυνατὰ τὴν πριγκήπισσα ὅταν θὰ φύνει. Αὐτὰ τοὺς εἶπε κοντολογὶς κ' ἔμυνε.

***

Οἱ τέσσερις τραυματίες ποὺ ἔμεναν στὸ θάλαμο νούμερο 7 ἑτοιμάστηκαν νὰ ὑποδεχτοῦν τὴν πριγκήπισσα. Εἶνε ἀογίσει τὴν ἐπιθεώρηση ἀπ' τὸ νούμερο 1. Ἀπ' τὸ θόρυβο καὶ τὰ παλαμάκια ποὺ ὅσο προοχωροῦσε ἡ ἐπιθεώρηση ἀκούνονταν εὐκρινέστεοα συμπέραιναν πὼς ἡ πριγκήπισσα κοντοζύγωνε. Τώρα βρισκότανε στὸ διπλανὸ θάλαμο. Μιὰ νευρικότητα τοὺς κατένει. Ἡ ἀναπνοὴ σφίγγεται. Προσοχή!

—Ἡ Α. Υ. ἡ πριγκήπισσα...

Τὴν παρουσιάζει ὁ κύριος Γενικὸς Διευθυντής.

Ἡ Ἑλληνίδα πριγκήπισσα μπαίνει μὲ ὕφος ἡγεμονικό. Τὴν ἀκολουθοῦν τρεῖς «κυρίες τῆς τιμῆς» κι' ὁ Διευθυντής. Εἶναι ξανθιὰ κ' ἔχει κάτι νόστιμα μπλὲ ματάκια γελαστά. Χαμονελάει. Πλησιάζει τὸ πρῶτο κρεββάτι. Ἡ ἀκολουθία στέκεται πίσω.

—Ἔγκὼ ἀγκαπάει Ἕλληνος παλίκαρος...

Ὁ Σταῦρος, ἕνας Θεσσαλὸς τσομπάνος, νομίζει πὼς τοῦ μιλάει ἔτσι γιὰ νὰ τόνε κάνει νὰ γελάσει. Θυμᾶται πὼς ὅταν ἔκαν' ἐγχείρηση κ' ἔκλαιγε ἀπ' τοὺς πόνους, μιὰ κυρία τῆς ψυχαγωγίας γιὰ νὰ τὸν διασκεδάσει καὶ νὰ ξεχάσει, ἔβγαλε τὰ ψεύτικα δόντια της καὶ σούφρωνε τὰ χεῖλη της κάνοντας κάτι ἀπαίσιους μορφασμοὺς. Αὐτὸς τότε τὸ πῆρε ἀλλοιῶς. Νόμισε πὼς τὸν κοροϊδεύει καὶ ἦταν ἕτοιμος νὰ τῆς πετάξει τὴν καράφα στὸ κεφάλι, γιὰ νὰ τῆς δείξει πὼς δὲν ἦταν ἀπὸ κείνους ποὺ σηκώνουν χωρατά. Ἀλλ' αὐτή, σὰ νὰ μάντεψε τὴ σκέψη του τὸν πρόλαβε. Τοῦ εἶπε πὼς αὐτὸ ἦταν ἀστεῖο καὶ πὼς θἄπρεπε νὰ γελάσει. Κι' αὐτὸς τότε—τί νὰ κάνει—γέλασε μὲ τὴν ψυχή του. Ποιὸς ξέρει λοιπόν, μπορεῖ κι' ἡ πριγκήπισσα νὰ ἐκτελοῦσε πρόγραμμα ψυχαγωγίας μὲ διαφορετικὸ τρόπο, γιατὶ φυσικὰ αὐτὴ εἶναι τόσο νέα ποὺ δὲν μπορεῖ νἄχει ψεύτικα δόντια...

Αὐτὴ δοκίμασε νὰ συνεχίσει. Σφίχτηκε, δαγκώθηκε, κοκκίνισε καὶ στὸ τέλος ἀφοῦ κατάβαλε μιὰ τελευταία προσπάθεια κατάφερε, ἐπὶ τέλους, νὰ ξεφουρνίσει καὶ δεύτερη ἐρώτηση. Δεύτερο ἀστεῖο.

—Ἰταλὸς μακαρόνις... Ἕλληνος φωνάζεις ἀέρα... καποῦτ!

Ὁ Σταῦρος κατάλαβε πὼς τοῦτη τὴ φορὰ πρέπει νὰ γελάσει δυνατὰ καὶ ξέσπασε γιὰ καλά. Ἡ Ἑλληνίδα πριγκήπισσα τοῦσφιξε τὸ χέρι — φοροῦσε γάντια — καὶ προχώρησε στὸ δεύτερο.

—Ἐκεῖς γυναίκα...

Ὁ Νίκος, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν ἐλεύθερος, νόμισε πὼς πρέπει νὰ πεῖ πὼς εἶναι παντρεμένος γιὰ λόγους σοβαρότητας.

—Ἔγκὼ βαφτίζει σένα παιντί...

Ὁ Νίκος τὰ χρειάστηκε. Φοβήθηκε μὴ τὸν πιάσει σκαστὸ πὼς λέει ψέμματα.

Δὲ φαντάστηκε ποτὲ πὼς ἀποχτᾶς κουμπαριὰ μὲ τόσην εὐκολία κ' ἔσπευσε νὰ ἐξηγήσει.

—Ὄχι, ὄχι δὲν ἔχω παιδιά.

—Ἄ, κατάλαβες ἐγκώ. Εἶναι βαφτισμένος. Ντὲ πειράζει. Κι' ἔφυγε.

Ὁ Νίκος ξεφύσησε.

Τὸν Πέτρο, ποὺ στὸ νοσοκομεῖο τὸν φωνάζανε χωριάτη γιατὶ ἦταν ἀπότομος κ' εἶχε χοντρὰ φερσίματα, τὸν ἐρώτησε ποῦ τραυματίστηκε. Τῆς εἶπε πὼς τὸν πῆρε ριπὴ πολυβόλου στὸ 1220 κοντὰ στὴν Κλεισούρα καὶ πὼς εἶναι πολὺ σοβαρὴ ἡ κατάστασή του.

—Πολὺ ὡραῖα. Εἶπε ἡ πριγκήπισσα. Αὐτὸς τὴν κύτταξε μ' ἔκπληξη καὶ ξεροκατάπιε. Ὕστερα τοῦ ἐρώτησε ἂν τρώει καλά.

—Ὄχι, ἀποκρίθηκε θαρρετά.

Ὁ κύριος Γενικὸς ποὺ ἄκουσε πρόβαλε τὸ κεφάλι του πάνω ἀπ' τὸν ὦμο τῆς πριγκήπισσας καὶ τὸν κύτταξε. Ἀγρία. Ὁ Πέτρος τὸν εἶδε. Φοβήθηκε.

—Δηλαδὴ καλὸ εἶναι τὸ φαΐ. Μόνο ποὺ πεινᾶμε γιατὶ μᾶς δίνουνε λίγο... Ἔσπευσε νὰ διορθώσει.

Ὁ κύριος Διευθυντὴς πῆγε νὰ τοῦ φωνάξει «χωριάτη» ἀλλὰ κρατήθηκε.

—Μπράβο, γκούτ, ἔξτρα. Μίλησε πολὺ καθαρὰ τοῦτη τὴ φορὰ καὶ τὸν χάϊδεψε στὸ κούτελο.

Τώρα, ἦταν ἡ σειρὰ τοῦ Πάνου. Ἑτοιμάστηκε νὰ τὴ δεχτεῖ ἀλλὰ ἡ πριγκήπισσα φαίνεται πὼς τὸν ἐξέχασε κ' ἔφυγε χωρὶς νὰ τὸν πλησιάσει καθόλου.

Τί κρῖμα. Κι' αὐτὸς περίμενε πῶς καὶ πῶς κείνη τὴ στιγμή.

Ὁ Διευθυντὴς κι' οἱ κυρίες ἔδωσαν τὸ σύνθημα. Χάλασε ὁ κόσμος ἀπ' τὰ γειοοκροτήματα. Ὁ Πάνος μόνο δὲ βαροῦσε παλαμάκια. Οἱ ἄλλοι τρεῖς εἴχανε σπάσει τὰ χέρια τους. Ὁ κύριος Γενικὸς τὸ εἶπε αὐτό.

«Θύμωσε φαίνεται ἐπειδὴ τόνε ξέχασε ἡ πριγκήπισσα καὶ γι' αὐτὸ δὲ χειροκροτεῖ. Θὰ τοῦ δείξω ὅιως τοῦ γάϊδαρου» λέει ἀπὸ μέσα του. Γυρίζει στὸ θάλαμο ἄγριος, κατακόκκινος ἀπ' τὸ θυμό. Τὰ μάτια του ἔβγαζαν φλόγες. Προχωρεῖ πρὸς τὸν Πάνο μ' ἁπλωμένα τὰ χέρια καὶ χυμάει καταπάνω του ἕτοιμος νὰ τὸν κατασπαράξει, ἀλλὰ ξάφνου σταματάει ἀπότομα.

Ἀλλάζει πρόσωπο μὲ μιᾶς. Χλωμιάζει, κάνει ἕνα βῆμα πρὸς τὰ πίσω, σκεπάζει τὰ μάτια του καὶ φεύγει σὰν κυνηγημένος...

***

Στὸ θάλαμο νούμερο 7 ἔμεναν τέσσερις τραυματίες. Κι' οἱ τέσσερις μαζί, εἴχανε πέντε πόδια κ' ἕξη χέρια...

Α. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΤΕΡΝΗ ΠΕΘΥΜΙΑ

(Ἀρεταίειο Νοσοκομεῖο 3 τοῦ Φλεβάρη 1944)*

Σὰν ξημερώσει κι' ἡ στερνὴ τῆς λύτρωσής μου μέρα,
δὲν θέλω μάτια νὰ βραχοῦν, γιὰ μὲ καρδιὲς νὰ κλάψουν,
μήτ' ἀγιοκέρια νὰ καοῦν, οὔτε πομπὴ στὸ ξόδι.

Ἕνα χατήρι σᾶς ζητῶ καὶ μὴ μοῦ τ' ἀρνηθεῖτε.

Τὸ μισερὸ κουφάρι μου ποθῶ νὰ μοῦ τὸ θᾶψτε
στὸν ἴδιο λάκκο ποὺ ὀρφανὰ τὰ δυό μου πόδια λυώνουν.

Θέλω σὰν θ' ἀνοιγτεῖ σὲ μένα ἡ πόρτα τ' Ἄλλου Κόσμου,
στητὸς νὰ μπῶ! Στητὸς νὰ βρῶ! Στητὸς καὶ ν' ἀντικρύσω
τὸν Χάροντα, τὸν ρήγα του, καὶ νὰ τονὲ πλανέψω!
Νὰ μὴ μὲ δεῖ ἀνάπηρο καὶ μὲ παραπετάξει.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ

* Ἡ μέρα αὐτὴ εἶναι τ' ἀκρωτηριασμοῦ μου. Ἂν μ' αὐτὴ χρονολογῶ τὸ ποίημα εἶναι γιατὶ ἡ Ἰδέα του, τὴν ἴδια μέρα κιόλας - λίγες ὧρες μετὰ τὴν ἐγχείριση, σὰν συνῆρθα καὶ κατάλαβα τ' εἶχα πάθει,—μοῦ χώθηκε ἔμμονα στὸ κεφάλι καὶ δὲν λυτρώθηκα, παρὰ ὕστερα ἀπὸ καιρὸ ποὺ τὴν ἔκανα στίχο.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ

Βαρὺ κι' αἱματοστάλαχτο ἕνα πέπλο μᾶς κυκλώνει
καὶ πιθυιάει ἀπ' τὴν ψυχὴ νὰ σβύσει ὅλα τάστέρια,
μὰ ἡ Μοῖρα τοῦ Μελλούμενου στὴ Σκέψη γιγαντώνει
κι' ἀχνοφωτάει στοῦ δουλευτῆ τὰ μιστωμένα χέρια.

Ὦ μάταιο πιά: τῶν ἀγεριῶν ἡ τρικυμία θ' ἀπλώσει
κι' Αὐγὲς θὰ φέοει μὲ Ἄνοιξες καὶ Καλοκαίρια πλέρια
ποὺ ἀδρὰ τὶς προλογίζουνε κ' ἄγρυπνα τῶν Ἀνδρείων
οἱ φλογισμένες οἱ καρδιές, τὰ θεριεμένα χέρια!

Καισαριανὴ

ΚΛΗΜΗΣ ΟΥΛΚΕΡΟΓΛΟΥ

ΕΙΜΑΣΤ' ΕΜΕΙΣ

Εἴμαστ' Ἐμεῖς οἱ γκρεμιστές, κι' οἱ χτίστες, πάντα νέοι,
π' ἀνοίγουμε τὸ δρόμο μας στὸ Φῶς γιὰ τὴν Ἀλήθεια,
μὲ τὸ τοαγούδι. Μέσα μας καινούργιος Κόσμος πνέει,
κι' ἡ Φλόγα, ἡ πανανθρώπινη ἀνάβει μέσ' στὰ στήθεια.

Ἂν πέσουμε, στὴ θέση μας μύριοι θὰ ὑψωθοῦνε,
καὶ θὰ πυκνώσουν τὶς γραμμές, τοῦ νέου Κόσμου χτίστες.
Στῆς Λευτεριᾶς τὴ χαραυγή, κι' ἂν λίγοι μετρηθοῦνε,
δὲ θὰ ὑπάρχουν πιὰ στὴ γῆ δεσμά, οὔτε φασίστες.

Εἴμαστ' Ἐμεῖς οἱ γκρεμιστές, τοῦ νέου Κόσμου οἱ χτίστες.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΠΑΝΑΓΗ Γ. ΛΕΚΑΤΣΑ
ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ
Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΜΟΝΟΜΑΧΩΝ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Ι. & Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΡΣΑΚΗ 6

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ
"Η ΣΑΠΦΩ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ"

Η ΜΑΧΗ

Τοῦ Στέλιου ΞΕΦΛΟΥΔΑ

Μακρυά, πέρα ἀπ' τὰ χιονισμένα βουνά, φαίνεται τὸ πρῶτο φῶς τῆς μέρας. Οἱ φωνές, οἱ κλαγγὲς τῶν ὅπλων γεμίζουν τὸ ἄγονο τοπίο καὶ σκαρφαλώνουν γύρω στοὺς ψηλοὺς πέτρινους βράχους. Τὸ σῶμα, τὰ πόδια, τὰ χέρια κινιοῦνται ἄσκοπα, βασανίζουνται ἀπὸ μιὰ ἀδιάκοπη νευρικότητα. Ὁ καθένας εἶναι σὰ νὰ στριφογυρίζει μέσα στὸν ἑαυτό του. Τὰ μάτια ὅμως δὲν ἔχουν καμμιὰ ἀγωνία, εἶναι σαστισμένα σὰ νὰ πρόκειται νὰ δοῦν ἕνα πρᾶγμα παράξενο. Εἶναι γεμᾶτα ἀπ' αὐτὸ ποὺ περιμένουν. Ἀργὰ ἔρχεται τὸ γκρίζο πρωῖ σὰ πεθαμένο. Ὑπάρχει, μιὰ βαθειὰ γαλήνη σ' ὅλα τὰ πρόσωπα. Μπαίνουμε στὴ γραμμὴ βουβοί, σὰ νὰ κρατᾶμε τὴν ἀναπνοή μας. Προχωροῦμε ὁ ἕνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλο. Τὸ κράνος σφίγγει τοὺς κροτάφους, ὁ ἱδρώτας παγώνει στὸ μέτωπο, ἀναπνέουμε βαρειά, ὁ ἀχνὸς βγαίνει ζεστὸς ἀπ' τὸ στόμα. Πατᾶμε μέσα στὴ λάσπη. Ὅλη τὴ νύχτα δὲ σταμάτησε ἡ βροχὴ κι' ἡ γῆ ἔγινε μιὰ νερουλὴ ἔκταση, χωρὶς ἀντίσταση. Βαδίζουμε στὶς πλαγιὲς ἑνὸς λόφου ποὺ τὸ χῶμα του εἶναι μαῦρο σὰν τὴν πίσσα, καὶ τὰ πόδια βουλιάζουν ὣς τὸ γόνατο. Χαράδρες, βαθειὲς σχισμὲς χωρὶς ἕνα πράσινο φυτὸ ὁλωσδιόλου γυμνές, κατεβαίνουν ὣς τὸ μεγάλο ποτάμι μὲ τὶς ἀψηλὲς ὄχθες καὶ τὸ θολὸ νερό τους, ὅπως κυλάει ὁρμητικὸ ὅλο μᾶς κόβει τὸ δρόμο. Αὐτὸ τὸ μαῦρο χῶμα τῆς Ἀλβανίας σοῦ δίνει τὴν αἴσθηση τῆς κόλασης. Νομίζεις πὼς πνίγεσαι σὲ μιὰ θάλασσα λάσπης. Περνᾶμε ἀνάμεσα ἀπὸ ἕνα χωριὸ ποὺ κατεβαίνει ἀριστερὰ κ' ἑνώνεται μ' ἄλλα χωριὰ στὴν ἴδια διεύθυνση. Ἄσπρα πολὺ τὰ σπίτια πάνου στὸ μαῦρο χῶμα, ἔρημα, δὲν καπνίζουν, δὲν ἔχουν πόρτες, παράθυρα, εἶναι σὰ φαντάσματα ποὺ δὲν ἔφυγαν, ἐνῶ ἔφτασε ἡ μέρα. Κανεὶς ἄντρας δὲν ὑπάρχει ἔξω ἀπ' τὰ σπίτια, κανένα παιδὶ στὸ δρόμο, τὸ χαμόγελο κανενὸς κοριτσιοῦ, ἢ θλίψη καμμιᾶς γυναίκας στὸ παράθυρο. Ἀνεβαίνουμε μέσα στὴ σιωπὴ πρὸς τὴν κορφὴ τοῦ λόφου ἀπ' ὅπου ἀρχίζει καὶ χύνεται πρὸς τὰ κάτου μιὰ βλάστηση ἀναπάντεχη. Πίσω μας τὸ γκρίζο βουνὸ ποὺ μοιάζει τεράστιος βράχος, φαίνεται τώρα καλύτερα, ξεχωρίζουμε καθαρὰ τὸ σχῆμα του. Κοιτάζουμε τὸ κάθε πρᾶγμα, ὅπως ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ξαίρει καλά, πὼς μπορεῖ, ὅ.τι βλέπει, νὰ τὸ βλέπει γιὰ τελευταία φορά, νὰ μὴ τὸ ξαναδεῖ ποτὲ ἄλλοτε. Εἶναι μέσα στὰ μάτια μας αὐτὸ ποὺ βλέπουμε, τὸ μαῦρο χῶμα, τὰ σπίτια, μιὰ πέτρα, ἕνα φυτὸ καὶ θὰ μείνουν γιὰ πάντα ἂν δὲν μᾶς βοεῖ ὁ θάνατος. Καὶ μαζὶ ἕνας ἄλλος κόσμος πρόσωπα ἀγαπημένα, ἀντικείμενα ἀγαπημένα, μιὰ πολιτεία, ἕνα σπίτι, ἕνας δόμος, μιὰ θάλασσα, ἕνα πουλί, ἕνα δέντρο, σχηματίζουνται πίσω ἀπ' αὐτὸ ποὺ βλέπουμε.

Πέρα ἀπ' τὴν κορυφὴ τοῦ λόφου εἶναι τὰ μεγάλα βουνά, ὅπου πρέπει ν' ἀνεβοῦμε. Κουμμένοι πίσω ἀπὸ μεγάλες πέτρες παρατηροῦμε τὸ ἔδαφος ποὺ θὰ περάσουμε. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ ὑψώματα καταπράσινα μὲ βαθειὲς χαράδρες. Πυκνὴ ἡ βλάστηση. Στὸ βάθος ἕνα χωριὸ καὶ πάνου ἀπ' τὸ χωριὸ μιὰ κορυφὴ γυμνή, πέτρινη. Τὸ χωριὸ καπνίζει σὰ νὰ μὴ καταλαβαίνει τίποτα. Κοιτάζουμε χωρις νὰ μιλᾶμε αὐτὸ τὸ τοπίο. Προσέχουμε ἀπέναντι ν' ἀνακαλύψουμε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ποὺ πρέπει νὰ σκοτώσουμε, τὸ ἴδιο θὰ κάνουν κι' αὐτοί, θέλουμε νὰ μαντέψουμε καὶ τὴν παραμικρὴ κίνηση, ἀφήνουμε τὰ μάτια καρφωμένα μακρυά. Τὰ πρόσωπα δὲν εἶναι ἄγρια, ἔχουν μιὰ παράξενη σιωπή, ποὺ σὲ τρομάζει. Τὸ κράνος ἔγινε ἕνας παγωμένος κύκλος γύρω στὸ κεφάλι, ὅμως πιὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ βγάλει κανείς.

Τὰ κανόνια ἀρχίζουν ν' ἀκροτηριάζουν τὰ σώματα. Οἱ ὀβίδες σκάνουν γύρω μας καὶ ξεριζώνουν τὰ πράσινα φυτά, ἀνοίγουν μεγάλους λάκκους κι' ὁ καπνὸς ποὺ σηκώνεται ἀνεβαίνει πρὸς τὸ μολυβένιο οὐρανό. Δὲν μποροῦμε νὰ κινηθοῦμε γρήγορα. Ἀνοίγουμε δρόμο ἀνάμεσα ἀπὸ δέντρα πυκνά, περνᾶμε χαράδρες σχεδὸν κάθετες, ἀπότομες ὅπως ἕνας γκρεμνός, ἀνεβαίνουμε ὑψώματα ἐνῶ τὸ ἔδαφος ἄλλοτε γλυστράει κι' ἄλλοτε βουλιάζει κάτου ἀπ' τὰ πόδια μας. Ὁ θόρυβος κ' ἡ ταραχὴ τῆς μάχης ὁλένα μεγαλώνουν. Εἶναι σὰ νὰ γκρεμίζουνται τὰ βουνά, νὰ σκορλιάζει ὁ ἀέρας, ἀγριες θάλασσες νὰ ὁρμοῦν πάνου στὶς στεριές, μιὰ θύελλα σκοτεινὴ ὅλα τ' ἀναποδογυρίζει, νὰ ταράζεται ἡ γῆ ὣς τὰ σπλάχνα της σὰ νὰ πρόκειται νὰ καταστραφεῖ ὁ κόσμος ὁλόκληρος. Ὁ θάνατος χύνεται ἀπάνου μας ἀπ' τὴ γῆ καὶ τὸν οὐρανό, μὲ ἀμέτρητα χέρια, μὲ πόδια ἀναρίθμητα, ἀκαταπόνητος, ἄπειρος. «Σφυρίζουν τὰ μέλη, κεφάλια, πέτρες, ξύλα, τινάζουνται στὸν ἀέρα». Γιὰ μιὰ στιγμὴ στεκόμαστε σαστισμένοι. Ἀναρριγᾶ ἡ ψυχή. Ὁ καθένας μένει ἀκίνητος, τὰ χάνει, σταυρώνει τὰ χέρια, νειρεύεται, θυμᾶται, ἕνα παιδί, μιὰ γυναίκα, ὁ καπνὸς ποὺ ὑψώνεται ἀπ' τὸ σπίτι μέσα στὸ πρωῖ πλημμυρίζει τὰ μάτια του, δακρύζει, προσεύνεται, μόνο γιὰ μιὰ στιγμή, τρέμει, πέφτει στὴ γῆ, σκάβει μὲ τὰ δάντυλά του τὴ γῆ γιὰ νὰ κρυφτεῖ μέσα της, ἑνώνεται μὲ τὴ γῆ, τί εἴμαστε, ὑπάρχουμε, διαλύεται ὁ ἑσυτός μας, κρύος ἱδρώτας περιβρέχει τὸ σῶμα μας, ὁ τρόμος κι' ἡ ἀγωνία μᾶς μεταμορφώνουν σ' ἕνα ἀσήμαντο ἔντομο. κουλουριαζόμαστε σὰν τὸ φίδι μόνο γιὰ μιὰ στιγμή. Ἕνας ἀέρας θανάτου γαϊδεύει τὸ πρόσωπο. ἡ καρδιὰ πάει νὰ σταματήσει, κρυτᾶμε τὴν ἀναπνοή μας, γιλιάδες πρόσωπα θανάτου μᾶς κοιτάζουν, παγώνει τὸ αἷμα μας. Μιὰ ὀβίδα πέφτει πάνου σ' ἕνα πτῶμα καὶ τὰ κομμάτια ἀπ' τὴ ζεστὴ ἀκόμα σάρκα γυτιᾶν τὰ μοῦτσα μας. Ἕνας ἄλλος σκοτώνεται πιὸ πέρα. Μιὰ σφῦρα καρφώνεται στὸ στόμα. Τὸ σῶμα σωριάζεται καταγῆς, κιτρινίζει τὸ πρόσωπο, ὅπως ξερνάει ὅλο του τὸ αἷμα. Ἕνας ἀκόμα σκοτώνεται. Ἡ ἴδια νύχτα σκεπάζει τὰ μάτια, τὸ ἴδιο μαῦρο χέρι τοῦ θανάτου ἀγγίζει τὸ κορμί, στὸ μάγουλο σέρνεται κόκκινο τὸ αἷμα. Κι' εἶναι κάτι σὰν μέθη καὶ σὰν τρέλλα. Τὸ αἷμα ξυπνάει στὸν καθένα τὰ ἄγρια ἔνστικτα, ὁ τρόμος τοῦ θανάτου μιὰ πρωτόγονη ὁρμή. Ὑψώνουμε φοβερὲς κραυγὲς «Ἀέρα. Ἀέρα» ποὺ εἶναι σὰ νὰ διασχίζουν ὁλόκληρη τὴ γῆ, τὶς ἀπέραντες θάλασσες καὶ νὰ φτάνουν ὣς τὸν οὐρανό. Ὅλο γίνουνται πιὸ δυνατές, πιὸ ἄγριες, πνίγουν κάθε θόρυβο, φέρνουν τὸν τρόμο ὣς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς. ὅπως ὅλοι ὁρμοῦμε σὰν τρελλοὶ πάνου στὸ θάνατο. Σφίγγουν τὸ ὅπλο τὰ χέρια, λάμπουν οἱ λόγχες, τρίζουν τὰ δόντια νὰ σπάσουν, τεντώνεται σὰ χορδὴ τὸ κορμί, τρέχουμε, σὰ νὰ εἰρωνευόμαστε τὸ θάνατο. ποονωροῦμε σὰν τὴ θύελλα, δὲν ὑπάρχουν ἐμπόδια. τὰ μάτια ἄγρια, θολά, τυφλά, τὸ αἷμα μεθυσμένο στὶς φλέβες, τὰ πόδια πατοῦν τοὺς σκοτωμένους, ἀνεβαίνουμε. Οἱ ἄλλοι φεύγουν, ἀφίνουν τὰ ὅπλα. πετοῦν ὅτι τοὺς βαραίνει, γιὰ νὰ κρυφτοῦν στὸ σκοτάδι ποὺ ἔογεται. Ἡ μάχη τελειώνει. Πέφτει παντοῦ μιὰ βαρειὰ σιωπή.

* * *

Πάνου ἀπ' τὰ κεφάλια μας μεγάλοι βράγοι. ὅπου στέκουνται οἱ σκοποὶ καὶ φυλάγουν μέσα στὴ νύχτα. Δίπλα τους οἱ σκοτωμένοι ποὺ τοὺς σκέπασε τὸ σκοτάδι ἀκίνητοι μέσα στὸ δικό τους θάνατο πάνου στοὺς ἄγριους βράγους. Κανεὶς δὲ ἠπορεῖ νὰ πιστέψει ὅτι σκαφάλωσαν ἄνθρωποι σ' αὐτοὺς τοὺς γιγάντιους πέτοινους ὄγκους καὶ μαζί τους ἀνέβηκε ὁ θάνατος. Τὰ φανωμένα καοφιὰ ἀπ' τὰ παπούτσια γλυστροῦν μόλις τὸ πόδι κάνει ἕνα βῆμα.

Κάποιος λένει στὸ σύντροφό του: «Πᾶμε μαζί. Φοβᾶσαι τοὺς σκοτωμένους. Μοῦ φαίνεται πὼς οἱ σκιές τους κυκλοφοροῦν ἀνάμεσά μας, κούβουνται στὸ σκοτάδι καὶ κατρομίονται τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ ἀέρας τρέμει ν' ἀγγίξει τὰ πτώματα». Ὁ ἄλλος σωπαίνει. Ἔπειτα λένει πολὺ σιγά: «Θὰ ἔποεπε κάθε πεθαμένος νὰ γίνεται στὸν οὐρανὸ ἕνα ἄστρο». Κάθε μόριο τῆς νύχτας κούβει μέσα του τὸ θάνατο καὶ τὸν τρόμο. Βοένει σὰν πάνου στὰ κοιμισμένα πρόσωπα, στὰ κουρασμένα σώματα ποὺ εἶναι σὰν παρολυμένα ἀπ' τὴν ἐξάντληση. στὰ ἄνουμνα γέρια ποὺ κρατοῦν σφιντὰ τὸ ὅπλο. Ξαναλένει στὸ σύντροφό του: «Μέσα στὸ αἷμα μας ὑπάρχει ἀπολιθωμένος ὁ τρόμος γιατὶ εἴμαστε ἄνθρωποι. Ἔτσι ὅλοι οἱ ἥρωες εἶναι φανταστικοί. Γίνεται ἥρωας γιατὶ δὲ θέλεις νὰ πεθάνεις. Κάποτε ἕνας τοελλὸς σ' ἕνα ἄσυλο ἔφκειανε ὅλη τὴ μέρα ἥρωες ἀπὸ χαρτόνι κι' ὅταν ἐνόγοταν ἡ νύχτα τοὺς πετοῦσε στὸ δρόμο σὰν ἕνα πρᾶγμα ἀνωφελο. Οἱ ἀλήθινοὶ ἥρωες ἔνουν μέσα τους τὸ κενὸ τοῦ κόσμου καὶ θέλουν νὰ μιλήσουν μὲ τὰ ἄνθη, τὰ πουλιά, τοὺς ἀγνέλους». Ὁ ἄλλος δὲν ἀπαντάει.

Οἱ στρατιῶτες ἀνάβουν μεγάλες φωτιὲς κάτου ἀπ' τοὺς βράχους κ' εἶναι σὰ νὰ σχηματίζουνται γύρω μου οἱ πολιτεῖες τῶν νεκρῶν κι' οἱ πολιτεῖες ἐκείνων ποὺ περιμένουν τὸ θάνατο. Φαίνουνται μερικὰ πτώματα. Ὁ θάνατος παραμόρφωσε τὰ πρόσωπα ἄφησε ἀνοιχτὰ τὰ μάτια, τὰ σώματα σὲ μιὰ στάση ἀπίθανη μέσα στὴ λάσπη κάτου ἀπ' τὰ λίγα ἀκρωτηριασμένα δέντρα. Τὸ σκοτάδι ξεσκέπασε γιὰ μιὰ στιγμὴ τοὺς πεθαμένους. Δὲν εἶναι γυμνοὶ οἱ νεκροί. Οἱ ζωντανοὶ εἶναι γυμνοί.

Ὁλόγυρα στὰ μεγάλα γιονισμένα βουνὰ λάμπουν ἀμέτρητες φωτιὲς σὰ νὰ ὑπάρνουν τεράστιες πολιτεῖες, ἀλλόκοτες πολιτεῖες φωτεινὲς ποὺ δὲν ξαίρει κανεὶς πῶς ὑψώθηκαν γιὰ μιὰ νύντα καὶ τὸ πρωῖ θὰ ἐξαφανιστοῦν σὰ νὰ εἶναι ὁράματα ποὺ πεονοῦν μέσα στὰ κουρασμένα μάτια μας. Μακρυά, πολὺ μακρυά, οἱ πραγματικὲς πολιτεῖες θὰ κοιμοῦνται κάτου ἀπὸ ἐφιαλτικὰ ὄνειρα καὶ κάποια σώματα θὰ ἑνώνουνται γυμνά, γεμᾶτα ἀνωνία, γωοὶς ἀναπνοή, γωοὶς σκέψη, τυφλὰ ἀνικανοποίητα.

Κάποιος λέγει: «Ἡ βροχὴ ποτίζει τὸ σῶμα μου. Νοιώθω μέσα στὴ λάσπη πανωμένα τὰ πόδια μου. Ξαίρω θὰ μοῦ τὰ κόψουν καὶ θὰ γυοίζω στοὺς δρόμους μὲ δυὸ ξύλινα πόδια». Σὲ ποιὸν μιλάει. Ὅλοι νόρω του τὸν ἀκοῦν, ὅιως κανεὶς δὲν ἀποκρίνεται. Μήπως πιὰ μποροῦμε νὰ μιλᾶμε μονάνα μὲ τὰ φαντάσματα. μὲ τὶς μάσκες ποὺ φοροῦν οἱ ἄνθωοποι κι' ὄνι μὲ τοὺς ἀνθωόπους! Τ

Ἡ ἐκπαιδευτική μας σελίδα

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΔΕΝ ΠΑΙΖΕΙ!

Τῆς Ρόζας ΙΜΒΡΙΩΤΗ

Αὐτὸ εἶναι τὸ δρᾶμα τοῦ σημερινοῦ Δασκάλου. Καὶ τὸ μεγάλο σύγχρονο πρόβλημα τῆς σημερινῆς σχολικῆς πράξης.

Πρόβλημα, ποὺ ἂν δὲν ἔχει τὴν παιδαγωγικὴ εὐστροφία ὁ Δάσκαλος νὰ τὸ ἀντικρύσει σωστά, ὁδηγάει καὶ τὸν ἴδιο σὲ ἀδιέξοδο καὶ τὴν παιδικὴ ψυχὴ πληγώνει ἀνεπανόρθωτα.

Τὰ παιδιὰ τοῦτα δὲν εἶναι τὰ παιδιὰ ποὺ γνωρίσαμε πρὶν 4 χρόνια. Τὰ μάτια ποὺ κοιτάζουν τὸ Δάσκαλο πάνω στὴν ἕδρα ἔχουν νέα, δικά τους πιά, ἀξιολογικὰ κριτήρια, ποὺ τ' ἀπόχτησαν μὲ τὴν πεῖρα τους. Οἱ σκέψεις, ποὺ ἀναδεύονται μέσα τους, δὲν εἶναι πιὰ οἱ ἤρεμες ἀνησυχίες μήπως ξεχάσουν τοῦτη τὴν ἐξαίρεση τοῦ συνταχτικοῦ κανόνα ἢ τοῦτη τὴν ἐξίσωση, μὰ μιὰν ἀνήσυχη ἐπιφυλακὴ γιὰ τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια ποὺ ἔχουν μέσα στὴν ψυχή τους, καὶ ποὺ νομίζουν πὼς κιντυνεύουν. Καὶ τὸ κορμί, ποὺ κάθεται ἀδέξια αὐτὴ τὴ στιγμὴ μέσα στὸ θρανίο, εἶναι κεῖνο ποὺ τέσσερα χρόνια ξαπλωνόταν κατάχαμα, στὸ πρόχωμα, μέρες καὶ νύχτες μέσα στὰ χιόνια καὶ τὶς βροχὲς καὶ τὸ λιοπύρι νηστικό, γιὰ νὰ διώξει τὸν καταχτητή, νὰ γράψει ἕνα σύνθημα, νὰ μοιράσει τὴ συνωμοτικὴ ἐφημεριδούλα, νὰ κερδίσει τὴ χιλιάκριβη τὴ λευτεριά.

Δὲ χωράει πιὰ τοῦτο τὸ κορμὶ στὸ παλιὸ θρανίο κι' οὔτε ἡ ἀντάρτισα ψυχὴ του μέσα στὴν παλιὰ τάξη. Εἶναι τὰ παιδιὰ ποὺ ἔπαιξαν μὲ τὸ θάνατο τὴ ζωή τους 1460 μέρες ἢ καλύτερα 35.040 ὧρες.

Αὐτὴ εἶναι ἡ τραγική, μὰ μαζὶ κι' ὡραία σχολικὴ πραγματικότητα.

Στὸ πρῶτο θρανίο τῆς ΣΤ΄ τάξης τοῦ Δημοτικοῦ κάθεται περήφανος γιὰ τὴν ἱστορία του ὁ Κῶστος—καὶ τὸν θαυμάζουνε ὅλα τὰ παιδιὰ— ποὺ μὲ τὸ ὁπλοπολυβόλο του ἔσωσε ὁλόκληρη τὴ συνοικία του, ὅταν πῆγαν νὰ πάρουν τοὺς πατεράδες τους καὶ τ' ἀδέρφια τους οἱ Γερμανοί. Ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας, ὥσπου νὰ φτάσουν οἱ δυνάμεις ἀντίστασης, κράτησε μόνος τὶς ὀρδές.

Στὸ δεύτερο θρανίο τῆς Ε΄ τάξης τοῦ Δημοτικοῦ κάθεται ἡ Λενιὼ ποὺ μὲ τὴν παρέα της, ὅταν ὁ Ποῦλος, σὲ μιὰ στιγμὴ ἀνάστησε τὴ νύχτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου της σφάζοντας μόνος 67 ἄτομα, τοὺς γειτόνους της, θῦβκε καὶ πρόταξε στὸν αἱματοβαμμένο προδότη τὸ μικρό της κορμάκι.

Στὸ τελευταῖο θρανίο κάθεται ἡ Καραγκουνοπούλα ποὺ βίγλιζε ἐφιππη στὸ καραούλι.

Λιένηηηη!.. Ὠρὴ Λιέν.... Λύκοι στὰ πρόβατα!

Κι' ἡ Λιένη ἔγνεφε ἀπὸ μακρυά, πὼς ἔρχεται φάλαγγα γερμανική, καὶ κρύβονταν οἱ ἐφοδιοπομπὲς ποὺ περνοῦσαν γιὰ νὰ πᾶνε στὰ στρατεύματα ἀντίστασης πολεμοφόδια καὶ τροφές.

Στὴν 1η τάξη τοῦ Γυμνασίου, στὸ πρῶτο θρανίο, κάθεται ἡ Νέα Γενιὰ μέσα στὰ 4 χρόνια. Ὡρίμασε ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ μέσα στὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς. Ἔζησαν τὰ παιδιὰ τὴ στέρηση, τὸν τρόμο, τὴν ἀδικία, τὸ μίσος, τὴν ἴδια τὴν Ἱστορία, ὄχι πιὰ μὲ τὰ μάτια τοῦ Σχολείου ἢ τῶν Γονιῶν τους παρὰ μὲ τὰ μάτια τὰ δικά τους, μάλιστα τὴν ἔγραψαν μὲ τὸ αἷμα τους.

Γι' αὐτὸ χρειάζεται προσοχὴ καὶ σύνεση νὰ μὴ ρθοῦμε σὲ ἀντίθεση μ' ὅλο τοῦτο τὸ βίωμα καὶ τὸ ἀντίκρυσμα τῆς ἀλήθειας.

Ἀλλιῶς θὰ πάθουμε ὅ,τι ἔπαθε ὁ Γυμνασιάρχης ἑνὸς Γυμνασίου ποὺ ὅλοι οἱ μαθητὲς ἀγωνίσα ἐδῶ γιὰ νὰ σᾶς ζητήσω ἀπὸ μέρος ὅλων τῶν κοριτσιῶν ὅπλα.

Καὶ γυρίζοντας τὰ βαθιά, πονεμένα, φωτερά, γαλάζια μάτια της στὴν Ἄγγλο ἀντιπρόσωπο εἶπε:

—Σᾶς ζητοῦμε ὅπλα!...

Μὰ ὑπάρχουν κι' οἱ ἄδειες θέσεις στὰ θρανία. Ἐδῶ καθόταν ἡ Καλλιοπίτσα ποὺ στὶς ἐκκαθαριστικὲς ἐπιχειρήσεις τῆς Ἐλασσώνας παρακολουθοῦσε τὶς κινήσεις τῶν Γερμανῶν καὶ τὶς πρόδινε μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα παιδιὰ στοὺς ἀντάρτες. Τὴν ἔπισαν οἱ Γερμανοί, κι' ἀφοῦ τὴν βασάνισαν ἄγρια γιὰ νὰ μαρτυρήσει, ἔπειτα τὴν ἔσφαξαν. Ἀκόμα τὰ παιδιὰ ἀκοῦνε τὴ φωνή της:

—Πεθαίνω γιὰ τὴν Πατρίδα!

Κι' ἐδῶ καθόταν ὁ Κώστας, πού, ἐνῶ τοῦ περνοῦσαν τὴ θηλιὰ οἱ Γερμανοὶ γιὰ νὰ τὸν κρεμάσουν, φώναξε στοὺς συμμαθητές του:

«Ἀδέρφια, μὲ σέρνουν στὴν κρεμάλα, γιατὶ πάλαψα γιὰ τὴ λευτεριά! Γιατὶ δὲ δέχτηκα νὰ κάνω προδοτικὴ δήλωση».

Κι' οἱ θέσεις αὐτὲς οἱ ἄδειες εἶναι τὸ προσάναμμα στὴ φωτιὰ ποὺ καίει μέσα στὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν.

Κι' εἶναι τουλάχιστο 450 χιλιάδες ψυχὲς παιδιῶν ποὺ μουρμουρίζουν κι' ἀφουγκράζονται καὶ περιμένουν τὴ δικαίωση τούτου τοῦ ἀγῶνα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα. Ἄλματα ἔχει κάνει ἡ Νέα Γενιὰ μέσα στὰ 4 χρόνια. Ὡρίμασε ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ μέσα στὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς. Ἔζησαν τὰ παιδιὰ τὴ στέρηση, τὸν τρόμο, τὴν ἀδικία, τὸ μίσος, τὴν ἴδια τὴν Ἱστορία, ὄχι πιὰ μὲ τὰ μάτια τοῦ Σχολείου ἢ τῶν Γονιῶν τους παρὰ μὲ τὰ μάτια τὰ δικά τους, μάλιστα τὴν ἔγραψαν μὲ τὸ αἷμα τους.

Γι' αὐτὸ χρειάζεται προσοχὴ καὶ σύνεση νὰ μὴ ρθοῦμε σὲ ἀντίθεση μ' ὅλο τοῦτο τὸ βίωμα καὶ τὸ ἀντίκρυσμα τῆς ἀλήθειας.

Ἀλλιῶς θὰ πάθουμε ὅ,τι ἔπαθε ὁ Γυμνασιάρχης ἑνὸς Γυμνασίου ποὺ ὅλοι οἱ μαθητὲς ἀγωνίστηκαν γιὰ τὴ λευτεριὰ κι' εἶχαν καὶ θύματα.

—Ὑπάρχουν δυστυχῶς Καθηγηταὶ ἐπιλήσμονες τῶν καθηκόντων τῶν... ἔλεγε ὁ κ. Γυμνασιάρχης... καὶ ἐννοοῦσε τοὺς Καθηγητὲς ποὺ ἀγωνιστήκανε τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα.

Τὸν διέκοψε ὅμως πεισμωμένα κι' ἀπειλητικὰ τὸ καλύτερο παιδὶ τῆς τάξης ποὺ εἶχε φυλακιστεῖ δυὸ φορές:

—Τί ἐννοεῖτε κ. Γυμνασιάρχα; Μήπως τὸν ἑαυτό σας;

Κι' ἄρχισε ὅλη ἡ τάξη μαζί:

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη...

Κι' ὅταν διδάχτηκαν ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ τῆς 'Ἱστορίας οἱ «ἀρματολοὶ καὶ κλέφτες» ποὺ ἀποτέλεσαν τὸν πυρῆνα τοῦ μάχιμου στρατοῦ τῆς Ἑλλ. Ἐπανάστασης τότε σηκώθηκε ὁλόκληρη ἡ τάξη στὸ πόδι:

Ζήτω οἱ ἀντάρτες μας... Μὲ τὸ τουφέκι μου στὸν ὦμο, τραγουδάει ὅλη ἡ τάξη.

Μὰ πιὸ καλὰ ἀπὸ ὅλα δείχνει τὸ βάθος καὶ τὸν ψυχικὸ παλμὸ καὶ τὴν ὡρίμανση τῶν παιδιῶν καὶ τὶς ἀνησυχίες τους ἡ Ποπούλα.

Κοριτσάκι 9 χρόνων, κόρη γιατροῦ, ποὺ πηγαίνει στὴ Β΄ τοῦ Δημοτικοῦ.

—Ἔ, Ποπούλα, λέει ὁ πατέρας τὸ μεσημέρι, τὸ διάβασες τὸ βιβλίο σου;

—Ἔκανες λάθος πατερούλη. Αὐτὸ τὸ βιβλίο δὲν ἔλαι γιὰ μᾶς εἶναι γιὰ μωρά... Αὐτὸ τὸ βιβλίο δὲν ξέρει οὔτε γιὰ Ἰταλούς, οὔτε γιὰ Γερμανούς, οὔτε χωνί, οὔτε παιδιὰ τοῦ ἀγῶνα, οὔτε συνθήματα. Αὐτὸ, λέει, πὼς ζεῖ ὁ Μεταξᾶς. Οὔτε γιὰ τὶς νίκες μας λέει, οὔτε γιὰ τοὺς νεκρούς! Μούφερες, πατερούλη, ἕνα βιβλίο ποὺ τὰ παιδιὰ παίζουνε κοῦκλες καὶ λένε μωρουδιακὰ τραγούδια. Οὔτε ἕνα τραγούδι ἀπὸ τοῦτα ποὺ τραγουδᾶμε. Ἄϊντε, δὲ θὰ τὸ διαβάσω, τὸ βαρυέμαι.

Ὁ πατέρας ἔμεινε βουβός...

Ἡ Ποπούλα εἶχε δίκιο.

Εἶναι ἀλήθεια... Τὰ παιδία δὲν παίζει... Εἶναι ὅμως τρανικὸ ποὺ τὴν ἀλήθεια αὐτὴ δὲν τὴν βλέπουμε ἐμεῖς οἱ μεγάλοι.

τῶν παιδιῶν ποὺ νειρεύουνται κοντὰ στοὺς ἀγγέλους. Καποιοι ἴσως νὰ μιλοῦν χωρὶς νὰ τοὺς βλέπει κανείς, χωρὶς νὰ τοὺς ἀκούει κανεὶς μὲ τὶς γυναῖκες ποὺ ἔμειναν μακρυά, πολὺ μακρυά, ἀνάμεσα στοὺς κίτρινους κάμπους τοῦ φθινόπωρου μὲ τὸν ἥλιο πεθαμένο μέσα στὰ σκοτεινὰ φορέματα, νὰ μιλᾶν μὲ τὰ πράγματα ποὺ περιμένουν λυπημένα στὶς κλειστὲς κάμαρες κάποιου σπιτιοῦ ξεχασμένου στὴ γαλήνη, μ' ἕνα πουλί, μ' ἕνα δέντρο, μ' ἕναν ἀγαπημένο ἄνθρωπο ποὺ τὸν θυμοῦνται καὶ τὸν ἀνασταίνουν δίπλα τους μὲ ἀντικείμενα γεμᾶτα σιωπὴ ποὺ μεῖναν σὰν ζωντανὰ μέσα στὰ χέρια τους.

Μιὰ φωνὴ ἀκούγεται νὰ σχίζει τὴ σιωπή: «Πῶς νὰ βαδίσω μέσα σ' αὐτὸ τὸ σκοτάδι. Δὲ βλέπω τίποτα. Θὰ πατήσω τοὺς σκοτωμένους. Σὲ κάθε βῆμα μου μπροστὰ κι' ἕνα πτῶμα».

Ἡ νύχτα προχωρεῖ βαρειά, καταθλιπτική, βρεμένη, μ' ἕνα πρόσωπο ποὺ κάθε στιγμὴ γίνεται πιὸ τραγικό. Ὁ ὕπνος παραλύει τὸ κορμὶ ποὺ ἔχει ποτιστεῖ ἀπ' τὴ βροχὴ καὶ τρέμει. "Ὁλοι κοιμοῦνται μ' ἀνοιχτὰ τὰ μάτια. Μέσα στὴ σιωπὴ τοῦ θανάτου βρέχει ἀδιάκοπα. Ὁ καθένας εἶναι σὰν πεθαμένος μέσα στὸν ἑαυτό του.

('Ἀπόσπασμα ἀπ' τὸ βιβλίο γιὰ τὸν πόλεμο τῆς 'Ἀλβανίας «Ἄνθρωποι τοῦ μύθου» ποὺ θὰ κυκλοφορήσει ἀπ' τὸν ἐκδοτικὸ Οἶκο Σαλίβερου καὶ ποὺ στὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς σταλθῆκε ἀπ' τὸ Ι. Δ. Ε. Α. στὴ Σουηδία, ὅπου ὁ ἐκδοτικὸς Οἶκος τῆς Στοκχόλμης Α. Β. Ljus Förlag ἀνάλαβε νὰ τὸ κυκλοφορήσει στὸ ἐξωτερικό).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

ΘΑ ΣΤΑΛΟΥΝ ΤΑ 4ΑΥΓΟΥΣΤΙΑΝΑ;

Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας θέλει νὰ στείλει βιβλία διδακτικὰ στὰ Δωδεκάνησα καὶ θὰ βιαστεῖ νὰ δωρεάν. Μόνη δυσκολία, βρίσκει γιὰ τὴ μεταφορά τους.

Μονάχα αὐτὴ ἡ δυσκολία ὑπάρχει; Ἐμεῖς βλέπουμε μιὰν ἄλλη πολὺ πιὸ οὐσιαστική.

Θὰ στείλουμε τὰ 4αὐγουστιανὰ βιβλία;

Οἱ Δωδεκανήσιοι ἀγωνίστηκαν ἡρωϊκὰ γιὰ ν' ἀποσείσουν τὸ φασισμό. Μὲ χίλια μαρτύρια ἀναζητοῦσαν κι' ἔπαιρναν ἄλλοτε ἀπὸ τὴ μητέρα Ἑλλάδα ὅλα τὰ φιλελεύθερα βιβλία καὶ τὰ πήγαιναν στὰ μαρτυρικὰ νησιά. Ἡ ἐπιλογὴ ἦταν προσεχτική. Καὶ τὸ κριτήριο ἀναπτυγμένο.

Τί θὰ στείλουμε λοιπὸν τώρα; Τὰ βιβλία ποὺ καὶ στὴν οὐσία καὶ στὸ τυπικὸ εἶναι ἀλλοιωμένα ἐγκληματικά; Ποὺ θαυμάζουν τὸ Μεταξᾶ; Δίνουμε ἐξετάσεις σὰν κράτος σ' ἕνα πολυβασανισμένο καὶ ἐξελιγμένο λαό. Δὲ μπορεῖ τὰ βιβλία τοῦ Μουσσολίνι νὰ τὰ διαδεχτοῦν τὰ βιβλία τοῦ Μεταξᾶ.

Οἱ Δωδεκανήσιοι εἶναι φυσικὸ νὰ περιμένουν ἀπὸ τὴ μητέρα Ἑλλάδα πνοὴ δροσιᾶς καὶ λευτεριᾶς.

ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ

Ὁ κ. ὑπουργὸς τῆς Παιδείας συζητεῖ μὲ τὸ Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο τὸ πρόβλημα τῆς ὕλης καὶ τῶν μαθημάτων.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ κάνουμε μιὰ πρόταση, εὐχὴ πολλῶν γονέων καὶ μαθητῶν.

Ὅλα τὰ παιδιὰ ἔχασαν 4 χρόνια σπουδές. Κι' οἱ ἐφηβοι τῶν 14 καὶ 16 χρόνων εἶναι σήμερα 18 καὶ 20. Πρέπει ὅσο μπορεῖ πιὸ γρήγορα νὰ τελειώσουν τὸ σχολεῖο γιὰ νὰ δουλέψουν.

Μιὰ σύμπτυξη λοιπὸν τῶν 4 χρόνων σπουδῶν σὲ 2 θὰ ἔδινε λύση λογική καὶ πρακτική.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟ

Γ. Λαμπρινοῦ: «Μορφὲς τοῦ Εἰκοσιένα». Τρίτη ἔκδοση ('Ὁ Ρήγας), 1945.

Σὰν τέλειωσα τὸ ξαναδιάβασμα τοῦ βιβλίου, ὑψώθηκαν μέσα μου τὰ λόγια τοῦ Γκαίτε: «Πάνω στὴν ἱστορία δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει γνώμη παρὰ μόνο ὅποιος ἔζησε ζωντανὴ μέσα του τὴν ἱστορία» ποὺ τὰ ἔγραψα στὸ βιβλίο τοῦ Λαμπρινοῦ, σὰν ἔπαθλο τοῦ συγγραφέα ποὺ τὰ πραγματοποίησε καὶ σὰ ξορκισμὸ γιὰ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς καθέδρας, ποὺ ξένοι πρὸς τὴ ζωή, ἀντίμαχοι τῆς προοδευτικῆς δύναμης, ποὺ δημιουργεῖ ἱστορία καὶ ἐξασφαλίζει τὸ προχώρημά της, ἀντιδραστικοὶ καὶ ἀκριτοι, θολώνουν τὶς ἱστορικὲς πηγές, παραμορφώνοντας πρόσωπα καὶ κείμενα καὶ γεγονότα.

Οἱ ἱστορικοὶ πραγματικὰ τοῦ λογιωτατισμοῦ, ἐξαλλοι μεγαλοϊδεάτες, ἔπνιξαν τὴν παράδοση τοῦ Εἰκοσιένα καὶ μᾶς τὸ παράδωσαν χωρὶς βάση, χωρὶς λαϊκὴ ἐξόρμηση, χωρὶς λαϊκοὺς πρωτοπόρους, χωρὶς δημοκρατικὰ αἰτήματα, χωρὶς πλατύτερους ἀναγεννητικοὺς σκοπούς, ἕνα θαῦμα μεσ' ἀπὸ σύννεφα θαυμασμοῦ, παρερμηνείας καὶ ἀκρισίας. Ἀπὸ μιὰ πλευρὰ οἱ ἐργασίες τοῦ Κοβάτου, ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ ἔρευνες τοῦ Ζέβγου ἀνοιξαν νέους δρόμους στὴ μελέτη καὶ κατανόηση τοῦ Ἀγώνα, σὰν πλατιᾶς ἐθνικολαϊκῆς ἀπελευθερωτικῆς ἐπανάστασης, μὲ τὴ συμμετοχὴ ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ μὲ πρωτοπορία τῆς λαϊκῆς μάζας, ποὺ ζητοῦσε λευτεριά, προκοπὴ καὶ καλλιτέρεψη βιοτικὴ καὶ κοινωνική. Ὁ ἱστορικὸς τῆς ρόλος εἶχε πλατύτερο ἐθνικοκοινωνικὸ καταλογισμὸ κι' ἀπ' αὐτὸν ξεπήδηξε ἡ ἡρωϊκὴ γενιὰ ποὺ κράτησε ὀχτὼ ὁλάκερα χρόνια τὸν ἐπαναστατικὸ πόλεμο καὶ ἐπιβλήθηκε νικηφόρα μὲ τοὺς ἡρωϊσμούς, τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὸ δημιουργικὸ δυναμισμό της.

Ὑπογράμμισα τὸν ἀφορισμὸ τοῦ Γκαίτε γιὰ κεῖνον ποὺ ἔχει ζήσει ζωντανὴ τὴν ἱστορία καὶ μέσ' ἀπ' τὸ γύρισμα καὶ τὴν ἐπαναλήψή της τὴν ἐρμηνεύει, φωτίζοντάς την μὲ τὸ φῶς καὶ τὰ κριτήρια καὶ τὰ ὁρμήματα τῆς κοινωνικῆς πρωτοπορίας. Φιλικὸς κι' ἀγωνιστὴς τοῦ λαοῦ ὁ Λαμπρινός, ὁδηγούμενος ἀπ' τὸ βίωμα καὶ τὴν ψυχικὴ ἐμπειρία, ξανάνοιξε τὸ χορταριασμένο τάφο, τοῦ Εἰκοσιένα, κι' ἀνάσυρε ἀπὸ κεῖ μέσα γνήσιες, πλέριες, ζωντανὲς τὶς ἀδικημένες μορφὲς καὶ τὶς ἀναστύλωσε στὸ βάθρο τῆς ἀγωνιστικῆς ἀνάτασης τοῦ καιροῦ μας, καὶ τοὺς ἔδωσε θέση πολὺ τιμητικὴ ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους πολέμαρχους τῆς ἐπανάστασης, ποὺ μόνοι τους ὡς τώρα κρατοῦσαν τὸν ἱστορικό της χῶρο καὶ σκέπαζαν μὲ τὴν αἴγλη τους τοὺς ἄσημους λαϊκοὺς πρωταγωνιστές, ποὺ κίνησαν κι' ἔθρεψαν τὸν Ἀγώνα.

Τὸ βιβλίο τοῦ Λαμπρινοῦ εἶναι γέννημα τῆς ἱστορικῆς ἀνάπλασης, τοῦ νόμου αὐτοῦ τῆς πνευματικῆς δημιουργίας, ποὺ λειτουργεῖ καὶ ὑπάρχει μόνο γιὰ τοὺς λαϊκοὺς ἀγωνιστές, ὅπως ὁ συγγραφέας γι' αὐτὸ ἔχει φῶς καὶ ζωὴ μέσα στὶς σελίδες του καὶ κατάφερε νὰ σκορπίσει φῶς καὶ ζωὴ στὸν σύγχρονο ἀγώνα τῆς ἐποχῆς μας καὶ τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ τρίτη ἔκδοση εἶναι συμπληρωμένη κι' ἀποκαταστημένη. Ἀγωνιστικὸ βιβλίο ἦταν φυσικὸ νἄχει καὶ τὶς ἀγωνιστικές του περιπέτειες ἀπ' τὴν πολύχρονη δικτατορία. Κατακρατήθηκε, ἐμποδίστηκε, ψαλλιδίστηκε, κατασχέθηκε, ὡστόσο μίλησε στὸ λαὸ χωρὶς νὰ πνιγεῖ ἡ φωνή του ἀπ' τὴ θεοκατάρατη πνευματικὴ καραντίνα, ποὺ κυνήγησε καὶ στόμωσε τὴν ἑλληνικὴ σκέψη ὀχτὼ χρόνια μὲ ὄργανα τοὺς γνωστοὺς πνευματικοὺς γιανιτσάρους. Μὰ τὰ ἐμπόδια, ἔφεραν καὶ τὸ καλό τους. Ἡ μορφὴ σειρᾶς ἀπὸ μονογραφίες χάρισε στὸ βιβλίο ἔξαρση καὶ ζωντάνια καὶ τὄφερε πιὸ κοντὰ στὸν ἀγώνα καὶ στοὺς ἀγωνιστὲς τοῦ καιροῦ μας. Γιατὶ στὴ βιογραφία καὶ στὴν προσωπογραφία ὑπάρχει τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἡ μορφή, ἡ περιπέτεια, ἡ λεπτομέρεια, ἡ μοῖρα κι' αὐτὰ δὲν τὰ δίνουν οἱ συνθετικὲς ἐργασίες μὲ τὴν ἑρμηνευτική τους ἀφαίρεση.

Ὁ δυναμικὸς λαϊκισμὸς τοῦ Εἰκοσιένα καθὼς καὶ ἡ δημοκρατική του ἐξόρμηση, φωτίζεται καθαρὰ μέσ' ἀπ' τὶς μορφές, ποὺ ἔγιναν οἱ φορεῖς καὶ οἱ συντελεστές του. Καὶ κάτι ἄλλο. Μὲ τὴ βιογραφικὴ μονογραφία ἔφτασε τὸ βιβλίο τὸν πλέριο λογοτεχνικό του τύπο, συνεπῶς ἔγινε πιὸ λαϊκὸ στὸ χαρακτῆρα του. Ὁ Λαμπρινὸς γράφει δυνατά, ὅπως σκέφτεται δυνατὰ καὶ κρίνει φωτεινὰ μ' ἀντικειμενικὸ πνεῦμα. Καὶ τὰ κριτήριά του εἶναι συγχρονισμένα, διαλεχτικά, κι' ὁ χειρισμός τους δὲν γίνεται ποτὲ καὶ πουθενὰ μονόπλευρος. Ἡ λογοτεχνικὴ μορφὴ τοῦ βιβλίου, καθὼς πραγματώνεται στὸ ὕφος, στὴ γλῶσσα, στὴν ἐκφραστική, παρουσιάζει ἕνα προσωπικὸ δυναμισμό, ποὺ προδίνει τὴ βαθιὰ ἐπαφὴ τοῦ συγγραφέα μὲ τὸ θέμα του, τὴν ἀγωνιστική του συνένωση μὲ τὰ πρόσωπα, ποὺ σκιαγραφεῖ. Γι' αὐτὸ ὁ ἀγώνας καὶ ἡ μοῖρα τους παίρνει τὴν πιὸ δραματική της ἔκφραση. Οἱ παραγνωρισμένοι αὐτοὶ πρόδρομοι ἔχουν τὸ ἴδιο τέλος καὶ τὸ ἴδιο ξεκίνημα. "Ὁλοι τους φωτοβολοῦν σὲ μιὰ λαμπρὴ δράση, μετεωρίζονται κι' ὕστερα πέφτουν καὶ χάνονται στὸ ἴδιο βάραθρο ποὺ ἀποσυνθέτει καὶ τρώει ὅλες τὶς ἀκαθοδήγητες λαϊκιστικὲς δυνάμεις τοῦ Εἰκοσιένα, ὡσπὸ τὸ παραπλανάει καὶ τὸ ἴδιο σὰν ἐπανάσταση καὶ τὸ ὁδηγεῖ στοὺς πιὸ ἀντιλαϊκοὺς δρόμους, κουρασμένο, κουρελιασμένο, περιφρονημένο καὶ συχνὰ ὑβρισμένο, στὴ διάθεση τοῦ κοτζαμπασισμοῦ.

Ἀπ' τὸν κύκλο τῶν Φιλικῶν ἡ πινακοθήκη τοῦ Λαμπρινοῦ μᾶς παρουσιάζει τὰ πορτραῖτα τοῦ Σκουφᾶ, Ξάνθου, Ἀναγνωστοπούλου, Τσακάλωφ, τοῦ Παπαφλέσσα, τοῦ Περραιβοῦ, στὸν κύκλο τῶν λαϊκῶν πρωταγωνιστῶν ἔχουμε τὶς λαμπρὲς μορφὲς τοῦ Οἰκονόμου, τοῦ Λογοθέτη, τοῦ Καρατζᾶ, τοῦ Μελέτη Βασιλείου. Ἀστερισμὸς ἀπὸ εὐγενικὲς μορφὲς τοῦ λαοῦ, ἀνυψωμένες, ἡρωϊκές, ποὺ πέφτουν ὅλες ἀφοῦ ἄνοιξαν τοὺς δρόμους τους. Ἀπὸ ἄποψη μεθοδικὴ τὸ πιὸ πετυχημένο πορτραῖτο εἶναι τοῦ Περραιβοῦ, ὡς ἕνα βαθμὸ καὶ τοῦ Σκουφᾶ. Ἀπὸ ἄποψη κριτικῆς διείδυσης τὸ πορτραῖτο τοῦ Οἰκονόμου, ποὺ ὁ Λαμπρινὸς τὸν ἔχει θαρρεῖς, θγάλει ἀπ' τὴν ψυχή του. Κάποια χαλαρότητα παρουσιάζει ὁ Λογοθέτης. Βιαστικὰ κοιταγμένος ὁ Μελέτης Βασιλείου. "Ὁλοι ὅμως καλὰ τοποθετημένοι καὶ καλὰ ζωγραφισμένοι. Ἀνάμεσά τους ἔχουν πολλὰ κοινὰ γνωρίσματα καὶ ὁ συγγραφέας τοὺς παραλληλίζει ἢ τοὺς ξεχωρίζει στὶς ἀντιθέσεις τους. Αὐτὸ ὅμως δὲν φτάνει. Ἡ κλωστὴ ποὺ δένει τὶς μορφὲς αὐτὲς καὶ ποὺ τὴν παρακολουθεῖ κανεὶς σ' ὅλη τὴ διαδρομὴ τοῦ ἔργου, ἔπρεπε νὰ γυρίσει, νὰ δεθεῖ καὶ νὰ κλείσει σὲ κύκλο. Βλέπω μάλιστα δυὸ κύκλους: τὸν πολιτικὸ μὲ τοὺς Φιλικοὺς καὶ τὸ στρατιωτικὸ μὲ τοὺς ἀγωνιστές. Αὐτὲς οἱ ἑνότητες ἔπρεπε νὰ χωριστοῦν κι' ὕστερα νὰ ἑνωθοῦν. Ἕνας ἐπίλογος ἦταν ἀπαραίτητος νὰ κλείσει αὐτὴ τὴ σειρὰ καὶ νὰ τὴν ἀποκορυφώσει στὸ βαθύτερο περιεχόμενό της, ἀνασυνθέτοντας τὸ λαϊκιστικὸ Εἰκοσιένα ὅπως τὸ δημιούργησαν, τὸ ἔζησαν καὶ τὸ ἔχασαν, μέσ' ἀπ' τὶς ἀντιθέσεις καὶ τὶς ὁμοιότητές τους, οἱ ἀγωνιστὲς τοῦ βιβλίου, ὕστερα μιὰ πλατύτερη τοποθέτησή τους μέσα σ' ὅλο τὸν ἀγώνα μὲ τὴ συνθετικὴ ἐξέταση καὶ κριτικὴ τῶν πηγῶν του. Αὐτὸ τὸν ἐπίλογο περιμένουμε νὰ μᾶς τονὲ δώσει στὴν Δ΄ ἔκδοση ἢ σὲ ξεχωριστὸ τεῦχος.

Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ

Νικηφ. Βρεττάκου: «33 ἡμέρες».

"Ενα μικρὸ καλοτυπωμένο βιβλιαράκι μ' ἕνα ποίημα βαθειὰ λυρικό, γεμᾶτο ἔξαρση, πονεμένο θυμὸ καὶ ὑποθλητικὰ σύμβολα. Εἶναι ἕνα αἰσθητικὸ χρονικὸ γιὰ τὶς 33 ἡμέρες ποὺ συνταράξανε τελευταῖα τὴν Ἱστορία μας. Εἶναι ἡ πρώτη προσπάθεια νὰ κοιταχτεῖ καὶ ἡ ἄλλη πλευρὰ τῶν γεγονότων, νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ ἐξαρθοῦν τὰ σύμβολα ποὺ ὑπάρχουνε σὲ ὅλες τὶς ἀνθρώπινες πράξεις,— καὶ τὶς πιὸ μικρές.

Δὲν εἶναι βέβαια στὴν ἁρμοδιότητα τῆς στήλης αὐτῆς νὰ κρίνει τὰ γεγονότα τοῦτα στὴν ἄμεση πολιτικὴ σημασία τους, στὴ σκοπιμότητα τους κι ἂν θέλετε ἀκόμα καὶ στὴν πολιτικὴ ἠθική τους. Ἴσως δὲν εἶναι ἀκόμα καὶ καιρὸς γι αὐτὴ τὴ δουλειά. Στὴν ἱστορία χρειάζεται πάντα τὸ αὔριο, γιὰ νὰ κριθεῖ καὶ ν' ἀξιολογηθεῖ δίκαια τὸ χτές. "Ὁμως πέρα ἀπ' αὐτὸ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες πλευρὲς τῆς πραγματικότητας,— οἱ πραγματικότητες εἶναι πάντα πολλές,— καὶ πρέπει μερικὲς ἀπ' αὐτὲς νὰ τὶς μεταδώσουμε ἐμεῖς στοὺς αὐριανούς. Εἶναι καθῆκον αὐτὸ ἱερὸ καὶ ἐπιταχτικὸ καὶ γιὰ ὅσους μές σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ὑπόθεση δὲν εἶδαν τίποτα ἄλλο ἀπὸ ἀγριότητες καὶ γιὰ ὅσους μπορέσαν νὰ δοῦνε πέρα ἀπ' αὐτές.

Οἱ γραμμὲς τοῦτες γράφουνται μὲ ὅσο μπορεῖ πιὸ πολλὴ συναίσθηση κι ὁ ὑποφαινόμενος θὰ καταδίκαζε σκληρὰ κάθε ἀγριότητα μ' ὅλο ποὺ ἂν ἤθελε νὰ τὴν ἐξηγήσει δὲ θὰ ἔβρισκε τὴν αἰτιολογία της ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο μὲς στὶς στενὲς προθέσεις τοῦ δράστη. Ὁ ἀνθρώπινος πόνος ἐναι κάτι πολὺ σεβαστό, εἴτε ὑπάρχει στὶς καρδιὲς ἐκείνων ποὺ ὑποφέρανε ἄδικα ἀπὸ μιὰ συμφορά, εἴτε στὶς καρδιὲς ἀκόμα καὶ κείνων ποὺ ὑποφέρανε δίκαια. Ἡ ἱστορία ὅμως εἶναι ἀπάνθρωπη. Κι ὁ πόνος ἑνὸς λαοῦ εἶναι πάντα κάτι ἀκατάβλητο.

Σήμερα ἀκόμα δὲν ξαίρουμε τίποτα βέβαιο γιὰ τὶς μέρες ἐκεῖνες. Δὲν ξαίρουμε κἀν στὴν ἐπιμονὴ ποιᾶς πλευρᾶς βρίσκεται ἡ ἀποφασιστικὴ στιγμὴ τῆς ἀφετηρίας τους. Ξαίρουμε ὅμως μερικὰ πράγματα ἐντελῶς βέβαια. Ξαίρουμε πὼς ὑπάρχει ἕνας λαὸς σκλαβωμένος αἰῶνες, ποὺ ἡ

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ

Στοὺς «Φιλιλογικοὺς Τάξις» τοῦ Λονδίνου ὁ Στάνλευ Μόρισον, δοκιμασμένος ἐκδότης μὲ νεωτεριστικὲς ἀντιλήψεις, ἀντικατάστησε στὴ διεύθυνση τὸ μυθιστοριογράφο Ντ. Λεσλι Μαρρέυ.

Ἡ ἀντικατάσταση αὐτὴ θεωρήθηκε σὰν ἕνα γεγονὸς εὐρυτάτης σημασίας. Στοὺς δημοσιογράφους, ποὺ ἔτρεξαν νὰ τὸν δοῦν μόλις ἐμαθεύτηκε ἡ εἴδηση, ὁ νέος διευθυντὴς δηλώσε:

«Θὰ γίνουν ἀλλαγές. Νομίζω ὅτι οἱ κριτικοὶ πρέπει νὰ κρίνουν ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ἀγγλικὰ βιβλία καὶ ἀρκετὰ ἀμερικάνικα. Καὶ τὸ σπουδαιότερο: πέρνοντας ἀφορμὴ ἀπ' αὐτὰ ν' ἀντιμετωπίζουν τὰ καθημερινὰ γεγονότα καὶ νὰ πέρνουν θέση ἀπέναντί τους. Θέλω ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὴ Ζωὴ καὶ τὰ Γράμματα, ἀλλὰ πρῶτα μὲ τὴ Ζωή».

Ἀλλάζουν, λοιπόν, οἱ καιροί. Ἀκόμα καὶ τοῦ Λονδίνου!

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΣΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Μ' αὐτὸν τὸν τίτλο, ὁ Νικόλας Τιχόνωφ, πρόεδρος τῆς Ἕνωσης τῶν Σοβιετικῶν Συγγραφέων, ἀναλύει σ' ἕνα ἄρθρο του τὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξαν οἱ συγγραφεῖς τῆς Ρωσίας στὸν πόλεμο ὅπου «πολέμησαν κι' αὐτοὶ μὲ τὸ δίκο τους ὅπλο: τὸ Λόγο», περιγράφοντας τὸν ἀγώνα, τοὺς ἡρωϊσμοὺς καὶ τὶς θυσίες τοῦ λαοῦ, δίνοντας συγχρόνως στὸ λαὸ θάρρος καὶ φλόγα, ἐξηγώντας του γιατὶ πολεμᾶ.

Ὁ Ρωσικὸς λαός, ποὺ καταλαβαίνει τὴν ἀξία καὶ τὴ σημασία τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων του, τρέφει γι' αὐτοὺς ἀγάπη καὶ θαυμασμὸ μεγάλο. Εἶναι δικοί του, ὁ Σίμονωφ (ποὺ γι' αὐτὸν μιλήσαμε ἐκανὰ σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴ θέση), ὁ Σόμπολεφ ποὺ περιέγραψε τὸ ἔπος τοῦ ναυτικοῦ στὸ μυθιστόρημά του «Ψυχὴ τοῦ Ναύτη», ὁ Σολοχώφ, συγγραφέας τοῦ «Πολέμησαν γιὰ τὴν πατρίδα», ὁ Ἐρεμπουργκ. Τοῦ τελευταίου ἡ δημοφιλία εἶναι ἀφάνταστη. Οἱ Ρῶσοι τὸ εἶν' ἐδγνώμονες γιατὶ πρῶτος αὐτός, πρὶν ξεσπάσει ὁ πόλεμος στὴ Ρωσία, ἔγραφε καὶ φώναζε τὸν κίνδυνο τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας. Γιὰ δεῖγμα τοῦ σεβασμοῦ ποὺ τοῦ ἔχουν, ὁ Τιχόνωφ ἀναφέρει τὸ ἀκόλουθο γεγονός. Σ' ἕνα τομέα τοῦ μετώπου (ὅπου εἶχε ἀργήσει ἡ ἀποσταλὴ τσιγάρα) ὁ ἀρχηγὸς ἔδγαλε ἕνα διάταγμα ποὺ ἔδινε τὴν ἄδεια στοὺς στρατιῶτες νὰ μεταχειρίζονται τὸ χαρτὶ τῆς ἐφημερίδας γιὰ νὰ στρίβουν τὰ τσιγάρα τους «ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀρθρα τοῦ "Ἐρεμπουργκ», ἐτόνιζε ἡ διαταγή.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ὁ γνωστὸς ἐκφωνητὴς τοῦ Γαλλικοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Λονδίνου κύριος Μωρὶς Σουμάν, ἀπαντώντας σὲ εὐχαριστήριο γράμμα τοῦ ποιητῆ Ἄγγελου Σικελιανοῦ γράφει:

Παρίσι, 24 Ἀπριλίου 1945.

Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς Ἑλλάδας θέλησε νὰ μοῦ ἐκφράσει τὴν εὐγνωμοσύνη του.

Μὰ τότε τί πρέπει νὰ ποῦμε γιὰ τὴ δική μας εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν Ἑλλάδα; "Ἂς μᾶς ἐπιτραπεῖ μονάχα νὰ ἐπαναλάβουμε, μέσα στὸ ἀπελευθερωμένο τώρα Παρίσι, τὴ φράση ποὺ εἴπαμε ὅταν τὰ ἴδια σκοπάδια πτίγαν τὰ φωτα τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Παρισιοῦ: Ἕναν καιρὸ ὁ κοσμος Ἔλεγε «οἱ "Ἕλληνες πολεμοῦν σὰν ἥρωες», ἀπ' ἐδῶ κι' ἐμπρὸς θὰ λέει «οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν "Ἕλληνες».

Μιὰ γαλλικὴ φωνὴ ἀνάμεσα σὲ τόσες ἄλλες.

Η «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ» ΤΟΥ ΜΑΚΩΛΕΥ

Ὁ Τζωρτζ Μακώλεϋ εἶναι ἀπὸ τὶς σύγχρονες μεγαλοφυΐες. Ἔχει τὸ σπάνιο χάρισμα νὰ μπορεῖ νὰ ἐκλαϊκεύει ἀνεβάζοντας τὸν ἀναγνώστη στὸ δικό του ἐπίπεδο: δὲν καταφεύγει σὲ φτηνοὺς καὶ εὐκολους αἰσθηματισμοὺς γιὰ νὰ τὸν τραβήξει.

Ἰὸ τελευταῖο του ἔργο, ποὺ κυκλοφόρησε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1944, εἶναι ἡ «Κοινωνικὴ Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας» ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ Σάξων ὡς τῆς Βικτόριας. Πολλοί, ἄγγλοι καὶ ἀμερικάνοι κριτικοί, τὸ θεωροῦν τὸ καλλίτερο βιβλίο τῆς χρονιᾶς.

Τί ἀκριβῶς θέλει νὰ δώσει αὐτὸ τὸ χρονικὸ καὶ τί ἐνδιαφέρον παρουσιάζει γιὰ τὸν κοινὸ ἀναγνώστη,—τὸν ἄνθρωπο ποὺ ζεῖ ἔντονα τὴν ἐποχή του καὶ καταλαβαίνει τί γίνεται γύρω του, ἀλλὰ δὲν ἔχει εἰδικὲς ἱστορικὲς γνώσεις; Τὴν ἀπάντηση τὴ δίνει ὁ ἴδιος ὁ Μακώλεϋ ὁρίζοντας τὴν κοινωνικὴ ἱστορία σὰν «Ἱστορία χωρὶς πολιτική». Δίνει μ' ἄλλα λόγια τὴν ἱστορία τοῦ ἁπλοῦ ἀνθρώπου—τοῦ ἐργάτη, τοῦ χωριάτη, τοῦ ναύτη—καὶ τῶν συνηθειῶν του, χωρὶς τὶς αὐλικὲς ραδιουργίες, τοὺς πολέμους καὶ τὶς συνθῆκες εἰρήνης. Καὶ τὴ δίνει πολὺ καλά.

Οἱ 586 πυκνοτυπωμένες σελίδες του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ καθαρὰ φιλολογικὸ θέλγητρό τους, δίνουν λεπτομερειακά, μὲ διαύγεια καὶ ζωντάνια, ὁλόκληρη τὴν πραγματικὴ ζωὴ τοῦ βρετανικοῦ κόσμου ποὺ πέρασε καὶ πλουτίζουν σὲ ἀφάνταστο βαθμὸ τὶς γενικὲς γνώσεις τοῦ ἀναγνώστη ποὺ ἔχουν ἀσφαλὼς μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ τὶς ἡμερομηνίες καὶ τὰ «ἱστορικὰ γεγονότα».

ΜΙΚΡΑ ΝΕΑ

* Ὁ 'Αντρὲ Σανσάν. ποὺ σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς Κατοχῆς δὲν δημοσίεψε οὔτε μιὰ γραμμὴ σ' ἑνοειξη διαμαρτυρίας, ἔβγαλε τώρα στὶς ἐκδοσεις Γκαλλιμάρ «Τὸ Ἠηγάδι μὲ τὰ Θαύματα». Ἡ κριτική, συνοψίζοντας τὴν ἐντύπωση της, γράφει: «Τὰ ἕνα βιβλίο θάρρους καὶ ἀγανάχτησης».

* Ὁ ἀντιφασίστας Γερμανὸς συγγραφέας Ἔμιλ Λούντβιχ, ποὺ ζοῦσε στὴν Ἀμερική, ἔφτασε στὸ Παρίσι. Σὲ συνέντευξη ποὺ ἔδωσε εἶπε πὼς ἡ ἀδριανὴ εἰρήνη θὰ γίνει «μὲ τὸ χαρτὶ κι' ὄχι μὲ τὰ τουφέκια. Γιατὶ τὸ χαρτὶ: βιβλία, ἐφημερίδα, περιοδικό, δημιουργεῖ, ἐνῶ τὸ τουφέκι καταστρέβει, καὶ ἡ εἰρήνη εἶναι κατ' ἐξοχὴν μιὰ δημιουργία».

* Τὰ «Ζημειωματάρια» τῆς Κατερίνας Μάνσφιλντ βγαίνουν στοῦ Στόκ.

* Οἱ "Ἐκδοσεις τῆς Ἑταιρεῖας Σαρπαντιὲ θὰ δημοσιεψουν μιὰ νέα ἔκδοση τοῦ «Ὁ Κύριος Τέστ» τοῦ Πὼλ Βαλερύ, εἰκονογραφημένη μὲ ὠ-φορτ ἀπὸ τὸν Ἴδιο τὸ συγγραφέα καὶ μ' ἕνα ἀνέκδοτο πρόλογο.

* Τὴ Δανία, οἱ φονιάδες τῆς Γκεσταπὸ τουφέκισαν τὸ δραματικὸ συγγραφέα Κὰϊ Μούνκ, σ' ἀντίποινα γιὰ τὸ σκοτωμὸ ἑνὸς χαφιὲ ἀπὸ τοὺς πατριώτες. Κι' εἶχαν τὸν κυνισμὸ νὰ ποῦνε ὅτι κάναν ἄπλως «κλήρωσι στὰ φονικά». Δηλαδὴ γιὰ κάθε ἄθλιο προδότη ποὺ θὰ χαναν θὰ σκοτώναν μιὰ πνευματικὴ ἀξία κι' ἐθνικὴ δόξα τοῦ τόπου.

* Ὁ καθηγητὴς κ. Σφεριάδης, πρόεδρος τοῦ Πὲν Κλοὺμ τῆς Ἑλλάσος, μίλησε ἐξ ὀνόματος των ξενων συγγραφέων στὴν τελετὴ τοῦ Γαλλικοῦ τμήματος τοῦ Πὲν ποὺ γιορτάζε, μ' ἕνα χρόνο καθυστέρηση, τὰ ἑκατόχρονα τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς. Οἱ γαλλικὲς ἐφημερίδες γράφουν πόσο λαμπρὴ ἦταν αὐτὴ ἡ ἐκλογή, γιατὶ ὁ ἀντιπροωπος τῆς ἑλληνικῆς διανοησης ἦταν ὁ πιὸ ἐνδεδειγμένος νὰ πλέξει τὸ ἐγκώμιο τοῦ μεγάλου μεσογειακοῦ πνεύματος ποὺ ἦταν ὁ Ἀνατὸλ Φράνς.

* Ὁ νέος ἀμερικάνος δραματικὸς συγγραφέας ποὺ γνωρίζει τώρα μόνο ἡ Εὐρώπη εἶναι ὁ Θορτον Ὀὐάιλ.ντερ. Τὰ ἔργα του παίζονται σὲ διάφορες προπτεδουσες, τὸ ἕνα ποὺ λέγεται: «Τὸ πετσὶ τῶν δοντιῶν μας» στὴ Στοκχόλμη καὶ στὸ Λονδίνο, τὸ ἄλλο «Ἡ Πολιτεία μας» στὴν Ἰταλία καὶ τὸ χειμώνα τὸ ἀνέβασε στὴν Ἀθήνα ὁ θίασος τῆς Κατερίνας μὲ τὸν τίτλο: «Ἡ μικρὴ μας πόλη». Ὁ Ὀὐάιλντερ εἶναι ἀξιωματικὸς τοῦ ἀμερικανικοῦ στρατοῦ καὶ βρισκόταν στὴν Ἰταλία ὁ-που ὀργάνωσε θεατρικὲς παραστάσεις γιὰ τὴν ψυχαγωγία τοῦ στρατιώτη.

* Ἀμερικανὸς συγγραφέας, ποὺ εἶναι ὀδηγὸς φορείου πρώτων βοηθειῶν στὸ Μέτωπο, ἔγραψε τὸ πρῶτο του θεατρικὸ ἔργο καὶ παίζεται στὸ Μπροντουέὶ μὲ μεγάλη ἐπιτυχία. Λέγεται «Ἡ Βιαστικὴ Ἀρδιάς» καὶ διαδραματίζεται σ' ἕνα νοσοκομεῖο τῆς Βούρμας ὅπου νοσηλεύονται στρατιῶτες διαφόρων ἐθνῶν. Ὁ κεντρικὸς ἥρωας εἶναι ἕνας Σκωτζέζος 21 χρονῶ ποὺ δὲν ἔχει παρὰ λίγες βδομάδες νὰ ζήσει, μὰ δὲν τὸ ξαίρει. Εἶναι ἕνας τύπος ἐγωϊστὴς καὶ μισάνθρωπος ποὺ σιγὰ σιγὰ, κοντὰ στοὺς ἄλλους τραυματίες τοῦ θαλάμου του καὶ στὴ νοσοκόμα τους γνωρίζει τὴ φιλία καὶ τὴν καλωσύνη. "Ὅταν στὸ τέλος μαθαίνει πὼς θὰ πεθάνει καὶ τοῦ δίνουν τὴν ἄδεια νὰ γυρίσει στὴν πατρίδα του καὶ νὰ δεῖ τοὺς δικούς του, ἐκεῖνος προτιμᾶ νὰ μείνει ἀτὸ νοσοκομεῖο καὶ νὰ περάσει τὶς τελευταῖες του μέρες μὲ τοὺς συντρόφους του: «τοὺς μόνους φίλους ποὺ εἶχε ποτέ!».

* «Τὰ Κλειδιὰ τοῦ Βασιλείου» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ φίλμ ποὺ γυρίστηκε ἀπ' τὸ μυθιστόρημα τοῦ ἄγγλου γιατροῦ καὶ συγγραφέα Ἀ. Κρόνιν ποὺ καυτηρίασε τὰ ἤθη τῶν ἄγγλων γιατρῶν μὲ τὸ πρῶτο του ἔργο: «Τὸ φρούριο» καὶ ποὺ μᾶς ἔδωσε τὴν ἀφοσιωμένη καὶ γεμάτη θυσίες ψυχὴ τῆς νοσοκόμας τῆς «Νυχτερινῆς Ἰεκείας». Ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ φίλμ Γκρέγκορυ Πέκ, ἔκανε μιὰ τέτοια δημιουργία στὸ ρόλο τοῦ ἱεραπόστολου, ὥστε λογαριάζεται τώρα σὰν ἕνας ἀπ' τοὺς μεγάλους ἀστέρες τοῦ κινηματογράφου.

* Τὸ θέατρο Γκίλντ τῆς Νέας - Ὑόρκης παρουσιάζει τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Φίλιπ Μπάρρυ, ὅπου πρωταγωνιστεῖ ἡ Ταλλοὺλα Μπανκχεντ. Ἡ πρωτοτυπία τοῦ δράματος εἶναι ποὺ διακόπτεται στὴ μέση ὁ μῦθος, γιὰ νὰ μᾶς δεῖξει ὁ συγγραφέας πὼς τὰ κύρια πρόσωπα βλέπουν τὸ καθένα διαφορετικὰ τὸ ἴδιο γεγονὸς κ' ὕστερα τὸ ἔργο ἐξακολουθεῖ ὁμαλά. Αὐτὸ τὸ εἰντρειτζὲν θυμίζει τὴν τεχνικὴ τοῦ Ὀ' Νῆλ. Εἶναι ἡ Ἱστορία μιᾶς ἠθοποιοῦ ποὺ νομίζοντας πὼς ὁ ἄντρας της σκοτώθηκε στὸν πόλεμο, ἐτοιμάζεται νὰ παντρευτεῖ ἕνα συνάδελφό της. Μὰ ὁ ἄντρας της ζεῖ καὶ γράφει πὼς ἐπιστρέφει. Τότε εἶναι ποὺ ἀνοίγει ἡ παρένθεση καὶ βλέπουμε πὼς τὸ καθένα ἀπ' τὰ τέσσερα κύρια πρόσωπα φαντάζεται αὐτὸν τὸ γυρισμὸ σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ἔγνοιες του. Καὶ τέλος γίνεται ὁ ἀληθινὸς γυρισμὸς ποὺ δὲν ἔχει σχέση μὲ καένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ὄνειρα. Ὁ τίτλος τοῦ ἔργου «Ἀνοιχτὴ γνώση» εἶναι παρμένος ἀπ' ἕνα στιχο τοῦ Σκωτζέζου ποιητῆ Ρόμπερτ Μπερζ.

* Ὁ ἀριθμὸς τῶν ψοιητῶν στὴ Ρωσία γιὰ τὴν παγκοσμιοκρατικὴ χρονιὰ 1945 — 1946, ἔφτασε τὶς 176.000!

* Στὴ Σοβ. "Ἕνωση τελειοποιεῖται τὸ Συμβουλευτικὸ Ὀρωμα γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ πανεπιστημιακοῦ κλάδου ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοση τοῦ κάθε φοιτητῆ.

* Γιορτάστηκαν τὰ πενηντάχρονα τῆς πρώτης ἐφεύρεσης τοῦ ραδιοφωνου ἀπὸ τὸν Ἀλέξανωρο Ἠοπὼφ. Στὴ σχετικὴ ἐκθεση βλέπει κανείς τὸ δίπλωμα ποὺ τοῦ εἶχε δωσει ἡ παγκόσμια ἔκθεση τοῦ Παρισιοῦ τὸ 1900.

* Στὴν Ἀκαδημία "Ἐπιστημῶν τοῦ Ἀζαρμπαΐτζὰν στὸ Βακοῦ, ἔγιναν ἀνακοινωσεις ποὺ ἀποίγουν καινούριους ὁρίζοντες στὴ βιομηχανικὴ ἐπεξεργασία τῶν πετρελαιοειδῶν.

* Στὴ Μόσχα ἔγκαινιάστηκε Ἔκθεση γιὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ Γερμανοὶ πολιορκοῦσαν. Ἐκεῖ βλέπει κανεὶς καὶ τὶς ἀδειες κυκλοφορίας ποὺ εἶχε διαστεί ἀ ἑτοιμάσει ὁ προδοτορισμένος «φρούραρχος Μοσχας» στρατηγὸς Κνοὶτ τὸ φεὶνστωρ τοῦ 1941.

* Ἀκριβῶς 27 χρόνια καὶ 3 μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴ Ρουσικὴ Ἐπανάσταση, τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο τοῦ Παρισιοῦ ἀπεφάσισε ν' ἀλλάξει τὸ ὄνομα τῆς ὁδοῦ Πετρογκραντ, σὲ ὁδὸ Λένιγκραντ.

* Στὴ Σορβόνη γιορτάσανε μὲ μεγάλη ἐπισημότητα τὰ 70 χρόνια τοῦ καθηγητῆ Πὼλ Λανζεβέν. Ὁ διάσημος Γάλλος ἐπιστήμονας ἦταν ὁ πρωτος καθηγητὴς ποὺ τὸν ἔπαψε τὸ Βιοῦ καὶ τὸν φυλάκισε ἡ Γκεσταπὸ γιὰ τὶς ἀντιχιτλερικὲς του ἐνέργειες. Ἀργότερα κατόρθωσε νὰ δραπετεῦει ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ στάθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἡγέτες καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Κινήματος Ἀντίστασης τῆς Γαλλίας. Μὲ τὴν ἐπιστήμη του καὶ μὲ τὴν πρᾶξη βοήθησε σημαντικὰ τοὺς Συμμάχους.

* Ὁ Φρανσουὰ Ρενὲ ντὲ Σατωβριάν, ὁ μεγάλος συγγραφέας τοῦ 19ου αἰώνα εἶτανε θαμένος κατὰ τὴν ἐπιθυμία του πάνω στὸ βράχο τοῦ Γκράν Μπέ, ἔνα νησάκι ποὺ βρίσκεται στὸ λιμάνι τοῦ Σαὶν Μαλό. Μαθαίνουμε πὼς μέσα στοὺς ἄλλους βανδαλισμοὺς τους οἱ Γερμανοὶ ξέθαψαν τὰ λείψανα τοῦ διάσημου ρωμαντικοῦ συγγραφέα κ' εἶναι ἀγνωστο ποῦ τὰ πέταξαν. Κι' ὕστερα, πάνω στὸν τάφο τοῦ Σατωβριὰν οἱ Γερμανοὶ στήσανε ἕνα τηλεβόλο.

* Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος τοῦ Παρισιοῦ Ρομπὲρ Λαφφὸν θὰ ἐκδόσει τὴ μετάφραση τοῦ τελευταίου βιβλίου τοῦ Ντάφ Κοὺπερ: «Ὁ Βασιλιὰς Δαβίδ».

* Ὁ μεγάλος Γιουγοσλάβος ποιητὴς Γιοβὰν Ντουσίτς πέθανε στὴν Ἀμερική, πρὶν προφτάσει νὰ ξαναδεῖ τὴ λεύτερη πιὰ πατρίδα του. Τὰ γνωστότερά του ποιήματα εἶναι τὰ: «Αὐτοκρατορικὰ Σονέτα» ὅπου τραγουδᾶ τὴ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς Σερβίας, τὶς θυσίες τῶν ἡρώων της.

* Ἡ γαλλικὴ Κυβέρνηση εἶχε τὴν παράξενη ἰδέα νὰ στείλει στὴ Νότιο Ἀμερική, σ' ἐπίσημη ἀποστολὴ τὸν συγγραφέα Ζὰν ντὲ Λακρετέλ, θαυμαστὴ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ καὶ ὑποστηριχτὴ τοῦ Πεταίν. Μαθαίνουμε ὅμως πὼς ὁ ἀνεπιθύμητος προπαγανδιστὴς ἐπιστρέφει στὴ Γαλλία ἄφνω, ἄφνω. Λένε πὼς ὁ Ζωρζ Μπερνανὸς ἐμπόδισε τὴν ἀποβασὴ του στὴ Βραζιλία. Οἱ γαλλικὲς ἐφημερίδες τῆς Ἀντίστασης συγχαίρουν τὸν συγγραφέα τοῦ περίφημου βιβλίου «Τὰ μεγάλα Κοιμητήρια κάτω ἀπ' τὸ φεγγάρι» γι' αὐτὴ τὴ τὴ χειρονομία ποὺ τὸν τιμᾶ καὶ ποὺ δείχνει ἀκόμη μιὰ φορὰ πὼς ὁ Μπερνανὸς δὲν εἶναι μόνον ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους γάλλους συγγραφεῖς ἀλλὰ κι' ἕνας πατριώτης ποὺ μὲ τὸ ἔργο καὶ τὴ δράση του προστάτεψε καὶ ἀνύψωσε τὸ ὄνομα τῆς Γαλλίας στὸ ἐξωτερικὸ ὅπου ζεῖ.

* Στὸ τελευταῖο της φίλμ, ἡ Ζούντυ Γκάρλαντ ξαναζωντανεύει τὴν Ἔνδοξη Σάρα Μπερνὰρ σὲ μιὰ σκηνὴ τοῦ ρόλου τοῦ «Ἀετιδέας». Ἡ Γκάρλαντ προφέρει τὸ κείμενο τοῦ Ἐντμὸν Ροστὰν μὲ μιὰ βαρύτατη ἀμερικανικὴ προφορά. "Ὡς τώρα εἴχαμε δεῖ τὰ πιὸ περίεργα πράματα. Μᾶς ἔμενε καὶ νὰ τ' ἀκούσουμε.

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀγαπητὰ «Ἐλεύθερα Γράμματα».

Στὸ τελευταῖο φύλλο μιλᾶτε γιὰ κάποιο βιβλιαράκι μὲ γνῶμες καὶ διάσημες φράσεις γιὰ τὰ βιβλία. Δὲν εἶχα τὴν τύχη νὰ δῶ τὴ συλλογή αὐτή, ὡστόσο θαρρῶ, δὲ θάπρεπε μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ νὰ ξεχάσουμε τὰ ὅμορφα τοῦτα λόγια τοῦ Γκόρκυ:

«Τὸ βιβλίο—τὸ ἁπλὸ τοῦτο καὶ γνωστότατο σὲ ὅλους πρᾶμα,—εἶναι, ἀλήθεια. Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ μυστηριωδέστερα θαύματα τοῦ κόσμου... Τὸ βιβλίο εἶναι ἴσως τὸ πιὸ πολύτιλοκα, τὸ πιὸ ἐκπληχτικὸ ἀπὸ τὰ θαύματα, ποὺ δημιούργησε ὁ ἄνθρωπος στὸ δρόμο του πρὸς τὴν εὐτυχία καὶ τὴν κατάχτηση τοῦ μέλλοντος».

'Αθήνα, 4 τοῦ 'Ἰούνη 1945.

Μὲ φιλία καὶ ἐχτίμηση

ΘΑΛΕΙΑ ΦΩΤΕΙΝΟΥ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ

— Στὸν «Παρνασσὸ» ἐκθέτει μιὰ σειρὰ ἔργων του ὁ ζωγράφος κ. Παπαθεοδώρου.

—'Ο κ. Παπαθεοδώρου εἶχε ζήσει ὡς τώρα στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἐκθέτει πρώτη φορὰ στὴν 'Ελλάδα.

— Σὲ ἄλλη αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ» ἐκθέτει ἔργα της ἡ γνωστὴ ζωγράφος κ. Θάλεια Φλωρᾶ — Κορρίδη

— Τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἐκθέσεως εἶναι ὅτι ἐκθέτει ἐντυπώσεις της ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα.

Ο «ΕΜΠΟΡΟΣ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ» ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Τὸ 'Εθνικὸ Θέατρο ἀρχίζει προσεχῶς τὶς θερινὲς παραστάσεις του στὴ Θερινὴ Σκηνὴ τοῦ Κήπου τοῦ Κλαυθμῶνος μὲ τὸν «Ἔμπορο τῆς Βενετίας» τοῦ Σαίξπηρ, στὴ μετάφραση τοῦ Πάλλη, μὲ σκηνοθεσία τοῦ Πέλου Κατσέλη καὶ συνθετικὴ σκηνογραφία τῆς ἐνδυμασίας τοῦ Γιώργου Βακαλό. Θὰ γίνουν δυὸ πρῶτες, μιὰ στὶς 12 Ἰουνίου, ὅπου θὰ παίξει τὸ Σάηλοκ ὁ Ν. Παρασκευᾶς καὶ ἄλλη στὶς 19 Ἰουνίου μὲ τὸν Τ. Καρούσο στὸν ἴδιο ρόλο. Ἔτσι τὸ κοινὸ θὰ ἔχει τὴν εὐκαιρία νὰ δεῖ τὸ μεγάλο αὐτὸ ρόλο νὰ ἐρμηνεύεται παράλληλα ἀπὸ δυὸ διαλεχτοὺς καλλιτέχνες. Τὴν Πόρσια θὰ παίξει μιὰ νέα καλλιτέχνιδα, ποὺ δοκιμάζεται πρώτη φορὰ σὲ τόσο μεγάλο ρόλο, ἡ Ἀλέκα Μαζράκη. Τὸ ρόλο τῆς κόρης τοῦ Σάηλοκ θὰ παίξει ἡ Θάλεια Καλλιγᾶ. Τὸ ρόλο τοῦ Βασσάνιο ὁ Ν. Διονόρας, τοῦ Γκράτσο ὁ Θ. Γιωτόπουλος, τοῦ Σαχλότου ὁ Χ. Ἐσθομίου. Τὴ μουσικὴ συνοδία θὰ διευθύνει ὁ μαέστρος Γ. Λυκούδης. Ἡ σκηνοθεσία θὰ εἶναι γοργή, μὲ ρυθμὸ ἐνιαῖο, χωρὶς τεμαχισμὸ τῆς παράστασης σὲ μικρὲς ἀνεξάρτητες εἰκόνες, δηλαδὴ θὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὶς πιὸ σύγχρονες ἀντιλήψεις γιὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ Σαίξπηρ.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ «ΠΕΡΣΕΣ»

Ὁ Λῖνος Καρζῆς μὲ τὸ «Θυμελικὸ θίασο» του ἡμικρατικὸν ὀργανισμὸ, θ' ἀνεβάσει τὴν Πέμπτη 14 Ἰουνίου στὸ ἀρχαῖο Ὠδεῖο Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ τοὺς «Πέρσες» τοῦ Αἰσχύλου. Ἡ μετάφραση στὴ νοεελληνική, πάνω στ' ἀρχαῖα μέτρα εἶναι τοῦ ἴδιου Λίνου Καρζῆ. Ἡ μουσικὴ τῶν χορικῶν εἶναι συνθεμένη ἀπὸ τὸ μουσουργὸ Ἰωσὴφ Γκρέκα. Ὁ χορὸς τραγουδᾶει καὶ χορεύει σὲ χορογραφία τοῦ Λίνου Καρζῆ. Ἡ πολυόργανη ὀρχήστρα καταργεῖται. Τὸ χορὸ συνοδεύουν μουσικά, βγαίνοντας μαζὶ του στὴν ὀρχήστρα, ἀδληταῖοι. Ὑποκριτὲς τραγουδοῦν ὁ κ. Γ. Μπούβλος ὡς "Ἀγγελος καὶ Ξέρξης καὶ ἡ κ. Μαλένα Χριστοπούλου ὡς Ἄτοσσα. Τὸ ρόλο τοῦ Δαρείου πρόκειται νὰ ὑποδυθεῖ ὁ ἴδιος ὁ σκηνοθέτης. Κορυφαῖος ὁ νέος ἠθοποιὸς κ. Ἀνδρέας Βεντουράτος. Τὸ σκηνικὸ ἔγινε ἀπ' τὸν ὁμώνυμο σκηνογράφο τοῦ θιάσου κ. Γ. Ρωμανὸ καθὼς καὶ τὰ προσωπεῖα. Τὰ κοστούμια σὲ σχέδια τοῦ ἴδιου.

ΤΟ ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟ

"Ὑστερα ἀπὸ τὴν τελευταία του ἐπιτυχία τὸ Κουκλοθέατρο τοῦ «ΜΠΑΡΜΠΑ ΜΥΤΟΥΣΗ», ἐπαναλαμβάνει τὴν παράστασή του, τὴν Κυριακὴ 10 Ἰουνίου στὸ «Ἑλληνικὸ Ὠδεῖο» (Φειδίου 3) καὶ ὥρα 11 ἀκριβῶς. Θὰ παίξει τὴν «Πεντάμορφη», «Τὰ γενέθλια τοῦ Κλοῦδιο» καὶ «Ὁ Μπάρμπα Μυτούσης δὲν εἶναι ὀπναρᾶς».

ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Στὴν Πάτρα ἱδρύθηκε «στέγη γραμμάτων καὶ τεχνῶν» ἀπὸ ὅμιλο παλιῶν καὶ νέων διανοουμένων, μὲ πρόεδρο τὸν γυμνασιάρχη κ. Δημ. Τσιλήρα, ἀντιπρόεδρο τὸν κ. Σπ. Κουβέλη, ταμία τὴ δίδα Ἑλένη Φαλτσέτα, γραμματέα τὴ δίδα Ρίτα Σαρδελιάνου καὶ συμβούλους τοὺς κυρίους καὶ κυρίες Ἠλέκτρα Μικρούτσικου, Εὐγενία Γεωργοπούλου (ζωγράφο) Κωνσταντῖνον Ἀνδρικόπουλον, Βασίλειον Ἀριστάρχην καὶ Γεώργιον Κούρτην.

ΜΙΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ

Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος «Φλόγα» ἐκυκλοφόρησε αὐτὲς τὶς ἡμέρες σὲ κομψὸ τόμο μιὰ βιογραφία τοῦ Στάλιν, γραμμένη ἀπὸ τὸν Ἔμιλ Λούντβιχ. Ἡ βιογραφία αὐτή, μεταφρασμένη σὲ ζωντανὴ δημοτικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὸν κ. Γιάννη Σουκαρᾶ, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς καλλίτερες ἐργασίες ποὺ γράφτηκαν γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Στάλιν.

ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ

Ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς 'Αθηνῶν δίνει καθημερινὰ στὶς 5.15' μ. μ. καὶ κάθε Κυριακὴ στὶς 5 μὰ ἐκπομπὴ γαλλικὰ γιὰ τὴν ἀνεκμετάλλευτη καὶ κοπιαστικὴ ζωὴ τῆς σύγχρονης Γαλλίας. Επίσης καὶ γαλλικὴ μουσική.

«ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

'Εκδίδεται τὴν 1η καὶ 15η κάθε μηνὸς. Διευθυντὴς : Πέτρος Χάρης.

Στὸ τεύχος τῆς 1ης Μαΐου συνεργάζονται: Π. Πρεβελάκης, Π. Χάρης, Γ. 'Αθάνας, Δ. Μπαλάνος, Κ. Τσάτσος, Γρ. Κασιμάτης, Δ. Ζακυθινός, Α. Ταρσούλη, Σ. Μαυροειδῆ - Παπαδάκη, Ἀίμ. Χουρμούζιος, Γ. Νάζος, Μ. Δημάκης, Θ. Πετσάλης, Κ. Λάσκαρις κλ.

«ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ»

'Ανεξάρτητη πανεπιστημιακὴ ἐφημερίδα. Διευθ. συντάξεως: Ι. 'Α

ἐλεύθερα γράμματα

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ

Τοῦ Σόλωνα ΜΥΡΙΝΑΙΟΥ

Οἱ γραμμὲς αὐτὲς ἔχουνε μιὰ ἀφορμὴ καὶ ἕνα σκοπό. Ἀφορμή τους καὶ παρακίνηση εἶναι ἕνα ἄρθρο τῆς κ. Μέλπως Ἀξιώτη μὲ τὸν τίτλο «Χὲρ Ντόκτορ», ποὺ δημοσιεύτηκε σ' αὐτὲς ἐδῶ τὶς στῆλες, στὸ φύλλο ἀρ. 3. Σκοπός τους εἶναι, ὅπως δείχνει ἄλλωστε κι' ἡ ἐπικεφαλίδα, ἡ ἐκπλήρωση μιᾶς ἐνδόμυχης ἀνάγκης, ποὺ νιώθει αὐτὸς ποὺ τὶς γράφει. Ὁ Ντοστογιέφσκι στὸ «Ἔγκλημα καὶ Τιμωρία» συμβουλεύει μὲ τὸ στόμα κάποιου τὸν Ρασκόλνικωφ, ποὺ βασανίζεται ἀπὸ τὶς τύψεις τοῦ ἔνοχου, νὰ πάει στὴν πλατεία τὴν ὥρα ποὺ περνᾶ ὁ κόσμος, γιὰ τὶς δουλειές του, νὰ γονατίσει στὴ μέση καὶ νὰ ἐξομολογηθεῖ φωναχτὰ σὲ ὅλους τὸ ἔγκλημά του Δὲν ἔχω φυσικὰ ν' ἀποκαλύψω ἐγὼ κανένα ἔγκλημα. Οὔτε ἀκόμα καὶ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐξομολόγησης εἶναι τίποτα σοβαρό. Μᾶλλον ἕνα ἀθῶο ἀστεῖο. Ὅμως κι' αὐτὸ καμμιὰ φορά, σὰν ἔρθουν ἔτσι τὰ πράγματα πέρνει μιὰ τραγικὴ ἀπόχρωση καὶ δημιουργεῖ τὴν ἴδια πιεστικὴ ἀνάγκη.

Ἤτανε, μοῦ φαίνεται, τὸ τελευταῖο καλοκαῖρι πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Συνηθίζαμε τότε νὰ πηγαίνουμε γιὰ μπάνιο κάθε Κυριακὴ στὸ Καβοῦρι. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἕνας ἀπὸ τὴν παρέα εἶχε ἀργήσει. Ἑτοιμαζόμασταν νὰ φύγουμε χωρὶς αὐτὸν σὰν τὸν εἴδαμε ἀπὸ μακρυὰ νὰ ἔρχεται. Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνος, συνόδευε μιὰ κυρία. Τὸ λεωφορεῖο ξεκινοῦσε, ὥρα γιὰ συστάσεις δὲν ὑπῆρχε, ἐμπήκαμε λοιπὸν βιαστικὰ ὅλοι μέσα.

Στὸ ὕψωμα ἀκριβῶς τοῦ δρόμου τῆς Βουλιαγμένης, ἐκεῖ ποὺ ξεχωρίζει ἕνα μονοπάτι στὰ πεῦκα γιὰ τὸ Καβοῦρι, κατεβήκαμε. Φορτώθηκε ὁ καθένας τὸ σάκκο, τὸ παγοῦρι καὶ προχωροῦσε. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὁ φίλος μας θυμήθηκε:

— Παιδιά, μᾶς φώναξε, γιὰ σταθεῖτε, παράλειψα ἡ μᾶλλον δὲν πρόφθασα νὰ σᾶς γνωρίσω.. Καὶ πρόσθεσε ἀποτεινόμενος σὲ ὅλους: Ἡ κυρία Μ...

Σὲ τέτοιες στιγμές, ἐγὼ τοὐλάχιστο δὲν μπορῶ ποτὲ νὰ ἀντιληφθῶ τὸ ὄνομα, ποὺ μοῦ λένε. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἀκόμα περισσότερο δὲν τὸ κατάλαβα. Μοῦ φάνηκε μονάχα ἕνα ὄνομα παράξενο. Ἡ κυρία ἤτανε μᾶλλον χοντρή, κάπως πληθωρική, εἶναι ἴσως ἡ λεπτότερη ἔκφραση. Εἶχε τὰ μαλλιά της κομμένα, πρόσωπο νεανικὸ καὶ τὰ μάτια της ἤτανε γκρίζα.

Προχωρήσαμε, ὅπως εἶναι ὁ τεχνικὸς ὅρος, σὲ ἰνδιάνικη γραμμή: ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο. Τὰ τζιτζίκια μᾶς χαιρετοῦσαν, τὰ πεῦκα δακρύζανε κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο, ὁ ἀέρας μοσχοβολοῦσε, ἡ θάλασσα ἤταν μιὰ δροσερὴ εὐτυχία κι' ἡ ὄρεξη γιὰ τὸ φαῖ κατόπι συναγωνίζουνταν τὴ διάθεση γιὰ τραγούδια κι' ἀστεῖα.

Ἀργότερα ἐπρότεινε κάποιος νὰ πᾶμε στὴ Βουλιαγμένη καὶ ξεκινήσαμε ἀπὸ τὸ βουναλάκι ἔτσι ὥστε νὰ βρεθοῦμε πίσω ἀπ' τὸ Ὀρφανοτροφεῖο. Προχωρούσαμε σκορπισμένοι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πεῦκα. Ἄξαφνα ἡ κυρία ἐφώναξε δυνατά:

— Προσέξτε τὸ μπαρμπελέ!

Ἤταν ἕνα ἀγκαθωτὸ σύρμα, τραβηγμένο ἀνάμεσα στὰ δέντρα. Θ' ἀποτελοῦσε ἴσως τὰ ὅρια κάποιας ἰδιοκτησίας, πολὺ εὔκολα ὅμως μποροῦσε κανεὶς νὰ ξεσχιστεῖ ἐπάνω.

— Προσέξτε τὸ μπαρμπελέ! ἐπανάλαβα ἐγὼ μεγαλόφωνα. Κάποιος κοντά μου, μοῦ ἔρριψε ἕνα βλέμμα αὐστηρό. Ἡ κοπέλλα, ποὺ ἦταν πάρα πέρα, μὲ κύτταξε καὶ ἐμειδίασε πονηρά.

Ὅταν ἀργότερα στὸ καφενεῖο ἕνας ἀπὸ τοὺς φίλους μας ἔσκυψε καὶ μὲ ρώτησε χαμηλόφωνα πῶς τὴν λένε τὴν κυρία, τοῦ ἀπάντησα μὲ ὕφος σοβαρό: Κυρία Μπαρμπελέ. Ὁμολογῶ πῶς δὲν τόκανα ἀπὸ κακία. Οὔτε ἀπὸ εἰρωνικὴ διάθεση. Οὔτε καὶ ἤθελα μ' αὐτὸ νὰ κοροϊδέψω τὴν κυρία. Τὸ εἶπα μόνο ἔτσι, χωρὶς νὰ τὸ πολυσκεφθῶ, ἦταν ἀπόρροια τῆς εὔθυμης, τῆς παιχνιδιάρικης διάθεσης, ποὺ ἐπικρατοῦσε ἐκείνη τὴν ὡραία μέρα σὲ ὅλους μας.

Τὸ ὄνομα ὅμως ἔπιασε. Ἀργότερα, ἐκεῖνο τὸ καλοκαῖρι, εἴχαμε τὴν εὐτυχία νὰ κάνουμε συχνὰ παρέα μὲ τὴν κυρία. Συζητούσαμε γιὰ λογοτεχνία, γιὰ ποίηση, γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξη. Κάποτε, θυμοῦμαι, — τί περίεργο — κάναμε πολὺ λόγο γιὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ ἥρωα, ποὺ ἔχουμε γενικά, πόσο ἀνεδαφικὴ εἶναι. Ἐπειδὴ συνηθίσαμε νὰ βλέπουμε τοὺς ἥρωες μόνο μὲ τὰ γυαλιὰ τῆς ἱστορίας, ἐγίναμε ἀνίκανοι νὰ τοὺς διακρίνουμε χωρὶς γυαλιά, ἀκόμα κι' ὅταν περνᾶμε δίπλα τους.

Ὅλοι τὴν ἀγαπούσαμε. Ὅμως γιὰ μᾶς δὲν εἶχε ἄλλο ὄνομα. Ἤταν ἡ κυρία Μπαρμπελέ. Ἀσφαλῶς δὲν τόξερε. Ἂν τύχαινε καμμιὰ φορὰ ν' ἀπουσιάσει, λέγαμε: Σήμερα ἡ κυρία Μπαρμπελὲ δὲν ἦρθε. Ἢ ὅταν ἀνταλλάσσαμε τὶς μικροεντυπώσεις τῆς ἐκδρομῆς κανένα κορίτσι παρατηροῦσε: Τὰ ντολμαδάκια τῆς κυρίας Μπαρμπελὲ ἤτανε θαυμάσια...

Τὸ καλοκαῖρι πέρασε. Ἀργότερα ἦρθε ὁ πόλεμος καὶ μᾶς ἐσκόρπισε. Ὁ ἀγῶνας τῆς ζωῆς, ποὺ εἶχε γίνει πολὺ πιὸ δύσκολος, μᾶς ἀπορρόφησε. Τὰ μέλη τῆς εὔθυμης παρέας ἐκείνου τοῦ καλοκαιριοῦ συναντιώμασταν τώρα κάποτε στὸ δρόμο. Τελευταία φορὰ τὴν ἔτυχα, θυμοῦμαι, ἕνα ἀπόγευμα, στὴν ὁδὸ Νοταρᾶ. Συνόδευε δυὸ κορίτσια καὶ καθὼς περνοῦσα δίπλα τους, ἄκουσα ποὺ μιλοῦσανε γαλλικά. Ἐπειδὴ δὲν ἦταν μόνη ἐνόμισα πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ σταματήσω καὶ νὰ τῆς σφίξω τὸ χέρι. Πόσο λυποῦμαι τώρα γι' αὐτό. Αὐτὴ ἦταν ἡ τελευταία ἐπαφή μαζύ της, ἄμεση ἐπαφή. Ἡ κοπέλλα στὴν παρέα μας, ποὺ ἐμειδίασε τότε κι' ἔγινε ὕστερα γυναίκα μου, τὴν συνάντησε ἀργότερα «ἐκεῖ». Ὅμως μόνο δυὸ μέρες ἔμεινε κοντά της. Τὸ βράδυ τῆς δεύτερης μέρας τὴν πήρανε μαζὺ μὲ ἄλλες στὴν «ἀπομόνωση» κι' ἀπὸ κεῖ, μισόγυμνες πολὺ νωρὶς τὸ πρωΐ... Τὸ πρωΐ ἐκεῖνο ἦταν ἡ Τετάρτη, 10 Μαΐου 1944. Δὲν θὰ τὴν ξεχάσουμε αὐτὴ τὴ μέρα.

Οἱ λίγες αὐτὲς γραμμὲς ἂς εἶναι, ὄχι μνημόσυνο, γιατὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχει ἀνάγκη, ἀλλὰ ἡ ἔκφραση τοῦ συγκινημένου μου θαυμασμοῦ σὲ μιὰ ἀληθινὴ ἡρωΐδα: Τὴ Μάρω Μάστρακα.

ΕΝΑΣ-ΕΝΑΣ ΣΤΗΝ ΑΒΥΣΣΟ

Τοῦ Νικηφ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Ἔτσι μοῦ τὴ διηγήθηκε τὴν παρακάτω ἱστορία ἕνας καλὸς φίλος μου ἔτσι τὴ γράφω κι' ἐγώ.

«.. Κι' ἤτανε μιὰ νύχτα βροχῆς. Παραμονὴ Χριστουγέννων. Τὰ μεσάνυχτα χτυπᾶνε τὴν πόρτα μου. Ταράχτηκα.. Ἡ ὥρα τῆς κυκλοφορίας ἤτανε περασμένη. Δὲ θὰ μποροῦσε νἄτανε τίποτε ἄλλο. Κανείς μας δὲν ἤξαιρε τότε τί τὸν περίμενε ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη. Καὶ πραγματικά. Ἕνας Γερμανὸς ψηλὸς ὡς ἀπάνω μπῆκε στὸ σπίτι μας. Ἡ γυναῖκα μου ἔτρεμε πίσω μου σὰν τὸ καλάμι. Ὁ Γερμανὸς κάνει ἕνα βῆμα ἀκόμα.

— Ποῦ ἔχετε, μὲ ρωτάει, τὸ χριστουγεννιάτικο δέντρο σας; Καὶ βγάζει ἀπὸ τὴν ταέπη του δυὸ μικρὰ παιχνιδάκια.

— Τὸ χριστουγεννιάτικο δέντρο μας; Δὲν ἔχουμε, τοῦ ἀπαντῶ. Εἴμαστε φτωχοί. Δὲν ἔχουμε χριστουγεννιάτικο δένδρο...

Ὁ στρατιώτης, σηκώνοντας τὸ κεφάλι του, κοιτάζει ἀπὸ τὴ μισάνοιχτη πόρτα τὸ κρεββάτι τοῦ ἀποκοιμισμένου παιδιοῦ μας καὶ προχωρεῖ κατὰ κεῖ μὲ τὸ βρεγμένο του πηλίκιο στὰ χέρια του. Στέκεται ὄρθιος, τὸ κοιτάζει γιὰ λίγο καὶ ξαπλώνεται πλάϊ του, χαϊδεύοντάς του ἀλαφρὰ - ἀλαφρὰ τὰ μαλλιά. Περνᾶνε πέντε λεφτά. Ἐγὼ κι' ἡ γυναῖκα μου περιμένουμε ὄρθιοι στὴν πόρτα. Περνᾶνε δέκα λεφτά. Ἀκοῦμε τὸ στρατιώτη νὰ ροχαλίζει. Ἡ γυναῖκα μου, ξεστρώνει μιὰ κουβέρτα ἀπὸ τὸ κρεββάτι μας καὶ περπατώντας στὰ δάχτυλα, πηγαίνει καὶ τὸν σκεπάζει. Καθόμαστε ἔπειτα σιωπηλοί.

— Ὅλοι εἴμαστε ἄνθρωποι, μοῦ λέει ἐκείνη. Γιὰ σκέψου καλά. Ξαίρεις τί λέω; Ἂν μπορούσαμε, γιὰ χάρη αὐτουνοῦ τοῦ στρατιώτη, ποῦναι κι' αὐτὸς ἕνας ἄνθρωπος, ν' ἀγοράζαμε ἕνα χριστουγεννιάτικο δέντρο...

Τὴν κοιτάζω κι' ἐγὼ σκεφτικός.

— Ὄχι, τῆς λέω. Ἔχουμε τόσους φυλακισμένους καὶ τόσους ποὺ ἀγωνίζονται ὄξω δίχως ψωμί. Ἀλλοιῶς... Δὲ λέω. Ὅλοι εἴμαστε ἄνθρωποι. Τὸ ξαίρω κι' ἐγώ...

Τὴν ἄλλη μέρα, ἐνῶ ἔπαιρνε σιγὰ-σιγὰ νὰ βραδυάζει, μὲ περίμενε στὴν ἄκρη μιᾶς λεωφόρου, ὁ Κάρολος, ὁ Γερμανὸς στρατιώτης ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι μου. Βαδίζουμε πλάϊ - πλάϊ, κάτω ἀπὸ τὴν ἀλλέα μὲ τὶς πιπεριὲς καὶ πηγαίνουμε νὰ πιοῦμε κρασί. Καθόμαστε σ' ἕνα τραπέζι, μόνοι μας στὴν ἀρχὴ κι' ὕστερα μαζὺ μὲ δυὸ ἄλλους μου φίλους. Ὁ Κάρολος τραγουδάει σιγὰ ἕνα λαϊκὸ Γερμανικὸ τραγούδι καὶ τὰ μάτια του λάμπουνε σὰν δυὸ κρίνοι βρεγμένοι ἀπὸ τὴ δροσιά. Ἕνας φίλος μου, ὅταν τελειώνει ἐκεῖνος, πιάνει καὶ τραγουδάει τὴ φλαμουριά. Τὸν ἀκούει ὁ Κάρολος καὶ πίνει τὸ ἕνα ποτήρι ἀπάνω στὸ ἄλλο.

— Ἔ! Κάρολε. Τοῦ λέει ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς φίλους μου. Ὅταν καμμιὰ φορά, θὰ ρθοῦμε καὶ μεῖς ἐκεῖ πάνω στὸ Ρῆνο, θὰ μᾶς προσφέρεις κρασί, πολὺ καλλίτερο ἀπὸ τοῦτο...

Ἔχω γιὰ μιὰ στιγμὴ ζαλιστεῖ καὶ δὲν καταλαβαίνω τί γίνεται, ὅταν βλέπω τὸν Κάρολο, νὰ σηκώνεται ὄρθιος καὶ νὰ δίνει ἕνα μπάτσο στὸ φίλο μου.

— Ἐσεῖς, δὲ θὰ ρθεῖτε ποτὲ στὸ Ρῆνο! τοῦ λέει φτύνοντας στὸ τραπέζι.

Τινάζομαι ὄρθιος καὶ κάνω νὰ ἡσυχάσω τὸν Κάρολο, πιάνοντάς τον ἀπὸ τὰ μπράτσα. Ἐκεῖνος, κάνοντας μιὰν ἀπότομη κίνηση, τραβάει τὸ πιστόλι ἀπὸ τὴ μέση του καὶ μοῦ τὸ καρφώνει στὸ στῆθος. Κι' ἀμέσως, κάνοντας μιὰ δεύτερη κίνηση, βάζει τὸ πιστόλι στὴ θήκη του. Δίνει μιὰ κλωτσιὰ στὴν καρέκλα ποὺ εἶναι μπροστά του, τρέχει, ἀνοίγει τὴν πόρτα καὶ χάνεται. Καθὼς τρέχει, μοῦ φαίνεται πῶς σκορπίζονται ἀπὸ τὰ θυμωμένα του μάτια μιὰ φουχτιὰ σπίθες μὲς τὴν ταβέρνα. Ἐμεῖς, ξυλιασμένοι στὶς θέσεις μας, κοιταζόμαστε σὰ νὰ χάσαμε τὴ φωνή μας. Τὰ χέρια μας ἔχουνε παραλύσει. Ἀφήνουμε τὰ ποτήρια μας γιομάτα κρασὶ κι' ὁ ἕνας μας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλο, σηκώνουμε τοὺς μαύρους γιακάδες μας, ἀνοίγουμε τὴν πόρτα καὶ χανόμαστε μὲς στὸ σκοτάδι, σὰ νὰ πηδᾶμε, ἕνας - ἕνας στὴν ἄβυσσο...»

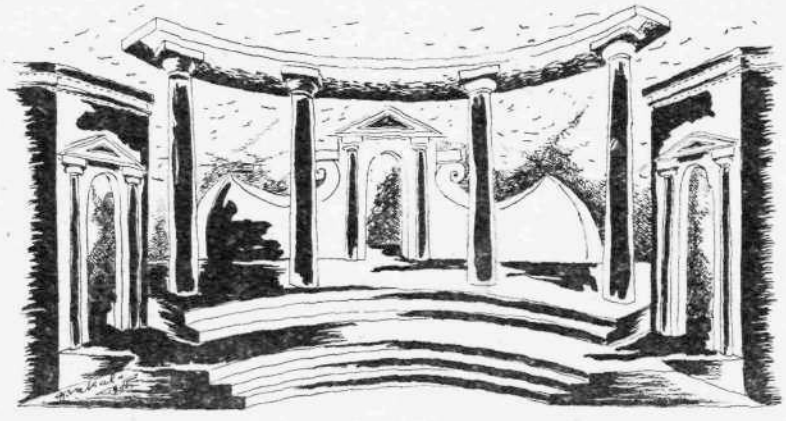

Γ. ΒΑΚΑΛΟ: Συνθετικὸ σκηνικὸ γιὰ τὸν «Ἰούλιο Καίσαρα» ποὺ παίζεται ἀπὸ τοὺς Ἑνωμένους Καλλιτέχνες